สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

การนำยุทธวิธีตำรวจมาใช้ให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายว่าด้วย

การค้น • การจับ • การควบคุม

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๖๕

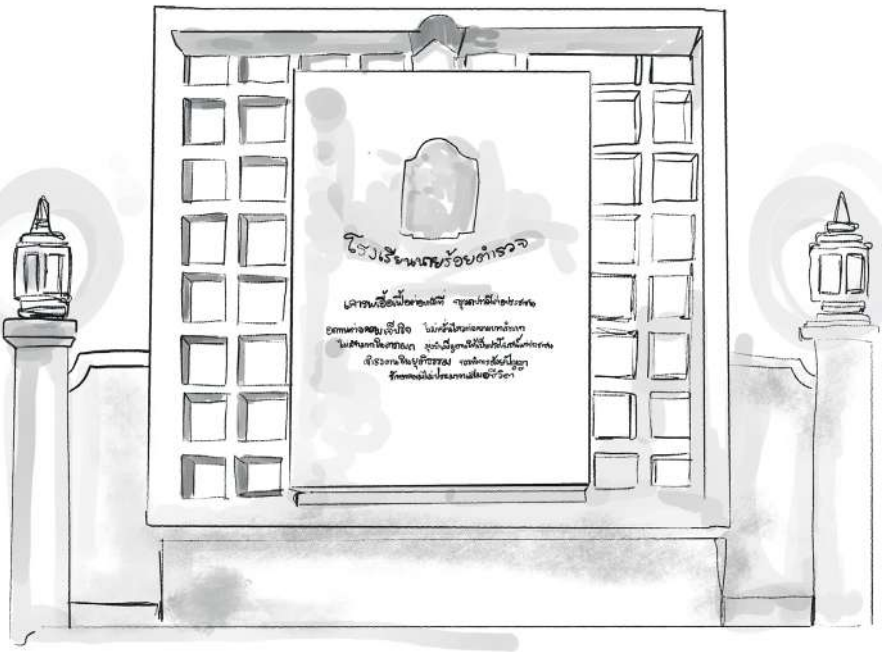
โรงเรียนตชด.ร้อยตำรวจ

การนำยุทธวิธีตำรวจมาใช้ ให้สอดคล้องกับหลักกฎหมาย ว่าด้วยการค้น การจับ การควบคุม

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

การนำยุทธวิธีตำรวจมาใช้ให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายว่าด้วย การค้น การจับ การควบคุม

ISBN

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๖๕

จำนวน ๔,๐๐๐ เล่ม

จัดทำโดย ศูนย์บริหารงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ตำรวจ

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗

คำปรารภ

การค้น การจับ และการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดตามภารกิจและอำนาจหน้าที่ของตำรวจ เป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมถึงกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าว จะส่งผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และชื่อเสียงของผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง ดังนั้น ในการเข้าปฏิบัติการ จึงจำเป็นจะต้องยึดหลักกฎหมาย และปฏิบัติตามยุทธวิธีตำรวจอย่างเคร่งครัด เพื่อมิให้มีการกระทำใดที่อาจเป็นการฝ่าฝืนหรือละเมิดต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้องและทำให้เกิดความปลอดภัยทั้งต่อตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ปฏิบัติงานและผู้เกี่ยวข้อง ลดความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้น

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เล็งเห็นถึงความสำคัญของการปฏิบัติตามยุทธวิธีตำรวจในการค้น การจับ และการควบคุม จึงได้จัดทำหนังสือเล่มนี้ เพื่อรวบรวมยุทธวิธีตำรวจและแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานสากล สอดคล้องกับหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้าราชการตำรวจผู้ปฏิบัติงานสามารถนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความปลอดภัยสูงสุด

ขอขอบคุณ พลตำรวจเอก สุทิน ทรัพย์พ่วง รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และคณะทำงาน รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ซึ่งได้ร่วมกันจัดทำหนังสือเล่มนี้จนสำเร็จลุล่วงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงาน อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขและความสงบเรียบร้อยของสังคม ประเทศชาติและประชาชนโดยรวมต่อไป

พลตำรวจเอก

(สุวัฒน์ แจ้งยอดสุข)
ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ
๑ มีนาคม ๒๕๖๕

คำปรารภ

หนังสือ “การนำยุทธวิธีตำรวจมาใช้ให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายว่าด้วยการค้น การจับ การควบคุม” เล่มนี้ ผู้เขียนได้รวบรวมหลักการและแนวทางการใช้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้วินิจฉัยไว้ ทั้งนี้เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้ตำรวจกระทำการเช่นว่านั้นให้อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายเกี่ยวกับการนำยุทธวิธีตำรวจมาใช้อย่างไรจึงจะสอดคล้องกับหลักกฎหมายว่าด้วยการค้น การจับ การควบคุม

หนังสือนี้มีสารประโยชน์อันควรค่าแก่การศึกษายิ่งอนึ่ง หากนักกฎหมายและประชาชนได้อ่านหนังสือเล่มนี้จะได้ความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจมากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับการใช้ยุทธวิธีตำรวจในการค้น การจับ การควบคุม

ข้าพเจ้าหวังว่า ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่และเกิดความปลอดภัยกับตำรวจและคุ้มครองประชาชน

พลตำรวจเอก

(สุทิน ทรัพย์พ่วง)
รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ
๑ มีนาคม ๒๕๖๕

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ จัดทำขึ้นโดยมิได้มีวัตถุประสงค์หลักในการอธิบายหลักกฎหมายว่าด้วยการค้น การจับ การควบคุม และยุทธวิธีตำรวจแต่อย่างใด แต่ข้าพเจ้าจัดทำหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาเนื่องจากเล็งเห็นว่าปัจจุบันยังขาดเอกสารวิชาการที่เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจว่าด้วยเหตุใดการค้น การจับ การควบคุมจึงต้องนำยุทธวิธีตำรวจมาใช้ ข้าพเจ้าจึงได้รวบรวมหลักกฎหมาย ข้อเท็จจริง และแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้วินิจฉัยไว้ โดยได้ศึกษาและวิเคราะห์แนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวนำมาเทียบเคียงกับยุทธวิธีตำรวจ ส่วนภาพยุทธวิธีตำรวจต่าง ๆ ที่นำมาประกอบคำอธิบายในหนังสือเล่มนี้นั้นเป็นเพียงอิริยาบถภาพนิ่งบางส่วนของยุทธวิธีตำรวจเท่านั้น

ข้าพเจ้าขอขอบคุณเว็บไซต์ Smartdeka ที่ให้เชื่อมต่อ QR Code ของตัวอย่างฎีกาต่าง ๆ ภายในเล่ม ขอขอบคุณคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) ที่ให้คำปรึกษาในเรื่องมาตรฐานสากลที่เกี่ยวข้องกับงานบังคับใช้กฎหมาย ในการนี้ขอขอบคุณคณะทำงานทุกท่านที่ช่วยแนะนำให้ข้อเสนอแนะ วาดภาพประกอบ ตรวจพิสูจน์อักษรหนังสือเล่มนี้กระทั่งเสร็จสมบูรณ์

ท้ายนี้ ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำยุทธวิธีตำรวจมาใช้ให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายว่าด้วยการค้น การจับ การควบคุมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งหากปฏิบัติให้ถูกต้องแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจย่อมได้รับความคุ้มครอง และก่อให้เกิดความปลอดภัยทั้งเจ้าพนักงานตำรวจและประชาชน

พลตำรวจตรี

(ชนะชัย ลิ้มประเสริฐ)

ผู้เขียน

๑ มีนาคม ๒๕๖๕

บทสรุป

การนำยุทธวิธีตำรวจมาใช้ให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายว่าด้วยการค้น การจับ การควบคุม

ยุทธวิธีตำรวจ

๑ ความหมายและความสำคัญของยุทธวิธีตำรวจ

ความหมาย แนวทางการใช้อำนาจให้เป็นไปตามกฎหมาย

ความสำคัญ เพื่อให้ปลอดภัยจากอันตรายในการปฏิบัติหน้าที่และให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายและกระทำการอย่างเหมาะสม

๒ การนำยุทธวิธีตำรวจมาใช้ และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

การนำยุทธวิธีมาใช้

การค้น

การจับ

การควบคุม

ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

พฤติการณ์แห่งการกระทำความผิด

สถานภาพของบุคคล

ความจำเป็นตามกฎหมาย

การค้น บุคคล และสถานที่

๓ อำนาจการค้น

บุคคลที่ถูกค้นได้

ที่สาธารณสถาน

ค้นได้เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้กระทำความผิด/ได้มาโดยกระทำความผิด/มีไว้เป็นความผิด

- ฎีกาที่ ๘๗๒๒/๒๕๕๕
- ฎีกาที่ ๑๑๕๒/๒๕๒๑
- ฎีกาที่ ๑๐๘๒/๒๕๐๗
- ฎีกาที่ ๙๙๔๙/๒๕๕๓

ที่รโหฐาน

ต้องมีหมายค้น/มีเสียงร้องให้ช่วย/ปรากฏความผิดซึ่งหน้า

บุคคลที่ถูกจับ

สามารถค้นตัวผู้ถูกจับและสัมภาระที่ติดตัวมาได้

สถานที่ถูกค้นได้

สาธารณสถาน

สถานที่ที่ประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ ไม่คำนึงว่าจะเข้าโดยเสรี หรือเสียค่าเข้าไปในสถานที่ดังกล่าว

- ฎีกาที่ ๘๘๓/๒๕๒๐
- ฎีกาที่ ๑๒๙๘๓/๒๕๕๘
- ฎีกาที่ ๒๐๒๔/๒๔๙๘
- ฎีกาที่ ๖๙/๒๕๓๕
- ฎีกาที่ ๖๘๙๔/๒๕๔๙
- ฎีกาที่ ๓๗๕๑/๒๕๕๑
- ฎีกาที่ ๑๓๖๒/๒๕๐๘
- ฎีกาที่ ๑๗๓๒/๒๕๑๖
- ฎีกาที่ ๔๙๕๘/๒๕๕๖

รโหฐาน

สถานที่ที่ประชาชนทั่วไปไม่มีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้

- ฎีกาที่ ๖๕๕๗/๒๕๔๗

การค้น บุคคล และสถานที่ (ต่อ)

๔ การค้น

ค้นบุคคล

- ค้นอย่างละมุนละม่อม สถานที่มิดชิดพอสมควรแก่ท้องที่ อย่าให้อับอาย
- การค้นตัวผู้หญิงต้องให้ผู้หญิงค้น

ค้นอาคารสถานที่

ค้นที่สาธารณสถาน ค้นได้ต้องมีเหตุอันควรสงสัยเท่านั้น

ฎ ฎีกาที่ ๖๘๙๔/๒๕๔๙

ค้นที่รโหฐาน ต้องมีหมายค้นหรือคำสั่งศาล ค้นได้ตอนกลางวัน แต่ถ้าไม่เสร็จก็ค้นต่อตอนกลางคืนได้ หรือเป็นเหตุฉุกเฉินหรือจำเป็นอย่างยิ่ง ยกเว้นกรณี ป.วิ.อ. มาตรา ๙๖

ฎ ฎีกาที่ ๑๑๖๔/๒๕๔๖ ฎ ฎีกาที่ ๖๗๕/๒๔๘๓ ฎ ฎีกาที่ ๔๙๕๐/๒๕๔๐

ฎ ฎีกาที่ ๑๘๗/๒๕๐๗ ฎ ฎีกาที่ ๔๔๖๑/๒๕๔๐ ฎ ฎีกาที่ ๖๔๐๓/๒๕๔๕

ฎ ฎีกาที่ ๗๐๖/๒๕๑๖ ฎ ฎีกาที่ ๓๗๕๑/๒๕๕๑ ฎ ฎีกาที่ ๔๗๙๑/๒๕๒๘

๕ ยุทธวิธีตำรวจการค้นบุคคล

การค้นต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพของประชาชน

การค้นบุคคลที่ยังมิได้กระทำความผิด

การค้นต้องอยู่ในขอบเขตที่ไม่ก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชน อยู่บนพื้นฐานของความจำเป็น และความชอบธรรม

กรณีผู้ถูกค้นมีอาการปฏิริยาไม่ให้ความร่วมมือหรือคุกคาม จะใช้ตำรวจ ๒ นาย ในการค้น

การค้น บุคคล และสถานที่ (ต่อ)

ตำรวจควรใช้ดุลพินิจว่าจะค้นก่อนจับหรือจับก่อนค้น พิจารณาองค์ประกอบ ดังนี้

- การค้นควรแต่งเครื่องแบบ/แสดงบัตรประจำตัวก่อนค้น หรือหากมิอาจทำได้ทันที เมื่อค้นเสร็จให้แสดงบัตรเพื่อยืนยันการเป็นเจ้าหน้าที่
- ต้องแจ้งเหตุแห่งการค้น วัตถุประสงค์ วิธีค้น เว้นแต่เหตุสุดวิสัย เมื่อค้นเสร็จต้องทำบันทึกการค้น และบัญชีสิ่งของกรณียึดสิ่งของ
- การค้นควรมีการบันทึกภาพและเสียง เว้นเหตุสุดวิสัย ให้บันทึกไว้ในบันทึกการตรวจค้น
- ควรค้นในที่เปิดเผย มีพยานรู้เห็น เว้นเหตุสุดวิสัย ให้บันทึกไว้ในบันทึกการตรวจค้น

การค้นบุคคลที่ถูกจับเพราะกระทำความผิดซึ่งหน้า/มีหมายจับ

แบบที่ ๑ การค้นโดยให้บุคคลที่ถูกค้นอยู่ในท่ายืน

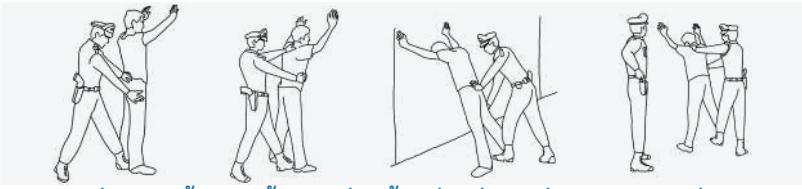

แบบที่ ๒ การค้นโดยให้บุคคลที่ถูกค้นอยู่ในท่าคุกเข่า มือประสานที่ศีรษะ

แบบที่ ๓ การค้นโดยให้บุคคลอยู่ในท่านอนคว่ำหน้า

การค้น บุคคล และสถานที่ (ต่อ)

๖ ยุทธวิธีตำรวจการค้นอาคาร สถานที่ และทางสาธารณะ

การค้นสถานที่ต้องสงสัยว่ามีสิ่งของผิดกฎหมาย

หากเจ้าของสถานที่ไม่ปรากฏลักษณะดุร้าย/มีอิทธิพล ให้แสดงหมายค้น เว้นแต่กรณีที่ค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น ตำรวจต้องแสดงนามและตำแหน่ง หรือหากมีเหตุสุดวิสัยไม่สามารถแจ้งได้ เมื่อค้นแล้วเสร็จให้แสดงนามและตำแหน่งภายหลัง

รูปแบบการระวังป้องกันในการเข้าค้นสถานที่

แบบปกติ | แบบระวังด้านขวา | แบบสถานที่คับแคบ | แบบระวังด้านหลัง

การค้นสถานที่เพื่อจับผู้กระทำความผิดมาแล้วหรือมีหมายจับ

- ควรค้นสถานที่ด้วยความรวดเร็ว
- ตำรวจต้องรักษาระยะห่างกับภัยคุกคามและหาที่กำบัง เพื่อรักษาเวลาในการสังเกตการณ์และเวลาในการรอกำลังเสริม

ข้อสำคัญ

การตัดสินใจในเหตุวิกฤต

- เตรียมข้อมูลของสถานที่
- ประเมินสถานการณ์และการแสดงออกของเจ้าของสถานที่
- พิจารณาถึงอำนาจตามกฎหมายเกี่ยวกับการค้นในที่รโหฐาน
- เลือกใช้วิธีการค้นให้สอดคล้องกับหลักกฎหมาย
- ควรซักซ้อม ประเมินผลก่อนการค้นจริง

ความปลอดภัยในการค้นอาคาร

การเข้าประตู | การพิจารณาจัดวางกำลังคุ้มกัน/ปิดล้อม | การวางแผนคุ้มกัน | สัญญาณสื่อสารของผู้ตรวจค้น

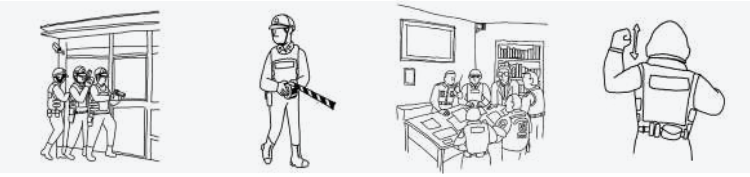

การจับ

๗ บุคคลที่จะถูกจับ

- ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกศาลออกหมายจับหรือมีคำสั่งจับ
- เหตุจับได้โดยไม่ต้องมีหมาย

๘ วิธีการจับ

แจ้งแก่ผู้ที่ถูกจับว่าเขาต้องถูกจับ แจ้งข้อกล่าวหา แสดงหมายจับ (หากมี) และต้องแจ้งสิทธิ → เชิญตัวไปยังสถานีตำรวจ → ต้องจับโดยละม่อม ถ้าผู้ถูกจับไม่ได้ต่อสู้ ห้ามทำร้าย

๙ ผู้ถูกจับไม่ยอมไปสถานีตำรวจหรือที่ทำการของพนักงานสอบสวน

- **ถ้าผู้ถูกจับไม่ยอมไปด้วย** หากมีท่วงทีจะอาละวาด ต้องใส่กุญแจมือ
- **ถ้าจำเป็นให้จับตัวไปได้** เป็นดุลพินิจของผู้จับว่าอย่างไรจึงเรียกว่าจำเป็น

๑๐ การใช้กำลังกับผู้ถูกจับกรณีไม่ยอมไปสถานีตำรวจ

- ถ้าผู้ถูกจับขัดขวาง หลบหนี ตำรวจมีอำนาจใช้วิธีหรือป้องกันเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์
- การใช้กำลังจับให้ใช้ตอนที่จับและจำเป็นเท่านั้น เมื่อจับเสร็จแล้วใช้กำลังต่อไม่ได้

ฎีกาที่ ๑๑๒๔/๒๔๘๐
ฎีกาที่ ๒๓๘/๒๔๘๑
ฎีกาที่ ๗๖๖/๒๔๘๖
ฎีกาที่ ๑๕๐๑-๑๕๐๒/๒๔๘๒
ฎีกาที่ ๑๙๖/๒๔๙๐
ฎีกาที่ ๗๓๘/๒๔๙๑
ฎีกาที่ ๗๗๕/๒๕๐๒

๑๑ ยุทธวิธีตำรวจในการใช้กำลังเข้าจับกุม

หลักเกณฑ์การใช้ปืน

๑. ใช้เมื่อจำเป็นอย่างยิ่ง กรณีบังคับใช้กฎหมาย
๒. เหมาะสม/ได้สัดส่วน
๓. ใช้เมื่อคับขันสุดขีด

เหตุแห่งการใช้ปืน

๑. เพื่อป้องกันการเสียชีวิต/บาดเจ็บ
๒. เพื่อจับ/ป้องกันการหลบหนีของผู้ก่อเหตุร้ายที่นำไปสู่ภัยร้ายแรงต่อชีวิตในเวลาอันใกล้นั้น

การจับ (ต่อ)

๑๒ การใช้อาวุธปืนกับการจับและความเหมาะสมกับการใช้อาวุธปืน

หลักปฏิบัติเมื่อใช้อาวุธปืน

๑. แสดงตัวว่าเป็นตำรวจ สั่งเตือนชัดเจน ให้เวลาปฏิบัติตามคำสั่งเตือน (ถ้าทำได้โดยไม่เกิดอันตราย)

๒. ถ้าทำตามขั้นตอนแล้วเกิดความล่าช้า อาจมีผู้ได้รับอันตรายถึงชีวิต ไม่จำต้องทำตามขั้นตอนได้

๓. ภายหลังใช้อาวุธปืน ให้รีบช่วยเหลือทางการแพทย์ แจ้งญาติผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ

๔. การใช้ปืนในการจับให้ใช้ดุลพินิจ ดังนี้

อาการกิริยา
ผู้ถูกจับแสดงกิริยาอาการจะต่อสู้

อาวุธและความร้ายแรงของอาวุธ
เลือกอาวุธให้สมควรกับการต่อสู้

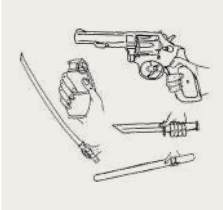

กำลังและความจำเป็น
เช่น กรณีผู้ถูกจับมีจำนวนมากแต่ตำรวจตัวคนเดียว

ฎีกาที่ ๑๓๓๗/๒๕๑๗

ฎีกาที่ ๔๐๖/๒๕๒๓

๑๓ การใช้อาวุธปืนยิงยางรถยนต์เพื่อหยุดรถยนต์

๑. ยิงได้ถ้าผลของการกระทำไม่เกิดผลเสียหายต่อผู้อื่น

ฎีกาที่ ๖๙๙/๒๕๐๒

๒. ถ้ายิงแล้วเป็นเหตุให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บหรือตายต้องรับผิดชอบ

การจับ (ต่อ)

๑๔ ยุทธวิธีตำรวจกับการใช้อาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่

หลักเกณฑ์พิจารณาในการใช้อาวุธปืน

- ตัวอย่างคู่มือปฏิบัติงานของตำรวจนิวยอร์ก
- ควรพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งพฤติการณ์เป็นกรณีไป

ยุทธวิธีที่ต้องคำนึงถึงการใช้อาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่

หลักการยืนเผชิญเหตุและคุ้มกัน

ตำแหน่งการยืนรูปตัววี (V)

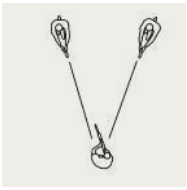

๑๕ ยุทธวิธีตำรวจกับการใช้ยานพาหนะในการหยุดรถยนต์

การขับรถยนต์ไล่ติดตามและเรียกให้หยุด

การจอดแบบแนวบังครึ่งคัน

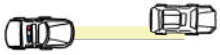

การจอดแบบแนวบังเต็มคัน

การจอดแบบเฉียง

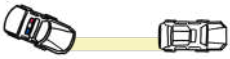

การขับรถยนต์ไล่ติดตาม

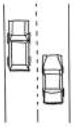

การเรียกรถยนต์ให้หยุด

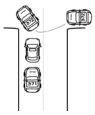

การสกัดกั้นแบบตั้งฉาก

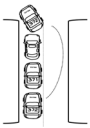

การสกัดกั้นแบบวิ่งตามกัน

การตั้งจุดสกัด

การควบคุมโดยการใช้เครื่องพันธนาการ

๑๖ การควบคุมผู้ถูกจับ

- ควบคุมผู้ถูกจับเพื่อมิให้หลบหนี
- ห้ามใช้วิธีการควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่ากรณีจำเป็น

ฎ ฎีกาที่ ๕๙๐/๒๔๘๕
ฎ ฎีกาที่ ๗๔๔/๒๕๐๑
ฎ ฎีกาที่ ๘๘๙/๒๔๘๑
ฎ ฎีกาที่ ๗๕๓๐/๒๔๘๒
ฎ ฎีกาที่ ๒๓๕๗/๒๕๒๒

๑๗ การใช้เครื่องพันธนาการในการควบคุมผู้ถูกจับ

การควบคุมโดยใช้เครื่องพันธนาการย่อมกระทบหลักสิทธิมนุษยชน พึงกระทำเมื่อจำเป็น

ฎ ฎีกาที่ ๘๑๙๘/๒๕๕๐

ก่อนใช้เครื่องพันธนาการ ผู้จับต้องพิจารณาว่าควรแก่พฤติการณ์และความจำเป็นหรือไม่

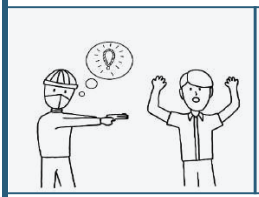

การกระทำความผิด

ความผิดมหันตโทษอาจมีความพยายามหลบหนีมากกว่าเหตุเล็กน้อย

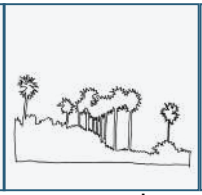

สถานที่

ทางเปลี่ยวมีโอกาสหลบหนี ทำอันตรายได้ง่าย

เวลา

เวลาค่ำ/พักค้างคืน ซึ่งไม่มีที่ควบคุม

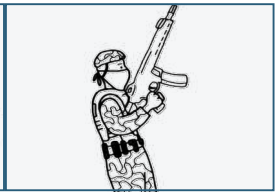

กิริยาความประพฤติ

ต้องอาญามาแล้ว/เคยหลบหนีการควบคุม/มีกิริยาที่ทำให้สงสัยว่าคิดร้ายต่อผู้จับ

การควบคุมโดยการใช้เครื่องพันธนาการ (ต่อ)

๑๘ บุคคลที่ผู้จับควรใช้ดุลพินิจในการใช้เครื่องพันธนาการ

ข้าราชการ	พระ	ทหาร	ชาวต่างชาติ	หญิง คนชรา เด็ก คนพิการ คนป่วย	พ่อค้าคหบดี

- ถ้าไม่ได้กระทำผิดอุกฉกรรจ์มหันตโทษ ไม่ได้ขัดขืนหลบหนี ไม่ควรใส่กุญแจมือ
- หากจำเป็นต้องจับกุมเด็ก/เยาวชนต้องกระทำโดยละมุนละม่อมและไม่เป็นการประจาน

๑๙ ยุทธวิธีตำรวจในการใช้เครื่องพันธนาการ

การใส่กุญแจมือตามคู่มือยุทธวิธีตำรวจ

ท่ายืนแบบหันหลังมือชนกัน	ท่านั่ง	ท่านอน

หากจะใส่กุญแจมือ ให้พิจารณาองค์ประกอบ ดังนี้

(๑) ข้อกล่าวหา

(๒) ฐานความผิด

(๓) พฤติการณ์ขัดขวาง/หลบหนี

สารบัญ

ยุทธวิธีตำรวจ

ข้อ ๑ ความหมายและความสำคัญของยุทธวิธีตำรวจ ๒
ข้อ ๒ การนำยุทธวิธีตำรวจมาใช้ และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ๓

การค้น บุคคล และสถานที่

ข้อ ๓ อำนาจการค้น ๖
ข้อ ๔ การค้น ๑๗
ข้อ ๕ ยุทธวิธีตำรวจการค้นบุคคล ๒๕
ข้อ ๖ ยุทธวิธีตำรวจการค้นอาคาร สถานที่ และทางสาธารณะ ๓๑

การจับ

ข้อ ๗ บุคคลที่จะถูกจับ ๔๐
ข้อ ๘ วิธีการจับ ๔๑
ข้อ ๙ ผู้ถูกจับไม่ยอมไปสถานีตำรวจ หรือที่ทำการของพนักงานสอบสวน ๔๒
ข้อ ๑๐ การใช้กำลังกับผู้ถูกจับกรณีไม่ยอมไปสถานีตำรวจ ๔๓
ข้อ ๑๑ ยุทธวิธีตำรวจในการใช้กำลังเข้าจับกุม ๔๙
ข้อ ๑๒ การใช้อาวุธปืนกับการจับและความเหมาะสมกับการใช้อาวุธปืน ๕๓
ข้อ ๑๓ การใช้อาวุธปืนยิงยางรถยนต์เพื่อหยุดรถยนต์ ๖๒
ข้อ ๑๔ ยุทธวิธีตำรวจกับการใช้อาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่ ๖๕
ข้อ ๑๕ ยุทธวิธีตำรวจกับการใช้ยานพาหนะในการหยุดรถยนต์ ๖๗

การควบคุมโดยการใช้เครื่องพันธนาการ

ข้อ ๑๖ การควบคุมผู้ถูกจับ ๗๒
ข้อ ๑๗ การใช้เครื่องพันธนาการในการควบคุมผู้ถูกจับ ๗๕
ข้อ ๑๘ บุคคลที่ผู้จับควรใช้ดุลพินิจในการใช้เครื่องพันธนาการ ๘๑
ข้อ ๑๙ ยุทธวิธีตำรวจในการใช้เครื่องพันธนาการ ๘๓

บทส่งท้าย

บทส่งท้าย ๘๕
ประวัติผู้เขียน ๘๗
คณะทำงาน ๘๙

บรรณานุกรมและภาคผนวก

บรรณานุกรม ๙๐
อักษรย่อ ๙๒
ภาคผนวก ๑ ๙๓
ภาคผนวก ๒ ๙๗
ภาคผนวก ๓ ๑๐๕
ภาคผนวก ๔ ๑๐๘

“ความยุติธรรม คือ เจตจำนงอันแน่วแน่ตลอดกาล ที่จะมอบให้แก่ประชาชน”

ยุทธวิธีตำรวจ

ข้อ ๑ - ข้อ ๒

ข้อ ๑
ความหมายและความสำคัญของยุทธวิธีตำรวจ

ความหมาย

ยุทธวิธีตำรวจ คือ การกำหนดแนวทางการใช้อำนาจของตำรวจในการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย

การดำเนินการของตำรวจตามยุทธวิธีนั้นจะต้องประกอบด้วยศาสตร์และศิลป์ ซึ่งหมายความว่าต้องมีความรู้ทั้งด้านกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการทำให้รอดพ้นอันตรายจากการปฏิบัติหน้าที่

ความสำคัญ

เพื่อให้ตำรวจผู้ปฏิบัติงานและประชาชน ปลอดภัยและรอดพ้นจากอันตรายทั้งปวงจากการปฏิบัติหน้าที่โดยการปฏิบัติหน้าที่นั้นต้องให้สอดคล้องกับหลักกฎหมาย และกระทำการอย่างเหมาะสม

ข้อ ๒
การนำยุทธวิธีตำรวจมาใช้ และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ยุทธวิธีตำรวจนำมาใช้ในเรื่องดังต่อไปนี้

๑	๒
การค้น การจับ การควบคุม	**การรักษาความปลอดภัยให้กับบุคคลสำคัญและสถานที่**

การนำยุทธวิธีตำรวจมาใช้ในเรื่องดังต่อไปนี้

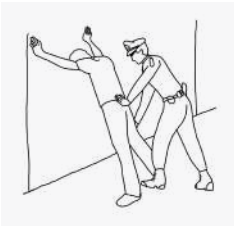

การค้น

ใช้กับบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควร ว่าจะมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิดหรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด (ป.วิ.อ. มาตรา ๙๓)

การจับ

ใช้กับผู้กระทำผิดซึ่งจะต้องถูกจับ/ผู้ต้องหา/จำเลย

การควบคุม

ใช้กับผู้ถูกจับ/จำเลย

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำยุทธวิธีตำรวจมาใช้

การนำยุทธวิธีตำรวจมาใช้ต้องคำนึงถึงปัจจัยหลัก ดังนี้

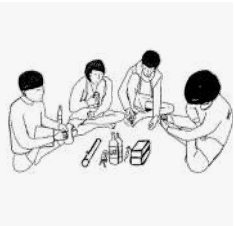

พฤติการณ์แห่งการกระทำความผิด

สถานภาพของบุคคลที่จะต้องถูกค้น ถูกจับ และถูกควบคุม

ความจำเป็นตามกฎหมายที่ให้อำนาจไว้

“การใช้หลักกฎหมายไม่ถูกต้อง
ตำรวจย่อมไม่ได้รับ
การคุ้มครองตามกฎหมาย”

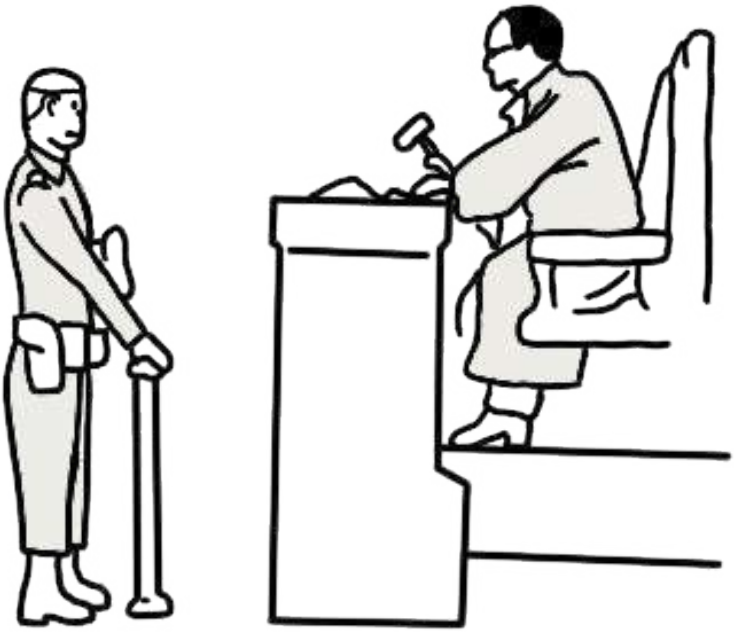

การค้น บุคคลและสถานที่

ข้อ ๓ – ข้อ ๖

ข้อ ๓

อำนาจการค้น

บุคคลที่สามารถค้นได้

๑ บุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยในที่สาธารณสถาน

โดยบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิดหรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิด หรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด (ป.วิ.อ.มาตรา ๙๓)

ฎีกาที่ ๘๗๒๒/๒๕๕๕

อัยการโจทก์ฟ้องว่า เมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ เวลากลางคืนก่อนเที่ยง จำเลยกระทำความผิดต่อกฎหมายหลายกรรมต่างกัน กล่าวคือ

๑.๑ ตามวันเวลาดังกล่าวขณะที่ดาบตำรวจ ส. สิบตำรวจโท ก. และสิบตำรวจตรี พ. เจ้าพนักงานตำรวจ สภ.อ. เมืองอ่างทอง ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่ตรวจค้น ปราบปราม และจับกุมผู้กระทำผิด ได้เข้าตรวจค้นจำเลยโดยมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีสิ่งของผิดกฎหมายไว้ในครอบครองอันเป็นการกระทำตามหน้าที่ จำเลยได้พูดจาดูหมิ่นเจ้าพนักงานตำรวจว่า “คุณไม่มีสิทธิทำการตรวจค้น คุณไม่ใช่นายตำรวจ คุณเป็นแค่ตำรวจชั้นประทวน” และขณะที่สิบตำรวจโท ก. และสิบตำรวจตรี พ. คืนกระเป๋าสตางค์ของจำเลยที่ตรวจค้นแล้วให้จำเลย จำเลยพูดดูหมิ่นเจ้าพนักงานตำรวจทั้งสองว่า “ตำรวจทำท่ามีพิรุธเหมือนจะยัดสิ่งของผิดกฎหมายให้ผม” ต่อมาขณะดาบตำรวจ ส. นำรถยนต์สายตรวจมารับจำเลย จำเลยพูดดูหมิ่นดาบตำรวจ ส. กับพวกว่า “พวกมึงเป็นตำรวจรังแกประชาชนจะยัดสิ่งของผิดกฎหมายให้กูกูจะไม่ให้มึงอยู่อ่างทอง” ดาบตำรวจ ส. กับพวกจึงแจ้งข้อหาแก่จำเลยว่าดูหมิ่นเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่

๑.๒ ขณะที่ดาบตำรวจ ส. กับพวก เข้าทำการตรวจค้นและจับกุมจำเลยอันเป็นการปฏิบัติการตามหน้าที่ จำเลยต่อสู้ขัดขวางโดยใช้กำลังประทุษร้ายด้วยการผลักหน้าอก ดาบตำรวจ ส. กับสิบตำรวจโท ก. ในขณะเดียวกันจำเลยใช้กำลังต่อสู้ขัดขวางขณะตำรวจจะนำตัวขึ้นรถยนต์สายตรวจโดยใช้เท้าถีบกระบะท้ายรถเพื่อขัดขวางไม่ยอมขึ้นรถและเพื่อมิให้ถูกจับกุม

๑.๓ ต่อมาจำเลยไม่ยอมบอกชื่อ ชื่อสกุลและที่อยู่แก่ดาบตำรวจ ส. สิบตำรวจโท ก. และสิบตำรวจตรี พ. เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจดังกล่าวถามชื่อจำเลยเพื่อแจ้งข้อหาและทำการบันทึกการจับกุมอันเป็นการถามชื่อเพื่อปฏิบัติตามกฎหมาย

๑.๔ อัยการโจทก์ขอให้ลงโทษจำเลยตาม ป.อ. มาตรา ๙๑, ๑๓๖, ๑๓๘ วรรคสอง, ๓๖๗

๑.๕ จำเลยให้การปฏิเสธ หลังจากสืบพยานโจทก์และจำเลยเสร็จแล้ว ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยฐานดูหมิ่นเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ตาม ป.อ. มาตรา ๑๓๖ ให้จำคุก ๒ เดือน และปรับ ๒,๐๐๐ บาท ฐานต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานโดยใช้กำลังประทุษร้ายตาม ป.อ. มาตรา ๑๓๘ วรรคสอง จำคุก ๒ เดือน และปรับ ๓,๐๐๐ บาท ฐานไม่ยอมบอกชื่อหรือที่อยู่แก่เจ้าพนักงานซึ่งถามเพื่อปฏิบัติการตามกฎหมาย ปรับ ๑๐๐ บาท โทษจำคุกให้รอไว้

๑.๖ จำเลยยื่นอุทธรณ์ ปรากฏว่าศาลอุทธรณ์พิพากษากลับให้ยกฟ้องโจทก์

๑.๗ อัยการโจทก์ยื่นฎีกา ประเด็นขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกามีดังต่อไปนี้

> การที่สิบตำรวจโท ก. และสิบตำรวจตรี พ. ค้นตัวจำเลยเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ศาลฎีกาพิจารณาแล้วเห็นว่า สิบตำรวจโท ก. และสิบตำรวจตรี พ. ค้นตัวจำเลยในที่สาธารณสถาน ซึ่งตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๙๓ บัญญัติว่า **“ห้ามมิให้ทำการค้นตัวบุคคลในที่สาธารณสถาน เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิดหรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิด หรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด”** แสดงว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณสถานไม่ได้ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นของข้อกฎหมายดังกล่าว คดีนี้ ได้ความจากคำเบิกความของสิบตำรวจโท ก. และสิบตำรวจตรี พ. ว่า บริเวณหลังซอยโรงถ่านมีเหตุอาชญากรรมประเภทความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ร.บ. อาวุธปืนฯ และความผิดเกี่ยวกับทรัพย์เป็นประจำ วันเกิดเหตุเข้าไปตรวจหลังซอยโรงถ่านแล้วไม่พบความผิดปกติ จึงได้ขับรถจักรยานยนต์ออกจากซอยดังกล่าวทางด้านท้ายซอย เมื่อมาถึงถนนซึ่งมีสนามเด็กเล่นและห้องน้ำเก่าตั้งอยู่ พบจำเลยนั่งโทรศัพท์อยู่ริมถนนจึงเข้าทำการตรวจค้น ซึ่งบริเวณที่เกิดเหตุการณ์ตรวจค้นอยู่บนถนนสุทธาวาส ไม่ได้อยู่หลังซอยโรงถ่านตามที่สิบตำรวจโท ก. และสิบตำรวจตรี พ. อ้างว่ามีอาชญากรรมเกิดขึ้นประจำแต่อย่างใด และทางพิจารณาก็ไม่ปรากฏว่าจำเลยมีท่าทางพิรุธนอกจากนั่งโทรศัพท์อยู่ริมถนนสุทธาวาสเท่านั้น

“ศาลฎีกาพิจารณาต่อไปว่า เมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่าบริเวณที่เกิดเหตุอยู่บนถนนสุทธาวาส ไม่ใช่หลังซอยโรงถ่าน และจำเลยไม่มีท่าทางเป็นพิรุธ คงเพียงแต่นั่งโทรศัพท์อยู่เท่านั้น การที่สิบตำรวจโท ก. และสิบตำรวจตรี พ. อ้างว่า เกิดความสงสัยในตัวจำเลยจึงขอตรวจค้นโดยไม่มีเหตุผลสนับสนุนว่าเพราะเหตุใดจึงเกิดความสงสัยในตัวจำเลย จึงเป็นข้อสงสัยที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้สึกเพียงอย่างเดียว ถือไม่ได้ว่ามีเหตุอันควรสงสัยตามกฎหมายดังกล่าวที่จะทำการตรวจค้นได้ การตรวจค้นตัวจำเลยจึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย จำเลยซึ่งถูกกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายจึงมีสิทธิโต้แย้งและตอบโต้เพื่อป้องกันสิทธิของตนตลอดจนเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งใดๆ อันสืบเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ไม่ชอบดังกล่าวได้ การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดตามที่โจทก์ฟ้อง”

ฎีกาที่ควรค่าแก่การศึกษายิ่ง

ฎีกาที่ ๑๑๕๒/๒๕๒๑

วัยรุ่น ๕-๖ คน กำลังเดินอยู่ในทางสาธารณะ คนหนึ่งเป็นผู้ต้องหาของตำรวจโดยมีผู้แจ้งกับตำรวจว่าบุคคลเหล่านั้นจะไปกระทำความผิด จึงมีเหตุอันควรสงสัยว่า มีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด ตำรวจมีอำนาจค้นได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๙๓

ฎีกาที่ ๑๐๘๒/๒๕๐๗

ตำรวจติดตามคนร้ายผู้กระทำความผิดฐานปล้นทรัพย์ซึ่งหลบหนีมาในท้องที่ได้พบคน ๒ คน ยืนพูดซุบซิบกันหลังสถานีรถไฟเป็นพิรุธ จึงเดินเข้าไปหาแล้วขอค้นกระเป๋าซิบที่หนีบอยู่ และได้พบอาวุธปืนไม่มีทะเบียน การค้นดังกล่าวชอบด้วยกฎหมายแล้ว เพราะถือว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลทั้งสองจะมีสิ่งผิดกฎหมายติดตัวอยู่ แม้ความจริงแล้วบุคคลทั้งสองอาจไม่ใช่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานปล้นทรัพย์นั้นเลยก็ตาม

ฎีกาที่ ๙๙๔๙/๒๕๕๓

จากคำเบิกความของผู้เสียหายปรากฏแต่เพียงว่าผู้เสียหายยืนอยู่กับกะเทยคนหนึ่งในบริเวณหน้าอาคารที่ทำการไปรษณีย์สาขาศรีราชาในเวลาวิกาลเท่านั้น ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีเหตุอันควรสงสัย ว่าจำเลยมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิดหรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิด หรือมีไว้เป็นความผิดอันจะเป็นเหตุให้เข้าตรวจค้นตัวจำเลยได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๙๓ การที่ผู้เสียหายเข้าตรวจค้นตัวจำเลย จึงเป็นการมิชอบ เมื่อจำเลยหลบหนี ผู้เสียหายเข้ายึดรถจักรยานยนต์ขับไปจอดหน้า ป. คอนโดมิเนียม โดยอ้างว่าจะนำไปฝากพนักงานรักษาความปลอดภัยก็ตาม ก็ไม่ปรากฏว่ายึดเพื่อเหตุใด อันเป็นเหตุให้ยึดได้ตามกฎหมาย การยึดไว้เช่นนี้จึงเป็นการไม่ชอบเช่นกัน จำเลยซึ่งเป็นผู้ครอบครองรถจักรยานยนต์ ย่อมมีสิทธิติดตามเอาคืนได้ทันที การที่จำเลยหวนกลับมาและเห็นผู้เสียหายนั่งคร่อมอยู่ที่รถจักรยานยนต์ของจำเลยอยู่แล้วใช้ไม้ของกลางที่หามาได้ในบริเวณที่เกิดเหตุตีผู้เสียหายในขณะนั้น เพื่อจะเอารถคืนในขณะที่ผู้เสียหายมีอาวุธปืน การที่จำเลยใช้ไม้ตีผู้เสียหายจึงเป็นการป้องกันทรัพย์สินโดยมีเหตุอันควร

๒ บุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยในที่รโหฐาน

โดยบุคคลนั้นมีสิ่งของที่ต้องการพบซุกซ่อนในร่างกาย (ป.วิ.อ. มาตรา ๑๐๐ วรรคสอง)

หมายเหตุ

การจะค้นตัวบุคคลในที่รโหฐานได้ต้องมีการเข้าไปในที่รโหฐานโดยชอบหรือโดยถูกต้องตามกฎหมายเสียก่อน เช่น มีหมายค้นในที่รโหฐานนั้น หรือมีเสียงร้องให้ช่วยหรือปรากฏความผิดซึ่งหน้า (ป.วิ.อ. มาตรา ๙๒)

๓ บุคคลที่ถูกจับ

เมื่อมีการจับกุมผู้กระทำความผิด ตำรวจย่อมมีอำนาจค้นตัวผู้ถูกจับ และยึดสิ่งของที่พบซุกซ่อน ซึ่งอาจใช้เป็นหลักฐานได้

หมายเหตุ

การค้นตัวผู้ถูกจับ หากผู้ถูกจับมีสัมภาระติดตัวมาด้วย เช่น กระเป๋าเดินทาง กระเป๋าสะพาย ก็สามารถตรวจค้นหรือยึดสิ่งของได้ โดยไม่ต้องใช้หมายค้น

สถานที่ที่สามารถค้นได้

๑ สาธารณสถาน

หมายความถึง สถานที่ใด ๆ ซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ (ป.อ. มาตรา ๑ (๓)) โดยไม่คำนึงว่าจะเข้าไปโดยเสรี หรือเสียค่าโดยสาร หรือค่าเข้าไปในสถานที่ดังกล่าว ก็เป็นที่สาธารณสถาน

ฎีกาที่ ๘๘๓/๒๕๒๐

สถานที่ใดจะเป็นสาธารณสถานหรือไม่ ไม่ต้องคำนึงว่าสถานที่นั้นจะเป็นสถานที่ผิดกฎหมายหรือไม่ เพียงแต่พิจารณาว่าสถานที่นั้นประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ สถานที่นั้นก็เป็นสาธารณสถานหาใช่เป็นที่รโหฐาน

ห้องโถงซึ่งใช้เป็นที่รับแขกในสถานการค้าประเวณีเป็นสาธารณสถาน ไม่ใช่ที่รโหฐาน

ฎีกาที่ ๑๒๙๘๓/๒๕๕๘

ห้องตรวจคนไข้ แม้ประชาชนที่ไปใช้บริการในห้องตรวจคนไข้ที่เกิดเหตุจะต้องได้รับอนุญาตและผ่านการคัดกรองจากพยาบาลหน้าห้องตรวจก่อน แต่ก็เป็นเพียงระเบียบขั้นตอนและวิธีปฏิบัติในการใช้บริการของโรงพยาบาลเท่านั้น ห้องตรวจคนไข้ดังกล่าวเป็นสาธารณสถานที่ประชาชนมีความชอบธรรมจะเข้าไปได้ มิใช่เป็นที่รโหฐานแต่อย่างใด

ฎีกาที่ ๒๐๒๔/๒๔๙๘

สถานที่บนขบวนรถไฟโดยสาร แม้จะเสียค่าโดยสาร ไม่ใช่ที่รโหฐาน แต่เป็นที่สาธารณสถาน

ฎีกาที่ ๖๙/๒๕๓๕

ภายในบ้านส่วนที่ใช้สำหรับให้บุคคลทั่วไปเข้าไปสั่งซื้อและรับประทานอาหารถือเป็นสาธารณสถาน

ฎีกาที่ ๖๘๙๔/๒๕๔๙

ร้านจำหน่ายอุปกรณ์เครื่องเล่นเกมต่างๆ และแผ่นเกม ในขณะที่เปิดบริการถือเป็นที่สาธารณสถาน

ฎีกาที่ ๓๗๕๑/๒๕๕๑

ร้านขายก๋วยเตี๋ยวขณะเปิดบริการถือเป็นสาธารณสถาน

ฎีกาที่ ๑๓๖๒/๒๕๐๘

ร้านค้าที่เปิดให้บริการเป็นสาธารณสถาน

ฎีกาที่ ๑๗๓๒/๒๕๑๖

ร้านขายกาแฟขณะเปิดบริการเป็นที่สาธารณสถาน

ฎีกาที่ ๔๙๕๘/๒๕๕๖

อาคารที่พักสายตรวจสร้างจากเงินบริจาคของประชาชน และสร้างบนที่ดินขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อใช้เป็นสถานที่พักของเจ้าพนักงานตำรวจสายตรวจและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาแจ้งความร้องทุกข์ แม้โจทก์จะร่วมบริจาคเงินในการก่อสร้างด้วย แต่วัตถุประสงค์การก่อสร้างที่ใช้เป็นที่พักสายตรวจและให้ประชาชนมาแจ้งความร้องทุกข์ได้ย่อมแสดงว่าประชาชนประสงค์ให้ใช้เป็นสถานที่ราชการที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้ามาติดต่อกับเจ้าพนักงานตำรวจได้ ทั้งอาคารดังกล่าวได้ขอบ้านเลขที่โดยระบุว่า เป็นที่ทำการสถานีตำรวจชุมชน และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคได้เรียกเก็บเงินค่ากระแสไฟฟ้าจากหัวหน้าสถานีตำรวจชุมชน บ่งชี้ได้ว่าประชาชนร่วมกันก่อสร้างอาคารที่พักสายตรวจได้มอบอาคารให้เป็นสถานที่ราชการตำรวจโดยปริยาย

เมื่อประชาชนสามารถเข้ามาติดต่อใช้อาคารในการติดต่อกับเจ้าพนักงานตำรวจได้ จึงไม่ใช่ที่รโหฐานอันเป็นที่ส่วนตัวของโจทก์ที่จะมีอำนาจจัดการห้ามได้ ส่วนห้องนอนของโจทก์ที่กั้นเป็นสัดส่วนเป็นส่วนหนึ่งของอาคารที่พักสายตรวจ และผู้ใต้บังคับบัญชาของโจทก์ใช้เป็นที่เปลี่ยนเสื้อผ้า แสดงว่านอกจากโจทก์จะใช้เป็นที่พักอาศัยแล้วเจ้าพนักงานตำรวจสายตรวจอื่นก็สามารถใช้ประโยชน์ได้ แม้โจทก์จะเก็บของส่วนตัวไว้และใส่กุญแจก็ไม่ใช่ห้องพักส่วนตัวที่โจทก์จะมีสิทธิหวงกันไว้ผู้เดียวได้ แต่เป็นห้องพักอันเป็นสถานที่ราชการที่เจ้าพนักงานตำรวจอื่นก็เข้าพักอาศัยได้เช่นเดียวกัน ห้องพักที่เกิดเหตุจึงไม่ใช่ที่รโหฐาน

ฎีกาที่ ๔๙๕๘/๒๕๕๖

การที่จำเลยเข้าไปในห้องพัก เพื่อค้นหาอาวุธปืนตามที่ผู้ใช้กระทำความผิดแจ้งว่านำมาไว้ในอาคารที่พักสายตรวจจึงมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามีสิ่งของที่ได้ใช้หรือมีไว้เป็นความผิดซ่อนไว้ในห้องพักของโจทก์ จำเลยย่อมมีอำนาจค้นห้องพักของโจทก์โดยไม่ต้องมีหมายค้น การกระทำของจำเลยเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมาย จึงไม่เป็นความผิดตาม ป.อ. มาตรา ๑๕๗

๒ ที่รโหฐาน

ฎีกาที่ ๖๕๕๗/๒๕๕๗

หมายความถึง ที่ต่างๆ ซึ่งมิใช่สาธารณสถานดั่งบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา (ป.วิ.อ. มาตรา ๒ (๑๓)) กล่าวคือ เป็นสถานที่ที่ประชาชนทั่วไปไม่มีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ โดยผู้เป็นเจ้าของที่รโหฐานนั้น หวงกันไว้ไม่ให้บุคคลทั่วไปเข้าออกได้โดยง่าย (คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๕๕๗/๒๕๔๗)

ข้อ ๔
การค้น

การค้นตัวบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยและผู้ถูกจับ

การค้นตัวบุคคล แม้ว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะมีอำนาจตามกฎหมายที่จะค้นได้ก็ตาม แต่การปฏิบัติจะต้องปฏิบัติด้วยความละมุนละม่อม และสถานที่ค้นให้หาสถานที่มิดชิดพอสมควรแก่สภาพแห่งท้องที่ เพื่อป้องกันอย่าให้ผู้ที่ถูกตรวจค้นได้รับความอับอาย (ป. ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๔ การค้น บทที่ ๑ อำนาจในการค้น ข้อ ๗๐)

อย่างไรก็ตามการค้นตัวบุคคลจะต้องกระทำโดยสุภาพ **ถ้าค้นตัวผู้หญิงต้องให้ผู้หญิงเป็นผู้ค้น ทั้งนี้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นตำรวจหญิงก็ได้** (ป.วิ.อ. มาตรา ๘๕ วรรค ๒)

ฎีกาที่ ๖๘๙๔/๒๕๔๙

การค้นในที่สาธารณสถาน

การค้นในที่สาธารณสถาน กฎหมายไม่ได้จำกัดอำนาจว่าต้องเป็นตำรวจมีชั้นยศและตำแหน่งใด และมิได้บัญญัติว่าต้องมีหมายค้นหรือคำสั่งศาล หรือจำกัดเวลาให้ทำการค้น ดังนั้นให้พึงเข้าใจว่าตำรวจทุกชั้นยศและทุกตำแหน่ง มีอำนาจค้นในที่สาธารณสถานได้ **แต่จะทำการค้นได้ต้องมีเหตุอันควรสงสัยตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๙๓ เท่านั้น** (คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๘๙๔/๒๕๔๙)

แม้กฎหมายจะเปิดโอกาสในการค้นที่สาธารณสถานกว้างขวางเช่นนี้ ในฐานะที่เจ้าพนักงานตำรวจจะทำการตรวจค้นจึงจำเป็นที่จะต้องอยู่ในขอบเขตที่ไม่ก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชน โดยลักษณะและวิธีการที่จะปฏิบัติในการตรวจค้นนี้ให้เจ้าพนักงานตำรวจพยายามปฏิบัติในกรณีที่มีความจำเป็นที่จะต้องทำการตรวจค้นหาตัวบุคคลหรือสิ่งของที่จะประกอบคดี (ป.ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๔ การค้น บทที่ ๓ การค้น ในที่สาธารณสถาน ข้อ ๘๕)

การค้นในที่รโหฐาน

การค้นในที่รโหฐาน ให้กระทำได้ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกซึ่งเป็นเวลากลางวัน โดยจะต้องมีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล เว้นแต่เข้าข้อยกเว้นไม่ต้องมีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล (ป.วิ.อ. มาตรา ๙๖)

หากการค้นในเวลากลางวันไม่เสร็จสิ้นก็สามารถค้นต่อไปในเวลากลางคืนได้ หรือเป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งสามารถค้นในเวลากลางคืนได้ โดยเฉพาะในกรณีจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าจัดการในเวลาปัจจุบันทันด่วน หรือชุลมุนวุ่นวาย ถ้ารอไว้ช้าไปจะไม่เหมาะสมแก่พฤติการณ์ จำต้องจัดการในทันที มิฉะนั้นเหตุการณ์อาจจะเปลี่ยนแปลงเป็นผลร้ายหรือเสียผลในทางคดี เช่น ก่อให้เกิดผลไม่ได้ตัวผู้กระทำผิด หรือของกลางหลักฐานของคดีหรือเหตุนั้นอาจก่อให้เกิดเป็นความผิดอื่นๆ ต่อไปได้ ทั้งนี้ย่อมอาศัยพฤติการณ์และข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆ ไป

การค้นนั้นแม้จะเข้ากรณีฉุกเฉินที่กฎหมายอนุญาตไว้ก็ควรจะยกเว้นเสียบ้าง หากเป็นกรณีในเรื่องที่ไม่ร้ายแรง เช่น ไล่ติดตามผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า ผู้กระทำความผิดนั้นหลบหนีเข้าไปในที่รโหฐานในเวลาค่ำคืน แต่ความผิดนั้นเป็นความผิดเพียงเล็กน้อยหรือไม่สำคัญ และผู้กระทำผิดก็เป็นผู้มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง น่าเชื่อว่าจะไม่หลบหนี หรือเจ้าบ้านผู้มีหลักฐานรับรองว่าจะส่งตัวให้เช่นนี้ก็ไม่ควรจะจับในขณะนั้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้ร้ายแอบอ้างตัวเป็นเจ้าพนักงานตำรวจทำการตรวจค้นบ้านเรือน แล้วฉวยโอกาสทำการโจรกรรม แต่ถ้าเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตรวจค้นให้ได้แล้ว ก็ให้พยายามทำการตรวจค้นโดยละม่อม อย่าจู่โจมอย่างวิธีผู้ร้าย และเจ้าพนักงานตำรวจที่ล่วงล้ำเข้าไปในเขตบ้านเรือนที่จะค้นทุกคนต้องแต่งเครื่องแบบตำรวจให้ครบถ้วนเรียบร้อย และกระทำการโดยเปิดเผย ยอมให้โอกาสผู้ครอบครองสถานที่ที่จะเรียกเพื่อนบ้านใกล้เคียงไปรู้เห็นด้วย (ป. ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ ๔ การค้น บทที่ ๑ อำนาจการค้น ข้อ ๗๕)

การค้นในที่รโหฐานแม้ไม่มีเหตุตาม ม. ๙๒ แต่หากเจ้าบ้านยินยอมให้ค้น เจ้าพนักงานก็สามารถเข้าค้นได้โดยชอบ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๖๔/๒๕๔๖)

ฎีกาที่ ๑๘๗/๒๕๐๗ และ ฎีกาที่ ๗๐๖/๒๕๑๖

จำเลยกระทำผิดซึ่งหน้าในความผิดลหุโทษในเวลากลางคืน แล้วหลบหนีเข้าบ้านซึ่งตำรวจรู้จักบ้านอย่างดีแล้ว ไม่ปรากฏว่าจำเลยจะหลบหนี ไม่เป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งที่จะจับกุมในที่รโหฐานเวลากลางคืนได้

ฎีกาที่ ๖๗๕/๒๔๘๓

จำเลยมีและดื่มสุราเถื่อนเพียงเล็กน้อยวิ่งหลบหนีไปบนเรือน ไม่ปรากฏว่าจำเลยจะซุกซ่อนหรือหลบหนีไปไหน ไม่เป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งที่จะเข้าจับกุมในบ้านเวลากลางคืนได้

ป.วิ.อ. มาตรา ๘๑

ไม่ว่าจะมีหมายจับ หรือไม่ก็ตาม ห้ามมิให้จับในที่รโหฐาน เว้นแต่จะได้ทำตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยการค้นในที่รโหฐาน

ป.วิ.อ. มาตรา ๙๒

ห้ามมิให้ค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้น หรือคำสั่งของศาล เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจเป็นผู้ค้น และในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐาน หรือมีเสียงหรือพฤติการณ์อื่นใดอันแสดงได้ว่ามีเหตุร้ายเกิดขึ้นในที่รโหฐานนั้น

(๒) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รโหฐาน

(๓) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้าขณะที่ถูกไล่จับ หนีเข้าไป หรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รโหฐานนั้น

(๔) เมื่อมีพยานหลักฐานตามสมควรว่า สิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์การกระทำความผิด ได้ซ่อน หรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าเนื่องจากการเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้ สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้าย หรือทำลายเสียก่อน

(๕) เมื่อที่รโหฐานนั้น ผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้าน และการจับนั้นมีหมายจับหรือจับตามมาตรา ๗๘

การใช้อำนาจตาม (๔) ให้พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจผู้ค้น ส่งมอบสำเนาบันทึกการตรวจค้น และบัญชีทรัพย์ที่ได้จากการตรวจค้น รวมทั้งจัดทำบันทึกแสดงเหตุผลที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้เป็นหนังสือ ให้ไว้แก่ผู้ครอบครองสถานที่ที่ถูกตรวจค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้ส่งมอบหนังสือดังกล่าวแก่บุคคลเช่นว่านั้นในทันทีที่กระทำได้ และรีบรายงานเหตุผล และผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป

ป.วิ.อ. มาตรา ๙๖

การค้นในที่รโหฐานต้องกระทำระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและตก มีข้อยกเว้น ดังนี้

(๑) เมื่อลงมือค้นแต่ในเวลากลางวัน ถ้ายังไม่เสร็จจะค้นต่อไปในเวลากลางคืนก็ได้

(๒) ในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง หรือซึ่งมีกฎหมายอื่นบัญญัติให้ค้นได้เป็นพิเศษ จะทำการค้นในเวลากลางคืนก็ได้

(๓) การค้นเพื่อจับผู้ดุร้าย หรือผู้ร้ายสำคัญ จะทำในเวลากลางคืนก็ได้แต่ต้องได้รับอนุญาตพิเศษจากศาลตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

กรณีที่ศาลวินิจฉัยว่าเป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง

ฎีกาที่ ๔๔๖๑/๒๕๔๐

ฎีกาที่ ๔๙๕๐/๒๕๔๐

ฎีกาที่ ๓๗๕๑/๒๕๕๑

การตรวจค้นรถยนต์

รถยนต์ที่จอดในที่รโหฐานไม่ต้องมีหมายค้นรถ สามารถค้นได้เลยแต่ต้องมีหมายค้นในที่รโหฐาน

กรณีไม่ยินยอมให้ทำการค้น

การค้นในที่สาธารณะหรือที่รโหฐานนั้น หากในกรณีจำเป็นจะเปิดหรือทำลายประตูบ้าน ประตูเรือน หน้าต่าง รั้ว หรือสิ่งกีดขวางอย่างอื่นๆ ทำนองเดียวกัน สามารถกระทำได้เท่าที่จำเป็นและสะดวกแก่การค้นเท่านั้น จะทำให้เสียหายมากเกินกว่าจำเป็นไม่ได้ แต่ก่อนที่จะใช้อำนาจนี้ชอบที่จะชี้แจงผู้ครอบครองสถานที่หรือผู้แทนให้เข้าใจก่อน (ป.วิ.อ. มาตรา ๙๔ วรรคสอง และ ป.ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๔ การค้น บทที่ ๒ วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการค้นในที่รโหฐาน ข้อ ๘๐)

ป.วิ.อ. มาตรา ๙๔

ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ทำการค้นในที่รโหฐานสั่งเจ้าของหรือคนอยู่ในนั้นหรือผู้รักษาสถานที่ซึ่งจะค้น ให้ยอมเข้าไปโดยมิหวงห้าม อีกทั้งให้ความสะดวกตามสมควรทุกประการในอันที่จะจัดการตามหมาย ทั้งนี้ให้พนักงานผู้นั้นแสดงหมาย หรือถ้าค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายก็ให้แสดงนามและตำแหน่ง

ถ้าบุคคลดังกล่าวในวรรคต้นมิยอมให้เข้าไป เจ้าพนักงานมีอำนาจใช้กำลังเพื่อเข้าไป ในกรณีจำเป็นจะเปิดหรือทำลายประตูบ้าน ประตู เรือน หน้าต่าง รั้ว หรือสิ่งกีดขวางอย่างอื่นทำนองเดียวกันนั้นก็ได้

ฎีกาที่ ๖๔๐๓/๒๕๔๕

การจับนายแดงที่บ้าน ได้กระทำโดยมีหมายจับและหมายค้น เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจแสดงตนว่าเป็นตำรวจและแสดงหมายค้น นายแดงได้ล็อคประตูบ้านแล้วตะโกนบอกว่า “จะไปมอบตัววันหลัง” แสดงว่านายแดงไม่ยอมให้เจ้าพนักงานตำรวจเข้าไปทำการจับในที่รโหฐาน การที่เจ้าพนักงานตำรวจเข้าไปแล้วใช้ไม้พังประตูที่ล็อคกุญแจไว้ แล้วเข้าไปจับนายแดง จึงเป็นกรณีจำเป็นซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจผู้จัดการตามหมายค้นมีอำนาจกระทำได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๙๔ วรรคสอง

ฎีกาที่ ๔๗๙๑/๒๕๒๘

เมื่อมีเหตุให้เชื่อได้ว่ามีของที่ได้มาโดยผิดกฎหมายอยู่ในบ้าน หากไม่ตรวจค้นของที่อยู่ในบ้านอาจถูกขนไปเสีย การตรวจค้นโดยไม่ทำลายกุญแจไม่อาจทำได้ ทั้งการตรวจได้กระทำต่อหน้าพยาน ๒ คน จึงเป็นการตรวจค้นที่ชอบ

ข้อ ๕
ยุทธวิธีตำรวจการค้นบุคคล

แม้ตำรวจจะมีอำนาจค้นตัวผู้ต้องสงสัยหรือผู้ถูกจับ และยึดสิ่งของที่อาจใช้เป็นหลักฐานได้ก็ตาม (ป.วิ.อ. มาตรา ๘๕) แต่การนำยุทธวิธีมาใช้ในการค้นนั้น ตำรวจต้องกระทำโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ อีกทั้งการจะใช้ยุทธวิธีแบบใดควรต้องพิจารณาจากอากัปกิริยาของผู้ต้องสงสัยหรือผู้ถูกจับและพฤติการณ์แวดล้อมด้วย

๑ ยุทธวิธีการค้นบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัย โดยยังมิได้มีการกระทำความผิด

แม้กฎหมายจะเปิดโอกาสให้ตำรวจมีอำนาจค้นบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยตามเหตุที่กฎหมายบัญญัติไว้ก็ตาม แต่การค้นนั้นจะต้องอยู่ในขอบเขตที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชน อีกทั้งลักษณะและวิธีการที่จะปฏิบัติในการค้นนั้นควรอยู่บนพื้นฐานของความจำเป็นและความชอบธรรม

สำหรับยุทธวิธีในการค้นบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัย ตำรวจจะทำการตรวจค้นดังปรากฏตามภาพ

ในกรณีผู้ถูกค้นมีอาการกิริยาที่จะไม่ให้ความร่วมมือในการค้นหรือมีพฤติการณ์อย่างอื่นประกอบที่แสดงถึงภัยคุกคามจะใช้ตำรวจ ๒ นายในการค้นดังปรากฏตามภาพ

ในการปฏิบัติหน้าที่ ตำรวจควรจะไตร่ตรองในการนำยุทธวิธีตำรวจมาปรับใช้ในการค้นว่าควรใช้ดุลพินิจอย่างไรว่า **จะค้นก่อนจับหรือจับก่อนค้น** ก่อนปฏิบัติหน้าที่โดยพิจารณาองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

๑ การค้น ควรแต่งเครื่องแบบ แต่หากมิได้แต่งเครื่องแบบ จะต้องแสดงบัตรประจำตัวก่อนทำการค้น เว้นแต่กรณีมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันมิอาจกระทำได้โดยทันที และเมื่อค้นแล้วเสร็จ ตำรวจต้องแสดงบัตรประจำตัวให้ผู้ถูกค้นทราบเพื่อยืนยันการเป็นเจ้าหน้าที่

๒ ผู้ค้นควรต้องแจ้งผู้ถูกค้นให้ทราบเหตุแห่งการค้น วัตถุประสงค์ และวิธีการค้นว่าจะทำอย่างไร เว้นแต่กรณีมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันมิอาจแจ้งได้โดยทันที และเมื่อการค้นแล้วเสร็จ ผู้ค้นต้องทำบันทึกการค้นและหากมีการยึดสิ่งของใด ให้ทำบัญชีสิ่งของนั้นด้วย

๓ การค้นนั้น ต้องมีการบันทึกภาพและเสียง ตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ ๑๗๘/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๔ เว้นแต่มีเหตุอันมิอาจดำเนินการได้ ให้บันทึกเหตุแห่งการนั้นไว้ในบันทึกการตรวจค้นด้วย

๔ การค้นนั้น หากเป็นไปได้ ควรค้นในที่เปิดเผยและควรมีพยานรู้เห็นหรือหากมีบุคคลที่เป็นกลางอยู่ด้วย จะเป็นการดี เว้นแต่มิอาจกระทำได้ ให้ทำบันทึกเหตุที่มิอาจกระทำได้ไว้ในบันทึกการค้นด้วย

ข้อควรคำนึง

๑ ในการค้นนั้น ตามหลักการเผชิญเหตุ ควรมีตำรวจ ๑ นาย เป็นผู้คุ้มกัน (cover and contact) เพื่อความปลอดภัย ทั้งตำรวจและประชาชนซึ่งอยู่บริเวณโดยรอบ

๒ การออกคำสั่ง ควรมีผู้นำการปฏิบัติเพียงคนเดียวเพื่อการสื่อสารที่ชัดเจนและเพื่อให้ผู้ถูกค้นปฏิบัติตามคำสั่งได้ทราบ

๓ ผู้ค้นต้องแจ้งให้ผู้ถูกค้นได้ปฏิบัติตามคำสั่ง เช่น การให้ยกมือ เป็นต้น

๔ ลำดับแรกในการค้น ผู้ค้นควรค้นหาอาวุธหรือสิ่งที่จะเป็นอันตรายก่อน

๒ ยุทธวิธีการค้นบุคคลที่ถูกจับเพราะได้กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือมีหมายจับ

การค้นบุคคลซึ่งได้กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือมีหมายจับนั้น ตำรวจจะใช้ยุทธวิธีการค้นที่แตกต่างจากการค้นบุคคลตามข้อ ๑ โดยวิธีการค้นมี ๓ รูปแบบ กล่าวคือ

รูปแบบที่ ๑

การค้นโดยให้บุคคลที่ถูกค้นอยู่ในท่ายืน

รูปแบบที่ ๒

การค้นโดยให้บุคคลที่ถูกค้นอยู่ในท่าคุกเข่าโดยให้มือประสานที่ศีรษะ

รูปแบบที่ ๓

การค้นโดยให้บุคคลอยู่ในท่านอนคว่ำหน้า

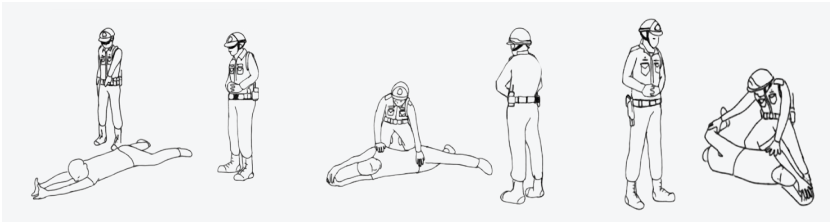

ข้อควรคำนึง

๑ การค้นบุคคลในท่ายืนโดยให้ผู้ถูกค้นหันหน้าเข้าหากำแพงและใช้มือยันกำแพง ตำรวจพึงระลึกว่าผู้ถูกค้นสามารถต่อสู้และเป็นอันตรายต่อตำรวจได้

๒ การค้น โดยให้ผู้ถูกค้นอยู่ในท่านอนคว่ำหน้า ตำรวจควรตระหนักว่า การใช้เข่ากดลงบนตัวผู้ที่ถูกค้นหรือผู้ต้องสงสัย อาจทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้ถูกค้นได้ ทั้งนี้เนื่องจากตำรวจไม่อาจทราบว่าผู้ถูกค้นหรือผู้ต้องสงสัยนั้นมีโรคประจำตัวที่เป็นอันตรายร้ายแรงหรือไม่อย่างไร ตัวอย่าง กรณีตำรวจเมืองมินนีแอโปลิส (Minneapolis) เข้าจับกุมนายจอร์จ ฟลอยด์ (George Floyd) ความผิดฐานใช้ธนบัตรปลอม โดยวิธีการใช้เข่ากดบริเวณต้นคอ เป็นเหตุให้นายจอร์จ ฟลอยด์เสียชีวิต

ข้อ ๖
ยุทธวิธีตำรวจการค้นอาคาร สถานที่ และทางสาธารณะ

๑ ยุทธวิธีการค้นอาคาร สถานที่ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีสิ่งของที่มีไว้ หรือได้มาหรือได้ใช้ในการกระทำความผิด

การค้นอาคาร สถานที่ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีสิ่งของที่มีไว้หรือได้มาหรือได้ใช้ในการกระทำความผิด และบุคคลผู้ครอบครองไม่ปรากฏลักษณะเป็นผู้ดุร้ายหรือเป็นผู้มีอิทธิพลก่อนทำการตรวจค้น ตำรวจผู้ค้นจะแสดงหมายค้นต่อผู้ครอบครองสถานที่ เว้นแต่ในกรณีที่สามารถค้นได้โดยไม่จำต้องมีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล ตำรวจผู้ค้นต้องแสดงนามและตำแหน่ง รวมทั้งแสดงความบริสุทธิ์ให้กับผู้ครอบครองสถานที่ทราบ หากเป็นกรณีมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่ไม่สามารถกระทำได้ เมื่อทำการค้นแล้วเสร็จจะต้องดำเนินการแสดงนามและตำแหน่งผู้ค้นให้ผู้ถูกค้นทราบด้วย

อนึ่ง การค้น หากมีการยึดสิ่งของหรือทรัพย์สินที่มีค่า ควรใช้ความระมัดระวังในการดูแลรักษาไม่ให้เกิดความเสียหายและเก็บรักษาให้ถูกต้องตามวิธีการที่เหมาะสมกับทรัพย์สินประเภทนั้นด้วย

ข้อควรคำนึง

แม้ว่า ผู้ครอบครองจะไม่ปรากฏลักษณะเป็นผู้ดุร้ายหรือเป็นผู้มีอิทธิพลก็ตาม แต่ตำรวจก็ควรคำนึงถึงความปลอดภัยในการเข้าค้นสถานที่ดังกล่าวด้วย เพราะอาจมีภัยคุกคามจากบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานที่นั้น ตำรวจต้องมีคนคุ้มกันให้กับตำรวจผู้ค้นด้วย การตรวจค้นอาคารจะต้องระมัดระวังในจุดอันตราย เช่น หน้าประตู หน้าต่าง จุดหักมุมตึก และบันได การเข้าไปในห้องต้องเข้าไปอย่างน้อย ๒ คน

รูปแบบที่ ๑

ส่วนระวังป้องกันแบบปกติ

รูปแบบที่ ๒

ส่วนระวังป้องกันแบบระวังด้านขวา

รูปแบบที่ ๓

ส่วนระวังป้องกันในสถานที่คับแคบ

รูปแบบที่ ๔

ส่วนระวังป้องกันแบบระวังด้านหลัง

๒ ยุทธวิธีการค้นอาคาร สถานที่เพื่อจับผู้กระทำความผิดมาแล้วหรือบุคคลผู้มีหมายจับ

การค้นในสถานที่นี้ อาจถือได้ว่า เป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูง และอาจเกิดความไม่ปลอดภัยต่อผู้ค้น กล่าวคือ เสี่ยงต่อการถูกลอบทำร้ายหรือทำอันตรายด้วยวิธีอื่น การดำเนินการในพื้นที่นี้ ตำรวจควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็วโดยไม่ชักช้า

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการ สถานการณ์จะเป็นตัวชี้วัดความเร็วในการค้น ตำรวจควรค้นตามมุมต่างๆ ของอาคารสถานที่ที่สงสัยว่า ผู้กระทำความผิดหรือบุคคลผู้มีหมายจับนั้นจะหลบซ่อนอยู่ อีกทั้ง อาจมีบุคคลอื่นที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้ค้นหรือมีวัตถุที่สามารถทำอันตรายต่อผู้ค้นได้

หากมีกรณีจำเป็นที่ต้องใช้อาวุธปืน ให้ผู้ค้นและส่วนระวังป้องกันเล็งอาวุธปืนไปที่ภัยคุกคาม ทั้งนี้ ให้พึงระลึกเสมอในหลักการที่ว่า เมื่อมีระยะทางและที่กำบังจะทำให้ตำรวจมีเวลาในการป้องกันตัวจากการโจมตีของคนร้าย (Distance and Cover = Time) ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติของตำรวจในระดับสากลตามคำแนะนำของ PERF ในหนังสือชื่อ “30 Guiding Principles on the Use of Force” ซึ่งหลักการดังกล่าว หมายความว่า หากเป็นไปได้ตำรวจต้องรู้จักรักษาระยะห่างกับภัยคุกคามและหาที่กำบังเพื่อความปลอดภัยของตำรวจเองด้วย เพราะวิธีตามที่กล่าวมานี้ คือ การรักษาไว้ซึ่งเวลาในการสังเกตการณ์และเวลาในการรอกำลังเสริม

ในการปฏิบัติการ บางครั้ง อาจถูกต่อต้านจากผู้ถูกค้น ทำให้ตำรวจผู้ค้น ไม่อาจควบคุมสถานการณ์ดังกล่าวได้ เช่น กรณีการก่อการร้ายหรือผู้กระทำความผิดมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรือบ้าคลั่งและหรือมีอาวุธชนิดร้ายแรง เป็นต้นว่า อาวุธสงคราม วัตถุระเบิด ด้วยเหตุนี้อาจจำต้องรอกำลังเสริม เพื่อความปลอดภัยของตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่และประชาชนผู้อยู่บริเวณโดยรอบ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเป็นไปตามหลักการที่ว่า การกระทำของผู้กระทำความผิดหรือบุคคลผู้มีหมายจับอาจรุนแรงเกินกว่าการปฏิบัติตอบโต้ของตำรวจ และการปฏิบัติงานของตำรวจนั้นเป็นการปฏิบัติตอบโต้การกระทำของคนร้ายที่ริเริ่มก่อนเสมอ (Action is Faster than Reaction.)

ข้อควรคำนึง

ก่อนการนำยุทธวิธีใดมาปรับใช้ในการค้น ตำรวจควรคำนึงถึงข้อดำเนินการต่าง ๆ ดังนี้

๑ รูปแบบการตัดสินใจในเหตุวิกฤต (Critical Decision-Making Model--CDM)

เพื่อวางแผนในการค้น มีหลัก ๕ ประการ ดังต่อไปนี้

๑) การเตรียมการเพื่อให้ทราบสภาพหรือแบบแปลนของอาคาร สถานที่ ซึ่งประกอบไปด้วย การรวบรวมข้อมูลข่าวสารสภาพของอาคาร และสถานที่

๒) การประเมินสถานการณ์การแสดงออกของผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ว่าให้ความร่วมมือหรือไม่ เพื่อกำหนดวิธีการในการเข้าอาคาร

๓) การพิจารณาถึงอำนาจตามกฎหมายเกี่ยวกับการค้นในที่รโหฐาน เช่น มีหมายค้นหรือคำสั่งของศาลหรือไม่ หรือเป็นสถานที่ที่ค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล เช่น สาธารณสถาน เป็นต้น

๔) ควรพิจารณาเลือกใช้วิธีการเข้าค้นหรือแบบวิธีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น การแสดงบัตรของเจ้าหน้าที่พิเศษซึ่งไม่ต้องใช้หมายค้นหรือคำสั่งของศาล เช่น บัตรเจ้าหน้าที่ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) เป็นต้น

๕) ควรเลือกวิธีปฏิบัติในการเข้าค้น หากมีการซักซ้อมได้ ควรกระทำ และมีการประเมินผลก่อนเข้าค้นสถานที่จริง

๒ รูปแบบยุทธวิธีการค้นอาคาร สถานที่

เพื่อให้เกิดความปลอดภัยกับตำรวจผู้ค้น ต้องมีคนคุ้มกันเข้าไปด้วยทุกห้อง

รูปแบบที่ ๑
ยุทธวิธีการเข้าประตู

รูปแบบที่ ๒
การพิจารณาการจัดวางกำลังคุ้มกัน หรือการปิดล้อมสถานที่ค้น

รูปแบบที่ ๓
การวางแผนการคุ้มกันระหว่างการค้นภายในอาคาร

รูปแบบที่ ๔
การส่งทัศนสัญญาณหรือสัญญาณบอกฝ่าย

หากได้ปฏิบัติตามยุทธวิธีอย่างครบถ้วนแล้ว ย่อมเกิดความปลอดภัยกับตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่และประชาชนผู้อยู่บริเวณโดยรอบ อีกทั้ง ตำรวจจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายและได้รับการยอมรับจากผู้ถูกค้น บุคคลทั่วไปและหน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ

๓ ๒ รูปแบบยุทธวิธีการตั้งจุดตรวจค้นบนทางสาธารณะ

การค้นบนทางสาธารณะนั้น จะใช้ยุทธวิธีการตั้งจุดตรวจค้น ในพื้นที่ถนน ดังนี้

การตั้งจุดตรวจค้นในพื้นที่การจราจรในทิศทางเดียวกัน One way

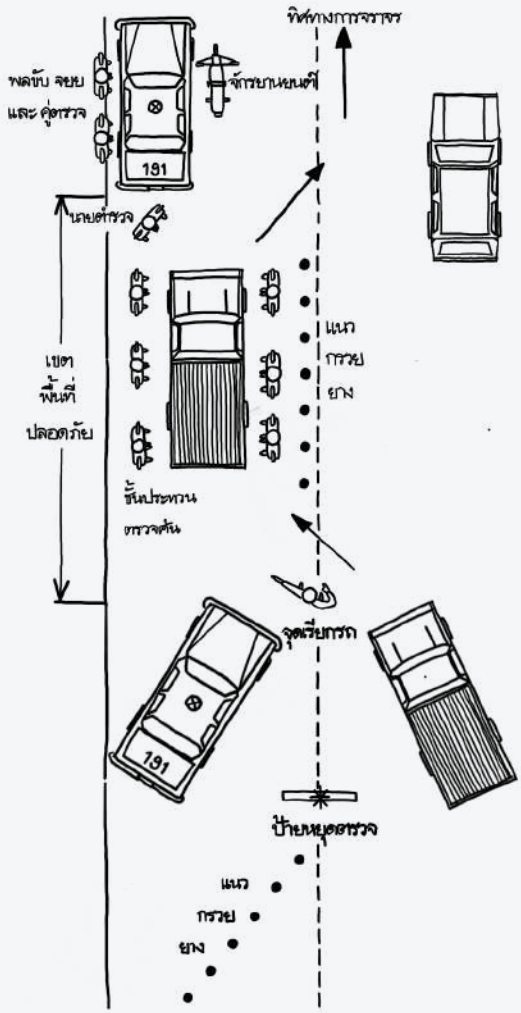

การตั้งจุดตรวจค้นในพื้นที่การจราจรไปในทิศทางสวนกัน Two way

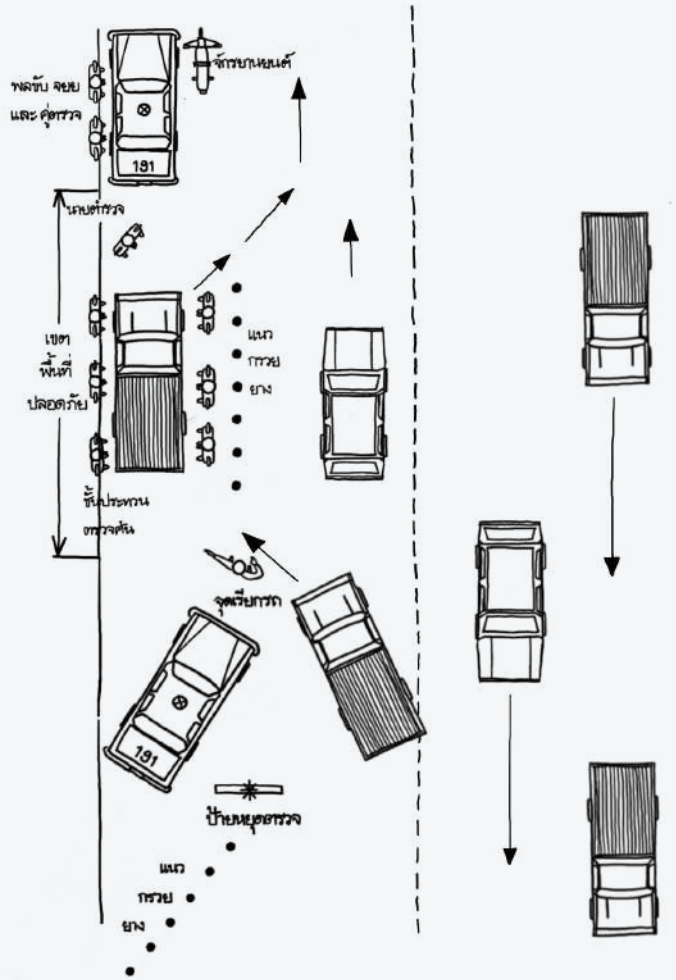

“ บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะ**ถูกจับกุมหรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้** ยกเว้นโดยเหตุและโดยเป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ICCPR ข้อ 9 (1) ”

การจับ

ข้อ ๗ – ข้อ ๑๕

ข้อ ๗
บุคคลที่จะถูกจับ

ตามกฎหมายบุคคลที่จะถูกจับ คือ

๑ ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกศาลออกหมายจับ หรือมีคำสั่งศาลให้จับ

๒ บุคคลที่มีเหตุจับได้โดยไม่ต้องมีหมายตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๗๘ (๑)-(๔)

ข้อ ๘

วิธีการจับ

วิธีการจับ

การจับตามกฎหมาย คือ การที่เจ้าพนักงานหรือราษฎร ซึ่งทำการจับแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับแล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้ถูกจับ หรือที่ประชาชนเข้าใจกันโดยทั่วไปก็คือ การเชิญตัวผู้ถูกจับให้ไปยังสถานีตำรวจ หรือที่ทำการของพนักงานสอบสวน

การจับนั้น ผู้จับจะต้องจับโดยละม่อม (โดยดี) เมื่อจำเลยหรือผู้ที่จะต้องถูกจับนั้นไม่ได้มีการต่อสู้อย่างใดแล้ว เจ้าพนักงานจะใช้อำนาจกระทำร้ายแก่เขามิได้ (ป.ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓ การจับกุม บทที่ ๔ วิธีการจับ ข้อ ๓๕)

อนึ่ง วิธีการจับตามที่ ป. ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓ การจับกุม บทที่ ๔ วิธีการจับ ข้อ ๓๕ ได้วางระเบียบไว้นั้นสอดคล้องกับหลักการในข้อ ๓ ของประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย (Code of Conduct for Law Enforcement Officials—CCLEO) และข้อ ๙ (๑) และ (๒) ของหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials—BPUFF)

ข้อ ๙
ผู้ถูกจับไม่ยอมไปสถานีตำรวจ หรือที่ทำการของพนักงานสอบสวน

๑ ถ้าผู้ถูกจับไม่ยอมไปสถานีตำรวจ หรือที่ทำการของพนักงานสอบสวนก็ต้องจับตัวไป และถ้าหากมีท่าทีที่จะเกิดมีการขัดขืน หรือจะก่อเหตุร้ายขึ้นบางครั้งก็ต้องใส่กุญแจมือไปด้วย

๒ การที่กฎหมายบัญญัติว่าถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไปนั้น ย่อมเป็นดุลพินิจของผู้จับที่จะต้องใช้ให้เหมาะสมแก่พฤติการณ์ว่าอย่างไรจึงจะเรียกว่า “จำเป็น”

สำหรับหลักการในข้อ ๑-๒ ข้างต้นนี้ สอดรับกับข้อ ๓ ตามประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย (CCLEO) และข้อ ๔ ข้อ ๕ (a) ข้อ ๕ (b) ตามหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (BPUFF)

ข้อ ๑๐
การใช้กำลังกับผู้ถูกจับกรณีไม่ยอมไปสถานีตำรวจ

ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนี ตำรวจผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับกุมผู้นั้น (ป.วิ.อ. มาตรา ๘๓ วรรคสาม)

การใช้อำนาจในการจับกุมโดยการใช้กำลังนั้นควรใช้เฉพาะแต่ในเวลาเพื่อทำการจับกุมและจำเป็นเท่านั้น เมื่อเสร็จการจับกุมหรือทำการจับกุมได้แล้ว เจ้าพนักงานผู้จับกุมไม่อาจใช้กำลังต่อไปได้ หากใช้ต่อไปย่อมเป็นการมิชอบ และไม่มีทางที่จะแก้ตัวเป็นอย่างอื่นได้ (ป. ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓ การจับกุม บทที่ ๔ วิธีการจับ ข้อ ๓๖)

๑ การใช้กำลังจับกุมต้องใช้กรณีในการจับกุมเท่านั้น หากใช้ในกรณีอื่นย่อมเป็นการทำเกินสมควรแก่เหตุ

ฎีกาที่ ๑๑๒๔/๒๔๘๐

ตำรวจทำการจับกุมผู้กระทำผิดโดยง้างปากเพื่อจะเอาฝิ่นเถื่อนออกจากปาก ทำให้ฟันหัก ๒ ซี่ เรียกว่าทำเกินสมควรกว่าเหตุ มีความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยเจตนา

๒ ถ้าผู้ถูกจับไม่ยอมให้จับ โดยขัดขืน ผู้จับสามารถใช้กำลังพอสมควรแก่เหตุในการจับกุมถือว่าเป็นการจับที่ชอบ

ฎีกาที่ ๒๓๘/๒๔๘๑

ตำรวจ ๒ คน เข้าจับผู้ลักลอบจับสัตว์น้ำในเขตหวงห้าม ผู้ถูกจับไม่ยอมให้จับ เกิดปลุกปล้ำกัน ผู้ใหญ่บ้านเข้าช่วยจับโดยใช้ไม้ตีศีรษะผู้ถูกจับ ๑ ที ศีรษะแตกจึงจับได้ เป็นการใช้กำลังพอสมควรแก่พฤติการณ์ ผู้ใหญ่บ้านไม่มีความผิด

๓ ถ้าผู้ถูกจับไม่มีพฤติการณ์ต่อสู้หรือขัดขวางการจับ ผู้จับย่อมไม่อาจใช้กำลังเกินกว่าพฤติการณ์ในการจับกับผู้ถูกจับได้

ฎีกาที่ ๗๖๖/๒๔๘๖

แม้จะเป็นผู้ใหญ่บ้านไปตามจับผู้ต้องหาฐานลักทรัพย์ แต่ผู้ต้องหาไม่ได้ต่อสู้ ผู้ใหญ่บ้านก็ไม่มีอำนาจตี (ใช้กำลังทำร้าย) เพื่อจับผู้ต้องหาได้

๔ ผู้จับแม้จะใช้กำลังตามสมควรในการจับ แต่หากไม่มีอำนาจจับ ผู้ถูกจับต่อสู้หรือขัดขวางผู้จับ ผู้ถูกจับไม่ผิดฐานต่อสู้ขัดขวางตำรวจ

ฎีกาที่ ๑๕๐๑-๑๕๐๒/๒๔๘๒

กรมการอำเภอสั่งให้ บ. ซึ่งเป็นกำนันไปจับ จ. โดยไม่มีหมายจับ จ. ขัดขวางไม่ยอมให้จับ บ. ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานจึงใช้กำลังตามสมควรในการจับกุม จะเอาผิด จ. ฐานขัดขวางเจ้าพนักงานไม่ได้

๕ แม้ผู้ถูกจับจะต่อสู้หรือขัดขวางการจับ ผู้จับต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมและไม่เกินกว่าขอบเขตแห่งการจับ จึงจะถือว่าการจับเป็นการพอสมควรแก่เหตุ

ฎีกาที่ ๑๙๖/๒๔๙๐

เจ้าทรัพย์เข้าจับผู้ร้ายซึ่งเข้าไปในบริเวณบ้านเพื่อลักทรัพย์ ผู้ร้ายถือมีดต่อสู้เจ้าทรัพย์จึงทำร้ายและมีผู้อื่นมาช่วยทำร้ายด้วย แต่เมื่อผู้ร้ายล้มลงแล้วก็มิได้ทำร้าย แม้ผู้ร้ายถึงแก่ความตาย เจ้าทรัพย์และผู้มาช่วยทำร้าย ก็ไม่มีความผิด ถือเป็นการป้องกันพอสมควรแก่เหตุ

๖ แม้ผู้จับจะจับได้แล้ว หากผู้ถูกจับหลบหนีและไม่ได้ต่อสู้ เจ้าพนักงานก็ไม่มีอำนาจกระทำเกินกว่าที่กฎหมายอนุญาตให้ทำได้

ฎีกาที่ ๗๓๘/๒๔๙๑

ผู้ใหญ่บ้านจับผู้ร้ายสำคัญได้แล้ว ผู้ร้ายหลบหนีระหว่างควบคุม ผู้ใหญ่บ้านเกรงความผิดร้องบอกให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านยิง แม้การจับจะเป็นการกระทำตามกฎหมายก็ตาม แต่ก็เป็นการเกินกว่าที่กฎหมายอนุญาตให้ทำได้

หมายเหตุ

ในกรณีที่ผู้ถูกจับหลบหนีไปในระหว่างที่กำลังถูกควบคุมตัวโดยไม่ได้ทำการต่อสู้กับผู้จับนั้น ไม่มีบทบัญญัติตามกฎหมายใดที่พอจะนำมาใช้เป็นหลักได้ว่าการจับนั้นจะให้ใช้อาวุธได้เพียงใด โดย ป.วิ.อ. ได้บัญญัติไว้เพียงกว้างๆ ว่าผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับเท่านั้น เพราะฉะนั้นเมื่อผู้จะถูกจับหนีไปซึ่งหน้า ห้ามใช้อาวุธปืนยิง ให้พยายามวิ่งไล่ตามจับโดยเต็มกำลัง (ป. ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓ การจับกุม บทที่ ๔ วิธีการจับ ข้อ ๓๗)

๗ หากการกระทำของผู้กระทำผิดหยุดลง และผู้จับมิได้กระทำต่อไปย่อมเป็นการใช้วิธีการที่เหมาะสมแห่งการจับ

ฎีกาที่ ๗๗๕/๒๕๐๒

ผู้ต้องขังหลบหนีจากเรือนจำโดยมีสิ่วปลายแหลมอยู่ในมือ พัศดีออกติดตามและร้องห้ามให้ผู้ต้องขังหยุดวิ่ง ผู้ต้องขังไม่ฟังยังคงวิ่งหนีจึงยิงปืนขู่ไป ๑ นัด ผู้ต้องขังวิ่งหนีต่อไป พัศดีจึงยิงอีก ๑ นัดถูกแขน โดยมิได้มีเจตนาฆ่า เมื่อจับได้แล้ว พัศดีมิได้ซ้ำเติมทำร้ายผู้ต้องขังอีก การกระทำของพัศดีถือได้ว่าเป็นวิธีป้องกันมิให้ผู้ต้องขังหลบหนี เหมาะแก่พฤติการณ์แห่งการจับกุมตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๘๓

๑

พ.ร.บ. ราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓

เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้ เฉพาะแต่ในกรณีดังต่อไปนี้

๑) ผู้ต้องขังมีอาวุธและขัดขืนไม่ยอมวางอาวุธ อันอาจเกิดอันตรายต่อเจ้าพนักงานเรือนจำหรือผู้อื่น

๒) ผู้ต้องขังซึ่งกำลังหลบหนีโดยไม่ยอมหยุดเมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้หยุดและไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้

๓) ผู้ต้องขังตั้งแต่สามคนขึ้นไปก่อความวุ่นวาย เปิดหรือพยายามเปิดหรือทำลายหรือพยายามทำลาย ประตู รั้ว กำแพง หรือสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ ภายในเรือนจำ หรือใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานเรือนจำหรือผู้อื่น และไม่ยอมหยุดเมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้หยุด

๔) ผู้ต้องขังใช้อาวุธทำร้ายหรือพยายามทำร้ายเจ้าพนักงานเรือนจำหรือผู้อื่น

การใช้อาวุธปืนตามวรรคหนึ่ง หากมีเจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีอำนาจเหนือตนอยู่ในที่นั้นด้วยและอยู่ในวิสัยที่จะรับคำสั่งได้ การใช้อาวุธปืนนั้นจะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานเรือนจำผู้นั้นแล้วเท่านั้น

๒

ป. ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓ การจับกุม บทที่ ๔ วิธีการจับ ข้อ ๓๘

การจับกุมผู้กระทำความผิดนั้น ตามปกติห้ามมิให้ใช้อาวุธปืนยิงขู่ เว้นแต่ผู้จะถูกจับต่อสู้หรือเตรียมการต่อสู้ไม่ยอมให้จับกุมแต่โดยดีและเจ้าพนักงานได้ขู่บังคับว่าถ้าต่อสู้จะยิง หากผู้จะต้องถูกจับยังเตรียมการต่อสู้อยู่เช่นนั้นแล้ว จึงให้ใช้อาวุธปืนยิงขู่ได้ แต่ต้องยิงให้สูงขึ้นไปบนท้องฟ้า ส่วนเมื่อใดจึงจะใช้อาวุธปืนยิงผู้จะต้องถูกจับได้นั้น ต้องพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไป

ข้อพึงระวัง

การใช้อาวุธปืนยิงขึ้นฟ้า กระสุนปืนอาจตกมาถูกผู้อื่นให้ได้รับอันตรายหรือถึงแก่ชีวิตได้

ข้อ ๑๑
ยุทธวิธีตำรวจในการใช้กำลังเข้าจับกุม

๑ การใช้กำลังเข้าจับกุม โดยผู้ถูกจับไม่มีอาวุธ

กรณีที่ผู้ถูกจับไม่ยอมไปสถานีตำรวจ โดยขัดขืนหรือขัดขวาง ตำรวจย่อมมีอำนาจตามกฎหมาย สามารถใช้กำลังได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม โดยให้พิจารณาจากระดับการต่อต้านของคนร้าย ตามรูปแบบการฝึกของยุทธวิธีตำรวจสมัยใหม่ (modern approach) โดยยุทธวิธีตำรวจเกี่ยวกับการใช้กำลังในการจับกุมคนร้าย จะมีรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

ท่าหักข้อมือหรือฝ่ามือหงายกลับ

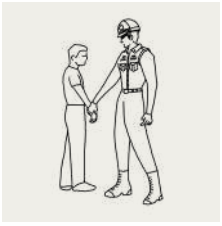

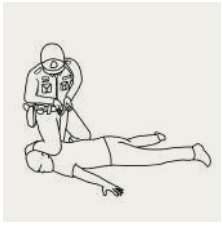

ท่าสอดคล้องแขน

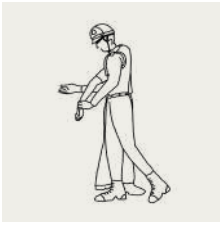

ข้อสังเกต

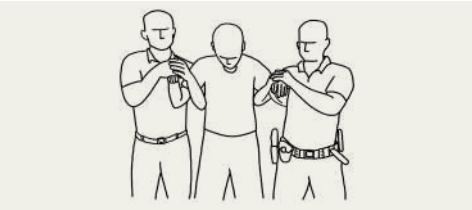

๑. ถ้ามีเจ้าหน้าที่ตำรวจ ๒ นาย อาจเข้าจับกุมผู้ถูกจับทั้งมือซ้ายและขวาก็ได้ เพื่อความสะดวกและความปลอดภัยในการพาเคลื่อนที่ไป

๒. ถ้าผู้ถูกจับขัดขืน ให้ผู้จับกุมหมุนตัวไปทางขวาแล้วทิ้งน้ำหนักตัวลงเพื่อบังคับให้ผู้ถูกจับลงบนพื้น

๒ การใช้กำลังเข้าจับกุม โดยผู้ถูกจับมีอาวุธ

ในการเข้าจับกุมผู้ถูกจับที่มีอาวุธ ตำรวจจะมีอุปกรณ์สำหรับใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อจับผู้ถูกจับ เช่น ปืนตาข่าย ไม้ง่าม กระบองดิ้ว กระบอง สเปรย์พริกไทย ปืนช็อตไฟฟ้า อาวุธปืน เป็นต้น

๒.๑ ยุทธวิธีการใช้มือเปล่าเข้าจับกุม ผู้ถูกจับที่มีอาวุธ

กรณีผู้ถูกจับใช้มือขวาถือมีดฟันเฉียงจากบนขวาลงมาล่างซ้าย

กรณีผู้ถูกจับใช้มือขวากำมีดจ้วงแทงจากบนลงล่าง

กรณีคนร้ายใช้มือขวาถือมีดฟันระดับเอวจากด้านขวาไปซ้าย

ตัวอย่างการตี

การตีบน

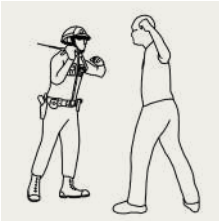

การตีล่าง

๒.๒ การใช้อุปกรณ์ช่วยในการเข้าจับกุม กรณีผู้ถูกจับมีอาวุธ

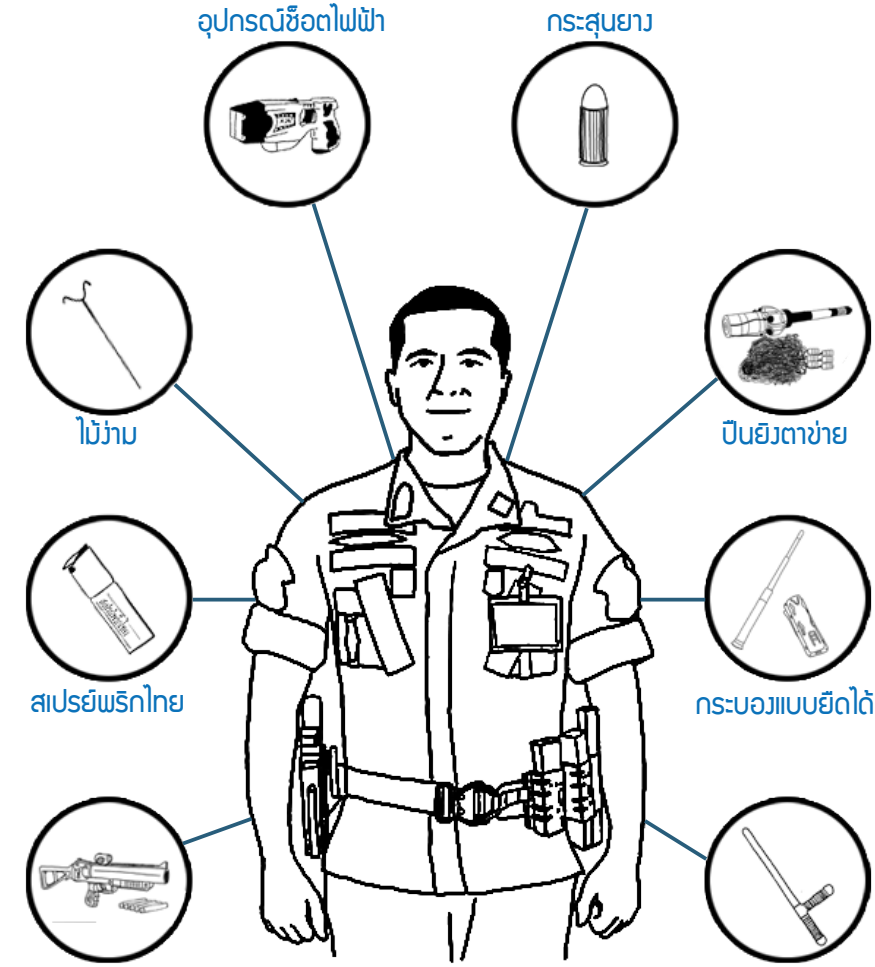

ตัวอย่างอาวุธที่มีความร้ายแรงต่ำ
หรืออาวุธที่ทำให้ไม่ถึงตาย

ข้อ ๑๒
การใช้อาวุธปืนกับการจับและความเหมาะสมกับการใช้อาวุธปืน

ตำรวจทุกนายต้องพึงระลึกเสมอว่า อาวุธปืนไม่ใช่เครื่องมือที่ใช้ในการจับผู้ถูกจับ แต่อาวุธปืนนั้นใช้เพื่อป้องกันตัวจากการที่ผู้ถูกจับต่อสู้ หรือแสดงกิริยาต่อสู้ ตำรวจจึงจะมีอำนาจใช้อาวุธปืนนั้นในการป้องกันตัวได้ แต่ทั้งนี้ต้องใช้ไม่เกินสมควรแก่เหตุ

การใช้อาวุธปืนควรใช้เพียงไรนั้น เป็นเรื่องสำคัญที่สุดในการจับ ทั้งนี้ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้อาวุธปืนไว้ ดังนี้

๑ การใช้อาวุธปืนใช้ได้ต่อเมื่อ**มีความจำเป็นอย่างยิ่ง**เท่านั้น และต้องถูกใช้โดยมีจุดมุ่งหมายในการบังคับใช้กฎหมาย**ที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น**

๒ จะ**ต้องเหมาะสมและได้สัดส่วน**กับวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย

๓ จะใช้อาวุธปืนได้ต่อเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์**คับขันสุดขีด**เท่านั้น

ส่วนวัตถุประสงค์ในการใช้อาวุธปืนนั้น ตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกำหนดไว้ ดังนี้

๑ เพื่อป้องกันตนเองหรือผู้อื่นจากการเสียชีวิตหรือบาดเจ็บจากภัยคุกคามที่กำลังมาถึง

๒ เพื่อการจับกุมหรือป้องกันการหลบหนีของบุคคลที่ก่ออาชญากรรมร้ายแรงเป็นพิเศษที่อาจนำไปสู่ภัยคุกคามร้ายแรงต่อชีวิต

สำหรับหลักเกณฑ์ในการใช้อาวุธปืนนั้น ตามปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้กำหนดขั้นตอนของการใช้ไว้ ดังนี้

๑ ต้องแสดงตัวให้ทราบว่าเป็นตำรวจ แล้วใช้คำสั่งเตือนที่ชัดเจน โดยต้องให้เวลาที่เพียงพอสำหรับการปฏิบัติตามคำสั่งเตือนนั้น

๒ หากทำตามขั้นตอนแล้วอาจล่าช้า และส่งผลให้ตำรวจหรือบุคคลอื่นได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิต หรือได้รับบาดเจ็บสาหัส ก็ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามขั้นตอนของการใช้อาวุธปืนได้

๓ การใช้อาวุธปืนในการจับนั้น อย่างไรจึงจะเป็นการเหมาะสม เป็นข้อสำคัญที่ตำรวจผู้จับต้องใช้ดุลพินิจและเป็นเรื่องสำคัญที่สุดในการจับ เพราะเหตุว่าถ้าจะใช้อาวุธปืนโดยไม่สมควรแก่เหตุแล้ว ผลร้ายอาจเกิดแก่ตำรวจผู้จับที่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยสุจริตนั้นได้

ในการที่จะวินิจฉัยว่าการกระทำเช่นไรเป็นการจำเป็นหรือสมควรแก่เหตุหรือไม่นั้น คงต้องพิจารณาตาม ป.อ. มาตรา ๖๗ และมาตรา ๖๘ ที่บัญญัติไว้

๔ ภายหลังมีการใช้อาวุธปืนแล้วต้องรีบให้การช่วยเหลือทางการแพทย์กับผู้ได้รับบาดเจ็บทุกคน แล้วแจ้งให้ญาติหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุดังกล่าวทราบ

อย่างไรก็ตามในส่วนของ ป. ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓ การจับกุม บทที่ ๔ วิธีการจับ ข้อ ๓๕ ได้วางแนวทางในการจับที่ตำรวจจำเป็นจะต้องใช้อาวุธปืนไว้ ดังนี้

อาการกิริยา

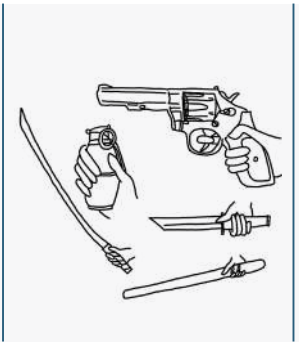

อาวุธและความร้ายแรงของอาวุธ

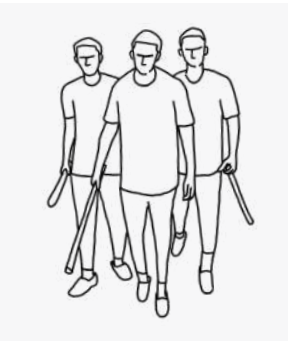

กำลังและความจำเป็น

๑. อาการกิริยา

จะต้องถือเอาอาการกิริยาของผู้จะต้องถูกจับเป็นสำคัญ หากผู้จะถูกจับมิได้แสดงกิริยาอาการจะต่อสู้เจ้าพนักงานแต่อย่างใดแล้ว เจ้าพนักงานจะใช้อาวุธทำร้ายคนซึ่งยอมให้จับโดยดีไม่ได้ แต่คำว่า “ต่อสู้” นี้มิได้หมายความว่าเจ้าพนักงานจะต้องรอให้ผู้ทำร้ายกระทำร้ายก่อนไม่ แม้เพียงผู้ร้ายแสดงกิริยาให้ปรากฏว่า ได้พยายามจะต่อสู้เท่านั้นก็พอแล้ว เช่น ผู้ร้ายมีปืนอยู่ในมือ เจ้าพนักงานบอกให้วางก็ไม่วาง กลับแสดงกิริยาจะยกขึ้นยิง หรือทำท่าว่าจะใช้อาวุธปืนต่อสู้เจ้าพนักงานเช่นนี้ เจ้าพนักงานก็ใช้อาวุธปืนยิงผู้ร้ายคนนั้นก่อนได้ แม้กระสุนปืนจะถูกตัวผู้ร้ายตาย หรือบาดเจ็บก็ไม่เป็นการเกินไปกว่าเหตุ เพราะเป็นที่รู้กันอยู่ว่า อาวุธปืนเป็นอาวุธที่ร้ายแรง หากปล่อยให้ผู้ร้ายยิงก่อน กระสุนปืนอาจถูกเจ้าพนักงานตายหรือบาดเจ็บสาหัสก็ได้เช่นนี้เป็นต้น

๒. อาวุธ

เมื่อผู้จะต้องถูกจับต่อสู้ หรือแสดงกิริยาจะต่อสู้แล้ว เจ้าพนักงานยังจะต้องระวังในเรื่องอาวุธที่จะใช้อีกอย่างหนึ่งด้วย โดยต้องเลือกใช้ให้สมควรกับการต่อสู้ เช่น ผู้จะต้องถูกจับใช้มือชก เจ้าพนักงานอาจจะเอาไม้ตะบองตีป้องกันไม่ให้ชกได้ หรือผู้จะต้องถูกจับมีไม้ตรงเข้ามาจะตี เจ้าพนักงานจึงเอาปืนเล็กยาวตีไป ๑ ที เผอิญถูกที่สำคัญตายโดยไม่ได้ตั้งใจเช่นนี้ เห็นว่าไม่เกินสมควรแก่เหตุ แต่ตามตัวอย่างข้างต้น ผู้ที่จะต้องถูกจับจะชกเจ้าพนักงานและเจ้าพนักงานเอาปืนยิงผู้นั้นตาย หรือบาดเจ็บเช่นนี้ เรียกว่าเป็นการเกินสมควรกว่าเหตุ เพราะเป็นที่ทราบกันอยู่ว่า ถ้าผู้จะต้องถูกจับชกเจ้าพนักงาน ๑ ที คงไม่ถึงกับต้องบาดเจ็บล้มตาย จึงยังไม่ควรที่จะใช้อาวุธร้ายแรงฆ่าคนเสียทั้งคน กรณีเช่นนี้เจ้าพนักงานมีความผิด

ในเรื่องอาวุธนี้ หากเป็นการจำเป็นจริงๆ แล้ว แม้ศักดิ์ของอาวุธที่ใช้จะผิดกันบ้างเล็กน้อย แต่เวลาจำเป็น หากเจ้าพนักงานไม่ใช้อาวุธที่มีอยู่ป้องกันตัวแล้วอาจได้รับบาดเจ็บสาหัสได้ แม้เจ้าพนักงานจะใช้อาวุธเกินไปบ้าง ก็ไม่อาจเกินสมควรไปกว่าเหตุ เช่น ผู้ร้ายมีดาบตรงเข้ามาจะฟันเจ้าพนักงาน ทั้งเจ้าพนักงานก็จนมุมอยู่เหลือที่จะแก้ไขอย่างอื่น และมีแต่อาวุธปืนพกอยู่ในมือจำเป็นต้องยิงไปเช่นนี้ แม้จะถูกผู้ร้ายตายก็อาจไม่เป็นการเกินกว่าเหตุ

๓. กำลังและความจำเป็น

ในกรณีเช่นนี้ เช่น ผู้ถูกจับกุมมีอาวุธอย่างไร หากแต่มีพรรคพวกและมีกำลังมากกว่าเป็นอันมาก พากันกลุ้มรุมเข้าทำร้ายเจ้าพนักงานหรือเพื่อแย่งอาวุธจนเหลือที่จะป้องกันอย่างอื่นได้ เพราะมีกำลังน้อยกว่า แม้จะใช้อาวุธเกินไปบ้างจนเป็นเหตุให้ผู้ร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บก็อาจจะอยู่ในฐานะพอสมควรแก่เหตุ เช่น พลตำรวจผู้เดียวเดินตรวจท้องที่พบผู้ร้ายกำลังมั่วสุมกันอยู่ ๔-๕ คน ผู้ร้ายเหล่านั้นตรงเข้าต่อยตีพลตำรวจผู้นั้นเพื่อจะแย่งอาวุธ พลตำรวจผู้นั้นเห็นเหลือกำลังจึงใช้ปืนยิงไปถูกพวกผู้ร้ายตาย พลตำรวจผู้นั้นคงไม่มีโทษ แต่ถ้ากำลังทางฝ่ายตำรวจมีมากกว่าพอที่จะทำการจับกุมได้โดยไม่ต้องใช้ปืนยิงแล้ว ควรจับกุมในทางที่ละม่อมกว่าซึ่งยังพอจะทำได้ เช่น ช่วยกันเอาปืนตีแต่พอเจ็บแล้วจึงจับเช่นนี้เป็นต้น แม้ผู้ร้ายจะมีบาดเจ็บบ้าง ก็อาจไม่เป็นการเกินสมควรแก่เหตุ

แต่ถ้าเจ้าพนักงานมีกำลังสามารถจะทำการจับได้โดยละม่อมแต่ไม่กระทำ เช่น ตำรวจ ๕ คน ไปจับผู้ต้องหาซึ่งต้องหาว่าเป็นผู้ร้ายลักทรัพย์เพียงคนเดียว ผู้ต้องหามีไม้เป็นอาวุธเข้าต่อสู้ฝ่ายตำรวจ ๕ คน มีปืนเล็กยาวเป็นอาวุธ ถ้าหากจะช่วยกันเอาปืนตีหรือกระทุ้งให้เจ็บก็คงจะจับได้แต่หาทำไม่ กลับใช้ปืนยิงไปถูกผู้ต้องหาตายเช่นนี้ เรียกว่าเกินกว่าเหตุ เพราะอาจเห็นได้ง่ายกว่า คน ๕ คน กับคนๆ เดียวซึ่งมีไม้เป็นอาวุธเท่านั้น อาจจับกุมได้โดยสะดวกไม่มีความจำเป็นจะต้องใช้อาวุธร้ายแรงเลย

การจับนั้น ผู้จับจะสามารถใช้อาวุธปืนป้องกันตัวได้เพียงใด และไม่เกินแก่เหตุนั้นคงต้องพิจารณาจากตัวอย่าง ดังนี้

๑) แม้จะมีอำนาจในการจับกุม และผู้ถูกจับมีอาวุธปืน แต่ถ้าหากผู้ถูกจับไม่มีพฤติการณ์ในการใช้อาวุธต่อสู้ ตำรวจก็ไม่มีสิทธิใช้อาวุธปืน

ฎีกาที่ ๑๓๓๗/๒๕๑๗

มีคนมาแจ้งว่า น. มีอาวุธปืนและกำลังก่อเหตุร้ายในวงรำวง จำเลยเป็นเจ้าพนักงานตำรวจจึงเข้าจับกุม น. สลัดจนหลุดจนจำเลยล้มลง พอจำเลยลุกขึ้นได้ก็ใช้ปืนยิงไปทาง น. ซึ่งกำลังวิ่งหนีโดย น. มิได้ใช้อาวุธปืนยิงจำเลยก่อน กระสุนปืนที่จำเลยยิงพลาดไปถูก ส. ถึงแก่ความตาย ถือไม่ได้เป็นการใช้วิธีที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งการจับหรือเป็นการกระทำเพื่อป้องกันตัว จำเลยจึงมีความผิดฐานฆ่า ส. โดยเจตนา

๒) แม้ผู้ถูกจับจะใช้อาวุธปืนในการต่อสู้ แต่หากภยันตรายหมดไปแล้ว ตำรวจก็ไม่มีสิทธิใช้อาวุธปืน

ฎีกาที่ ๔๐๖/๒๕๒๓

ผู้ตายยิงปืนมาทางเจ้าพนักงานตำรวจและจำเลยที่ ๑ เพียงนัดเดียว ไม่ปรากฏว่ากระสุนปืนถูกผู้ใด จำเลยที่ ๑ ยิงปืนโต้ตอบไปผู้ตายถูกกระสุนปืนด้านหลัง แสดงให้เห็นว่าจำเลยที่ ๑ ยิงผู้ตายในขณะที่ผู้ตายหันหลังวิ่งหนี แต่เมื่อผู้ตายยิงปืนมาทางจำเลยที่ ๑ ก่อน ซึ่งไม่แน่ว่าผู้ตายจะหันหลังกลับมายิงจำเลยที่ ๑ กับพวกซ้ำอีกหรือไม่ ภยันตรายที่จะเกิดจากผู้ตายจึงยังไม่หมดไปในทีเดียว และจำเลยที่ ๑ มีอำนาจที่จะจับผู้ตายซึ่งกระทำความผิดซึ่งหน้าได้ จำเลยที่ ๑ จึงมีอำนาจยิงผู้ตายได้หากพอสมควรแก่เหตุ เช่น ยิงที่ขา แต่การที่จำเลยที่ ๑ ยิงผู้ตาย ๑ นัด ทางด้านหลังถูกอวัยวะสำคัญจนถึงแก่ความตายทันที เห็นได้ว่ามีเจตนาฆ่าผู้ตาย จึงเป็นการใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายที่ไม่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้ตาย และเป็นการป้องกันเกินกว่ากรณีแห่งการจำต้องกระทำเพื่อป้องกันตัว จำเลยที่ ๑ จึงต้องมีความผิดตาม ป.อ. มาตรา ๒๘๘,๖๙

๓) หากมีภยันตรายที่ใกล้จะถึง และผู้จับอยู่ในภาวะที่คับขัน ไม่อาจหลีกเลี่ยงไปในทางอื่น ตำรวจย่อมมีสิทธิป้องกันตนเองและถือว่าเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย

“

ข้อเท็จจริงในคดี เมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๕๘ เวลาประมาณ ๐๔.๐๐ น. เศษ นาย อ. ผู้ตายนั่งซ้อนท้ายรถจักรยานยนต์มาที่สถานีตำรวจภูธรประตูน้ำจุฬาลงกรณ์ และลงจากรถจักรยานยนต์โดยมือของผู้ตายมีมีดแกว่งไปมา ผู้ตายเดินจะเข้าประตูสถานีตำรวจโดยเจ้าพนักงานตำรวจเดินเข้าออกประตูสอบสวน และเปิดประตูแง้มลักษณะเหมือนพูดคุยกับผู้ตาย ในครั้งที่สี่ผู้ตายเดินออกมาที่เสาธงแล้ววิ่งเขยกๆ ไปหน้าประตู และผู้ตายถือมีดวิ่งเข้ามาหาสิบตำรวจตรี พ. ในห้องสายตรวจ สิบตำรวจตรี พ. จึงใช้อาวุธปืนยิงไปที่ผู้ตาย ๑ นัด กระสุนปืนถูกหน้าอกด้านขวาของผู้ตายทำให้ผู้ตายหยุดล้มลงบริเวณประตูทางเข้าหน้าห้องสายตรวจและอาวุธมีดตกอยู่ข้างผู้ตาย

คดีนี้ นาย พ. และนางสาว น. ซึ่งเป็นญาติของผู้ตาย ได้นำคดีมายื่นฟ้องสิบตำรวจตรี พ. ต่อศาลจังหวัดธัญบุรีในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ตาม ป.อ. มาตรา ๒๘๘

ศาลจังหวัดธัญบุรี ไต่สวนมูลฟ้องแล้ว เห็นว่าคดีมีมูลให้ประทับฟ้อง จำเลยให้การต่อสู้อ้างเหตุป้องกัน ผลคดีในชั้นพิจารณาศาลวินิจฉัยว่า เมื่อตรวจดูภาพถ่ายดังกล่าวแล้ว จุดที่จำเลยยืนอยู่ตามภาพดังกล่าวกับจุดที่ผู้ตายถูกยิงล้มลงบริเวณขอบฟุตบาทก่อนถึงประตูหน้าห้องสายตรวจเป็นระยะไม่ถึงกับประชิดตัว การที่จำเลยเป็นถึงเจ้าพนักงานตำรวจย่อมมีความคล่องตัวในการใช้อาวุธประจำกายได้ดีกว่าบุคคลทั่วไปอีกทั้งความร้ายแรงของอาวุธปืน

ย่อมมีมากกว่าอาวุธมีดพอสมควร เมื่อจำเลยถอยเข้ามาอยู่ภายในห้องสายตรวจแล้วจึงได้ใช้อาวุธปืนยิงใส่ผู้ตาย ซึ่งอยู่ภายนอกห้องอันไม่ใช่ในระยะจวนตัวจนถึงกับทำให้จำเลยจะไม่สามารถเลือกยิงจุดที่ไม่สำคัญของผู้ตายเพื่อยับยั้งผู้ตายได้ แต่จำเลยกลับใช้อาวุธปืนยิงไปที่บริเวณอก ซึ่งย่อมเล็งเห็นผลได้ว่าผู้ตายอาจถึงแก่ความตายได้ การกระทำของจำเลยเช่นนี้จึงเป็นการป้องกันเกินสมควรแก่เหตุตาม ป.อ. มาตรา ๖๙ ศาลจะลงโทษน้อยลงกว่าที่กฎหมายกำหนดเพียงใดก็ได้ ตาม ป.อ. มาตรา ๒๘๘ ประกอบด้วยมาตรา ๖๙ พิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตาม ป.อ. มาตรา ๒๘๘ ประกอบมาตรา ๖๙ ลงโทษจำคุก ๔ ปี

ในชั้นอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ วินิจฉัยว่า เมื่อจำเลยเห็นผู้ตายมีอาวุธมีดและมีทีท่าว่าผู้ตายอาจจะก่อเหตุร้ายแรงได้ จำเลยควรจะหาสิ่งของที่สามารถหาได้จากในห้องศูนย์ปฏิบัติการสายตรวจ เช่น กระบองที่เจ้าพนักงานตำรวจใช้ หรือสิ่งของอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกันมาเพื่อใช้ป้องกันตนเองหรือผู้อื่น ซึ่งจะทำให้จำเลยไม่จำเป็นถึงกับใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย การที่พันตำรวจโท พ. พยานเบิกความว่าพยานหาท่อนเหล็กได้จากในห้องพนักงานสอบสวนเวรเพื่อนำไปให้จำเลยและ ดาบตำรวจ ช. ใช้ป้องกันตนเอง กรณีจำเลยมิได้กระทำการดังกล่าวแต่ได้ใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย **จึงเป็นการกระทำไปเกินสมควรแก่เหตุหรือเกินกว่าเหตุแห่งการจำเป็นต้องกระทำเพื่อป้องกัน** ที่ศาลชั้นต้นพิพากษา...

“

...ว่าจำเลยมีความผิดฐานฆ่าผู้ตายโดยป้องกันเกินสมควรแก่เหตุมานั้น ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ เห็นพ้องด้วย แต่จำเลยเพิ่งจบการศึกษาและรับราชการที่สถานีตำรวจภูธรประตูน้ำจุฬาลงกรณ์ เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ อาจจะยังไม่มีประสบการณ์ในการทำงานที่ศาลชั้นต้นลงโทษจำคุก ๔ ปี ยังหนักเกินไป สมควรจะลงโทษจำเลยให้เบาลงและทางนำสืบของจำเลยก็เป็นประโยชน์แก่การพิจารณา สมควรลดโทษให้แก่จำเลยตาม ป.อ. มาตรา ๗๘ แต่จำเลยมิได้พยายามหาวิธีการที่จะระงับการกระทำของผู้ตายโดยไม่ต้องใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย กรณีจึงยังไม่มีเหตุอันสมควรที่จะรอการลงโทษจำคุกให้แก่จำเลยจึงพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลย ๓ ปี ลดโทษตาม ป.อ. มาตรา ๗๘ ให้ หนึ่งในสาม คงจำคุก ๒ ปี

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องนี้คดีถึงที่สุด โดยศาลฎีกาพิพากษาตัดสินไว้ตามคำพิพากษาฎีกาที่ ๔๔๖/๒๕๖๑ ว่าการกระทำของจำเลยถือได้ว่าเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากเมื่อผู้ตายเห็นจำเลย ผู้ตายถือมีดเดินอย่างเร่งรีบเข้าหาจำเลย และเมื่อเหลือระยะห่าง ๔ ม. ผู้ตายวิ่งตรงเข้ามา จำเลยใช้อาวุธปืนยิงขึ้นฟ้าเพื่อเตือนให้ผู้ตายหยุด แต่ผู้ตายกลับถือมีดในลักษณะจ้วงแทง การกระทำของผู้ตายเป็นการพยายามทำร้ายจำเลย เป็นการละเมิดต่อกฎหมาย เมื่อจำเลยถอยหลังเข้าไปในห้องสายตรวจที่บานประตูเปิดคาอยู่ทางด้านขวามือ ด้านซ้ายมือเป็นโต๊ะประชุม ด้านหลังมีโต๊ะและเก้าอี้ตั้งอยู่ ทำให้จำเลยติดคาอยู่ตรงประตูทางเข้าห้องสายตรวจโดยห่างจากผู้ตายเพียง ๑ เมตร จำเลยจึงตกอยู่ในที่คับขันไม่อาจหลีกเลี่ยงไปทางอื่นได้ การที่จำเลยใช้อาวุธปืนยิงผู้ตายเพียง ๑ นัดในภาวะฉุกละหุกเช่นนั้น เพื่อให้พ้นภยันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายและเป็นภยันตรายที่ใกล้จะถึงย่อมเป็นการกระทำที่พอสมควรแก่เหตุ ถือได้ว่าเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดตามฟ้องที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ พิพากษาลงโทษจำเลยมานั้น ศาลฎีกายังไม่เห็นพ้องด้วย ฎีกาของจำเลยฟังขึ้น จึงพิพากษายกฟ้อง

”

ข้อ ๑๓
การใช้อาวุธปืนยิงยางรถยนต์เพื่อหยุดรถยนต์

การที่ตำรวจใช้อาวุธปืนยิงยางรถเพื่อให้ยางเกิดความเสียหาย และทำให้ยานพาหนะของผู้กระทำความผิดไม่สามารถขับต่อไปได้ ตำรวจจะต้องรับผิดหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลของการกระทำที่เกิดขึ้น ดังนี้

๑. ถ้าหากผลของการกระทำไม่เกิดผลเสียหายกับบุคคลใด การใช้อาวุธปืนยิงยางเพื่อหยุดรถเพื่อจับกุมผู้กระทำผิดที่หลบหนี ศาลวินิจฉัยว่าเป็นการใช้วิธีเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์ในการจับ

ฎีกาที่ ๖๙๙/๒๕๐๒

พนักงานป่าไม้บอกให้รถยนต์บรรทุกไม้ซึ่งมีไม้ไว้ในครอบครองผิดกฎหมายหยุด แต่ผู้จะถูกจับไม่หยุด พนักงานป่าไม้จึงยิงยางที่ล้อรถแตกเพื่อให้รถหยุดเพื่อจะจับกุมผู้กระทำผิด และไม้ซึ่งมีไว้ผิดกฎหมายตามอำนาจเป็นการใช้วิธีเท่าที่เหมาะสมตามพฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๘๓ แล้ว ย่อมไม่เป็นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์

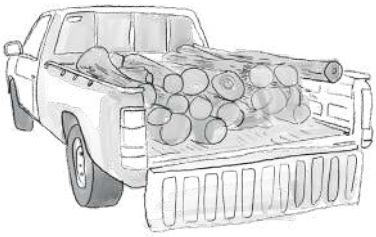

๒. ถ้าใช้วิธียิงยางเพื่อหยุดรถแล้วเป็นเหตุให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บหรือตายก็ต้องรับผิด

ข้อเท็จจริงในคดีนี้ เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ เวลาประมาณ ๒๑.๐๐ น. เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนสถานีตำรวจนครบางขัน จำนวน ๓ นาย ได้ติดตามจับกุมคนร้ายในคดีจำหน่ายยาเสพติดให้โทษ (ยาบ้า) จำนวน ๖,๐๐๐ เม็ด ขณะติดตามจับกุมได้ใช้อาวุธปืนยิงไปที่รถยนต์คันเกิดเหตุ หมายเลขทะเบียน อม ๖๑๗๖ กรุงเทพมหานคร ขณะที่ นางสาว พ. ซึ่งเป็นภรรยาของคนร้ายคดียาเสพติดขับหลบหนี กระสุนทะลุตัวถังรถยนต์ถูกร่างของเด็กชาย จ. ที่โดยสารมาด้วย ๒ นัด บริเวณหลังและอกด้านขวา เป็นเหตุให้เด็กชาย จ. ได้รับบาดเจ็บสาหัสและเสียชีวิตในเวลาต่อมา

คดีนี้อัยการสูงสุดพิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้ต้องหาที่ ๑ - ที่ ๓ ใช้อาวุธปืนยิงไปที่รถยนต์คันเกิดเหตุที่นางสาว พ. ซึ่งเป็นภรรยาของคนร้ายคดียาเสพติดขับรถหนี แต่การที่ผู้ต้องหาที่ ๑ - ที่ ๓ ซึ่งปฏิบัติราชการตามหน้าที่ใช้อาวุธปืนยิงไปที่รถยนต์คันเกิดเหตุจำนวนหลายนัดในลักษณะวิถีกระสุนส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูงเกินสมควรและเข้าไปที่บริเวณตัวถังรถ ผู้ต้องหาที่ ๑ - ที่ ๓ ย่อมเล็งเห็นผลได้ว่ากระสุนปืนอาจถูกนางสาว พ. หรือผู้อื่นซึ่งโดยสารมาภายในรถ รวมทั้งประชาชนผู้สัญจรบริเวณท้องถนนที่เกิดเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิตและร่างกายได้ เมื่อกระสุนปืนที่ผู้ต้องหาที่ ๑ - ที่ ๓ ยิงใส่รถคันเกิดเหตุไม่ถูกนางสาว พ. แต่ไปถูกเด็กชาย จ. ซึ่งโดยสารมาภายในรถถึงแก่ความตาย ผู้ต้องหาที่ ๑ - ที่ ๓ จึงมีความผิดฐานร่วมกันพยายามฆ่านางสาว พ. และร่วมกันฆ่าเด็กชาย จ. แต่เหตุที่ผู้ต้องหาที่ ๑ - ที่ ๓ ใช้อาวุธปืนยิงไปที่รถยนต์คันเกิดเหตุ ก็ประสงค์เพื่อที่จะป้องกันมิให้รถยนต์ของคนร้ายหลบหนีไปได้ซึ่งจะเป็นผลเสียหายแก่คดีและทางราชการ โดยไม่ปรากฏพยานหลักฐานใดๆ ยืนยันว่าการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ต้องหาที่ ๑ - ที่ ๓ ดังกล่าวมีเจตนาพิเศษเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด

กรณีเป็นเพียงการใช้ดุลพินิจในการจับกุมด้วยวิธีการที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งการจับ จึงฟังไม่ได้ว่าผู้ต้องหาที่ ๑ - ที่ ๓ มีเจตนาที่จะปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด จึงสั่งฟ้องผู้ต้องหาที่ ๑ ผู้ต้องหาที่ ๒ และผู้ต้องหาที่ ๓ ฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่น และร่วมกันพยายามฆ่าผู้อื่นตาม ป.อ. มาตรา ๒๘๘, ๘๐, ๘๓, ๙๐ และสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาที่ ๑ ผู้ต้องหาที่ ๒ และผู้ต้องหาที่ ๓ ฐานเป็นเจ้าพนักงานร่วมกันปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ตาม ป.อ. มาตรา ๑๕๗, ๘๓

คดีนี้ศาลวินิจฉัยมีความเห็นว่า ขณะเกิดเหตุจำเลยทั้งสามได้รับมอบหมายให้ร่วมจับกุมคดียาเสพติด ซึ่งผลการตรวจสอบพบรอยกระสุนจำนวน ๓ นัด ที่บริเวณล้อรถและกันชน เห็นว่าจำเลยมีเจตนายิงเพื่อสกัดรถคนร้ายเท่านั้น แม้จะมีกระสุนบางส่วนทะลุกระจกหลังเป็นเหตุให้เด็กชาย จ. ได้รับบาดเจ็บสาหัสและเสียชีวิตก็เป็นเพียงการกระทำความผิดโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย จึงพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยทั้งสามคนละ ๒ ปี ปรับคนละหนึ่งหมื่นบาท แต่เมื่อคำนึงถึงพฤติการณ์แล้วเห็นว่าการกระทำของจำเลยทั้งสามเป็นการกระทำตามหน้าที่ และไม่เคยต้องโทษมาก่อน โทษจำคุกจึงให้รอลงอาญาไว้เป็นเวลา ๒ ปี

หมายเหตุ

คดีนี้พนักงานอัยการโจทก์ไม่อุทธรณ์ แต่โจทก์ร่วมขออุทธรณ์ โดยตำรวจได้ขอประนีประนอมและขอชดใช้ค่าเสียหายให้กับโจทก์ร่วมจนเป็นที่พอใจ จึงถอนอุทธรณ์คดีจึงถึงที่สุดโดยคำพิพากษาของศาลชั้นต้น

ข้อสังเกต

ที่เกิดเหตุอยู่ในที่ชุมนุมชนบริเวณหน้าโรงภาพยนตร์ปารีส ตลาดสะพานขาว การยิงปืนใส่ล้อรถเพื่อให้คนร้ายไม่สามารถขับต่อไปได้ อาจทำให้กระสุนปืนกระเด็นไปรอบทิศทางและอาจเป็นอันตรายต่อผู้คนและรถที่สัญจรไปมาได้

ข้อ ๑๔
ยุทธวิธีตำรวจกับการใช้อาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่

การใช้อาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่ ตามหลักคู่มือปฏิบัติงานของตำรวจนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา (NYPD) ได้แนะนำหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการใช้อาวุธปืนของตำรวจต้องคำนึงถึงสถานการณ์และความสมเหตุสมผลโดยมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

๑ ลักษณะและความรุนแรงของอาชญากรรมรวมทั้งสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

๒ พฤติการณ์แห่งการกระทำของผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกจับ

๓ กรอบระยะเวลาในการตัดสินใจที่จะใช้อาวุธปืน

๔ ความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงต่อภัยคุกคามหรืออันตรายต่อตำรวจ หรือเหยื่อรวมทั้งผู้อื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง

๕ ผู้ถูกจับพยายามหลบหนี หรือต่อต้านการควบคุมตัวโดยใช้อาวุธปืนหรืออาวุธอื่นใดที่สามารถทำอันตรายต่อชีวิตและร่างกายของตำรวจหรือเหยื่อรวมทั้งผู้อื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง

๖ ความได้สัดส่วนระหว่างจำนวนผู้ถูกจับ รวมทั้งอากัปกิริยาและพฤติการณ์ต่าง ๆ ของผู้ถูกจับเทียบกับจำนวนตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่เผชิญเหตุ

๗ สภาพร่างกายและอายุของผู้ถูกจับเมื่อเทียบกับตำรวจ

๘ การพิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดที่ผ่านมาว่ามีลักษณะรุนแรงหรือไม่อย่างไร เช่น เป็นมือปืนรับจ้าง หรือฆาตกรต่อเนื่อง

๙ พฤติการณ์ในการปรากฏตัวที่แสดงถึงความไม่เป็นมิตร

๑๐ สภาพอากัปกิริยาของผู้ถูกจับว่าเกี่ยวข้องกับสารกระตุ้นหรือยาเสพติด

ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น เป็นเพียงข้อเสนอแนะเพื่อศึกษาเป็นกรณีเปรียบเทียบที่อาจเกิดประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งหากจะนำมาปรับใช้ ควรพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นกรณีไป

หากตำรวจจำเป็นต้องใช้อาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่ในการเตรียมการจะเข้าค้น จับกุม ควรคำนึงถึงหลักการทางยุทธวิธี ดังนี้

๑ หลักการยืนเผชิญหน้า และการคุ้มกัน (cover and contact) กล่าวคือ เมื่อจะค้นหรือจับกุม จะต้องมีตำรวจอย่างน้อย ๑ คน อยู่ในท่าเตรียมชักหรือใช้อาวุธปืน คอยคุ้มกันให้ตำรวจอีก ๑ นายหรืออีกชุดที่เข้าค้น หรือจับกุมในขณะนั้น

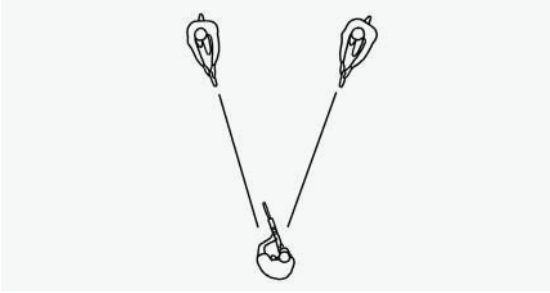

๒ ตำแหน่งในการยืน ควรจะยืนอยู่ในรูปตัว V เพราะเมื่อมีเหตุจะต้องใช้อาวุธปืน ตำรวจจะไม่ยิงอาวุธปืนไปในทิศทางที่วิถีกระสุนจะโดนตำรวจด้วยกันเอง (crossfire)

ข้อ ๑๕
ยุทธวิธีตำรวจกับการใช้ยานพาหนะในการหยุดรถยนต์

ในการจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกจับ ซึ่งใช้ยานพาหนะในการหลบหนี ตำรวจจึงต้องใช้ยานพาหนะในการติดตาม จับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกจับนั้น ตำรวจผู้ใช้ยานพาหนะนี้จะต้องได้รับการฝึกตามมาตรฐาน โดยมีความชำนาญและมีทักษะอย่างแท้จริงในการใช้ยานพาหนะ อีกทั้งต้องมีความคุ้นเคยกับยานพาหนะและยุทธวิธีในการไล่ติดตาม

อย่างไรก็ตาม ตำรวจผู้ใช้ยานพาหนะในการจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกจับ ต้องพึงระลึกเสมอว่า วิธีการดังกล่าวเป็นยุทธวิธีที่มีอันตราย ซึ่งอาจทำให้เกิดอันตรายทั้งต่อผู้ถูกจับกุมและต่อตัวตำรวจเอง ไม่ว่าอาจจะเกิดเหตุการณ์รถชนกัน หรือรถพลิกคว่ำบนถนนหรือรถหลุดออกนอกถนน ซึ่งอาจจะทำให้เกิดปัญหาทางด้านกฎหมายหรืออาจถูกกล่าวหาว่า กระทำการเกินกว่าเหตุ สำหรับยุทธวิธีในการใช้ยานพาหนะเพื่อหยุดรถนั้น มี ๓ รูปแบบ กล่าวคือ

รูปแบบที่ ๑
การขับรถตามและเรียกให้หยุด (pull over)

เป็นยุทธวิธีที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานในรถสายตรวจหรือรถตำรวจพบการกระทำผิดหรือได้รับแจ้งว่ามีเหตุหรือมีสิ่งผิดกฎหมายหรือมีเหตุที่ต้องจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกจับแล้วเรียกให้หยุดรถข้างทางและทำการค้น จับกุม โดยรถของผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกจับ ยอมหยุดและปฏิบัติตามคำสั่ง

รูปแบบการจอดรถแบบแนวบังครึ่งคัน

รูปแบบการจอดรถแบบแนวบังเต็มคัน (จอดแนวเดียวกัน)

รูปแบบการจอดรถแบบเฉียงขวา

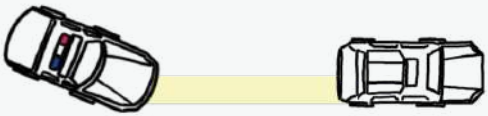

รูปแบบที่ ๒
การขับรถไล่ติดตาม (vehicle pursuit)

เป็นยุทธวิธีที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานในรถสายตรวจหรือรถตำรวจ ขับรถไล่ติดตามโดยการเปิดสัญญาณฉุกเฉินต่างๆ เพื่อจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกจับที่อยู่ในรถที่กำลังเคลื่อนที่ ซึ่งมีรูปแบบยุทธวิธีหลายประการ ดังนี้

การเรียกให้หยุด

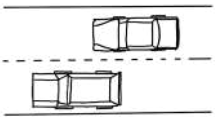

การขับรถไล่ติดตามเป็นเรื่องที่ต้องปฏิบัติโดยฉับพลัน ตำรวจจึงต้องเตรียมความพร้อมเบื้องต้น ๓ ประการ

๑. ยานพาหนะตำรวจต้องมีอุปกรณ์ประจำรถครบถ้วนและใช้การได้ดี

๒. กำลังตำรวจที่ต้องมีเพียงพอ (หลีกเลี่ยงไล่ติดตามลำพังคนเดียว)

๓. ต้องหาข้อมูลของผู้กระทำความผิดให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้ เมื่อสภาพการจราจรพร้อมให้ปฏิบัติการตำรวจเปิดสัญญาณไฟวับวาบ และใช้ไมโครโฟนในรถเรียกให้รถหยุดโดยรถตำรวจให้ปฏิบัติการจากทางด้านหลังรถต้องสงสัย

การสกัดกั้นแบบวิ่งตามกัน

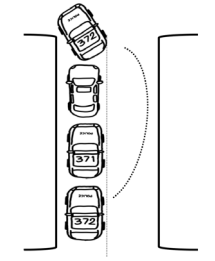

การสกัดกั้นแบบตั้งฉาก

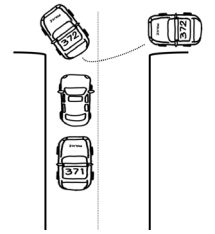

หลีกเลี่ยงการขับรถตำรวจขึ้นขนาบข้างรถหรือดักหน้ารถผู้กระทำความผิดหรือรถต้องสงสัย การสกัดกั้นรถเป็นยุทธวิธีที่ตำรวจผู้ปฏิบัติใช้ยานพาหนะของตำรวจเข้าสกัดกั้นยานพาหนะผู้กระทำความผิดเพื่อบังคับให้หยุดรถ ซึ่งมีข้อพิจารณาในการเลือกใช้ยุทธวิธีดังนี้

- ต้องมั่นใจว่าผู้กระทำความผิดในรถไม่มีอาวุธร้ายแรง
- รถผู้กระทำความผิดยังไม่ได้ใช้ความเร็วสูง (เช่น รถจอดอยู่หรือเริ่มเคลื่อนที่ออกจากจุดที่จอด หรือในสภาพถนนที่รถคันดังกล่าวใช้ความเร็วไม่ได้)
- ข้อจำกัดของรถตำรวจคันที่ขับขึ้นไปขวางหน้า หรือขึ้นขนาบข้างเพื่อสกัดกั้นนั้นเป็นบริเวณพื้นที่อันตราย ไม่ควรลงมาปฏิบัติการจากทางด้านหน้า หรือด้านข้างรถผู้กระทำความผิด เมื่อรถหยุดควรหลบเข้าที่กำบัง และเลือกเข้าปฏิบัติการจากทางด้านท้ายรถผู้กระทำความผิด
- ตำรวจต้องมีวินัยการใช้อาวุธ เพื่อป้องกันแนวปืนถูกตำรวจด้วยกันเอง

รูปแบบที่ ๓
การตั้งจุดสกัด (roadblock)

เป็นยุทธวิธีที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานในรถสายตรวจหรือรถตำรวจ สกัดจับหรือหยุดรถผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกจับที่กำลังวิ่งอยู่บนถนนโดยใช้การตั้งจุดสกัดเป็นการชั่วคราวเร่งด่วนเมื่อเกิดเหตุ การตั้งสิ่งกีดขวางบนถนนนั้น อาจใช้อุปกรณ์เจาะยางยานพาหนะ (extensible tire spike package) หรือตะปูเรือใบ เพื่อหยุดรถผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกจับ หรือใช้เครื่องกีดขวาง เช่น เครื่องกั้นถนน เป็นต้น ซึ่งจะต้องระมัดระวังในการวางกำลังของตำรวจให้อยู่ในจุดที่ปลอดภัยและคำนึงถึงกรณีผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกจับสามารถใช้รถวิ่งผ่านจุดสกัดหรือสิ่งกีดขวางอันอาจทำให้เกิดอันตรายได้ และหากมีความจำเป็นต้องใช้อาวุธปืน ควรระมัดระวังไม่ให้อยู่ในตำแหน่งที่วิถีกระสุนจะโดนตำรวจด้วยกันเอง (crossfire)

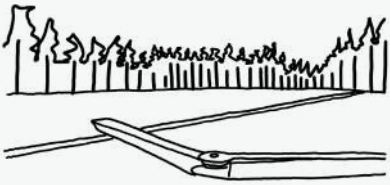

STINGER

ข้อควรคำนึง

รถยนต์ของสถานทูตได้รับการคุ้มครองเอกสิทธิ์ทางการทูต การค้น การจับ ตำรวจควรคำนึงถึงหลักปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ

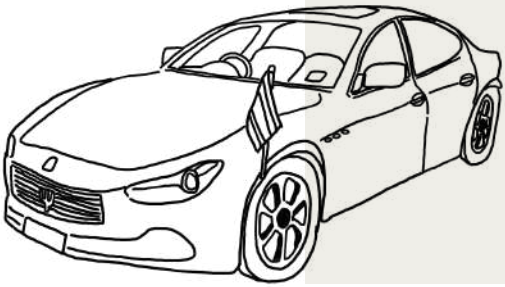

“อยุติธรรมย่อมเกิดขึ้นเมื่อสิ่งที่เหมือนกันได้รับการปฏิบัติแตกต่างกัน และในขณะเดียวกันสิ่งที่แตกต่างกันได้รับการปฏิบัติเหมือนกัน”

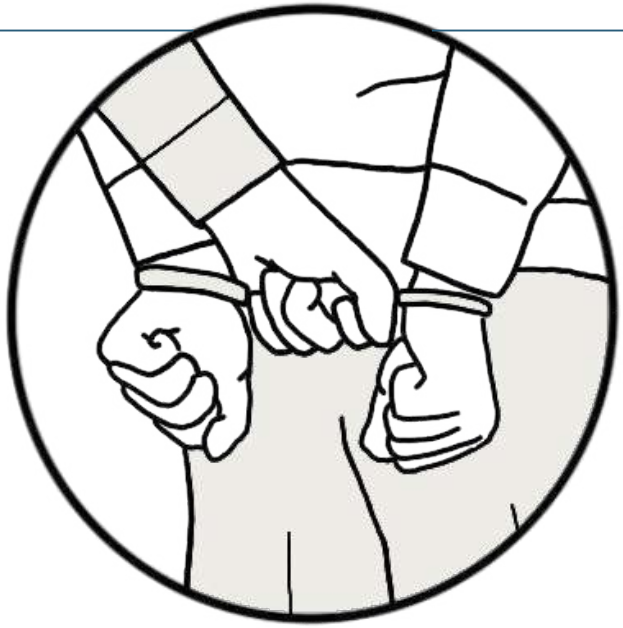

การควบคุมโดยการใช้เครื่องพันธนาการ

ข้อ ๑๖ – ข้อ ๑๙

ข้อ ๑๖
การควบคุมผู้ถูกจับ

เมื่อตำรวจผู้จับ สั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับพร้อมด้วยผู้จับ แต่ผู้ถูกจับไม่ยอมไป ถือว่าเป็นกรณีจำเป็นที่เจ้าพนักงานตำรวจต้องจับตัวไป (ป.วิ.อ. มาตรา ๘๓ วรรคหนึ่ง)

กรณีจำเป็นที่ให้จับตัวไปนั้น ย่อมเป็นดุลพินิจของผู้จับที่จะต้องใช้ให้เหมาะสมตามพฤติการณ์ว่าอย่างไรจึงจะเรียกว่าจำเป็นในการที่จะควบคุมตัวผู้ถูกจับไปยังสถานีตำรวจ หรือที่ทำการ และกรณีจำเป็นที่ต้องควบคุมผู้ถูกจับนั้นต้องกระทำเพื่อป้องกันมิให้ผู้ถูกจับหลบหนีเท่านั้น และห้ามมิให้ใช้วิธีการควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่ากรณีจำเป็น (ป.วิ.อ. มาตรา ๘๖)

ในกรณีที่มีการควบคุมผู้ถูกจับซึ่งเป็นหญิงและชายควรมีการแยกการควบคุมให้หญิงและชายมิให้ควบคุมปะปนกัน

การควบคุมผู้ถูกจับอย่างไรจึงจะเป็นการเหมาะสมและไม่เกินกว่าจำเป็นนั้น คงต้องพิจารณาพฤติการณ์เป็นเรื่องๆ ไป ตัวอย่างเช่น

ฎีกาที่ ๕๙๐/๒๔๘๕

เมื่อพฤติการณ์แสดงว่าผู้ต้องหาในคดีลักทรัพย์จะไม่หลบหนีแล้ว ถ้าผู้จับจะใช้วิธีล่ามโซ่ก็ย่อมมีความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๒๗๐

ฎีกาที่ ๘๘๙/๒๔๘๑

เมื่อปรากฏว่ามีผู้มาแสดงวาจาไม่เคารพกำนันในขณะทำการตามหน้าที่ซึ่งกำนันเห็นว่าเป็นความผิดจึงเข้าปล้ำจับกุมและใช้โซ่ล่ามมือไว้ ศาลเห็นว่าเป็นการกระทำเกินกว่าที่จำเป็นที่ไม่มีอำนาจอันชอบธรรมที่จะกระทำได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๘๖ กำนันต้องมีความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๒๗๐ ฐานหน่วงเหนี่ยวกักขัง

ฎีกาที่ ๒๓๕๗/๒๕๒๒

ตำรวจจับผู้กระทำผิด เมื่อผู้ถูกจับยอมไปกับตำรวจก็ไม่จำเป็นต้องจับตัวไป และไม่ต้องใช้เครื่องพันธนาการ

ฎีกาที่ ๗๔๔/๒๕๐๑

การควบคุมผู้ต้องหา ผู้ควบคุมต้องพิเคราะห์ไม่ใช้วิธีเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้หนี หากใส่กุญแจมือผู้ต้องหามิใช่เพื่อมิให้หนี แต่เพื่อให้ได้อาย แม้จะไม่เจตนาแกล้งเป็นส่วนตัวก็เป็นความผิด

ฎีกาที่ ๗๕๓๐/๒๔๘๒

เจ้าพนักงานตำรวจจับโจทก์ซึ่งทำผิดพระราชบัญญัติรถยนต์และพระราชบัญญัติจราจร โดยไม่มีพฤติการณ์ขัดขวางหรือต่อสู้ในการจับกุม โดยจับใส่กุญแจมือและไม่ยอมให้ประกัน ย่อมไม่ชอบตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๘๓

ข้อ ๑๗
การใช้เครื่องพันธนาการในการควบคุมผู้ถูกจับ

ในการจับนั้นบางครั้งมีความจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ถูกจับหากมีกรณีขัดขวาง หรือจะขัดขวาง หรือหลบหนี หรือพยายามหลบหนี

การใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ถูกจับนั้นก็เพื่อเป็นการป้องกันมิให้หลบหนี แต่ทั้งนี้การใช้เครื่องพันธนาการต้องเป็นการที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งการจับกุมด้วย (ป.วิ.อ. มาตรา ๘๓) และการใช้เครื่องพันธนาการนั้น แม้ตำรวจจะมีอำนาจใช้กับผู้ถูกจับได้ก็ตาม แต่การใช้อำนาจดังกล่าวย่อมเป็นที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล จึงต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วย โดยพึงควรจะกระทำก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ถูกจับหลบหนีไปจากการควบคุมของเจ้าหน้าที่เท่านั้น (ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรม)

การใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ถูกจับสำหรับตำรวจนั้นยังไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดแจ้งว่าได้แก่สิ่งใด คงมีเพียง ป. ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๖ การควบคุม บทที่ ๑ อำนาจการควบคุม ข้อ ๑๔๖ ได้กล่าวถึงการใช้เครื่องพันธนาการ คือ กุญแจมือและโซ่ร้อย

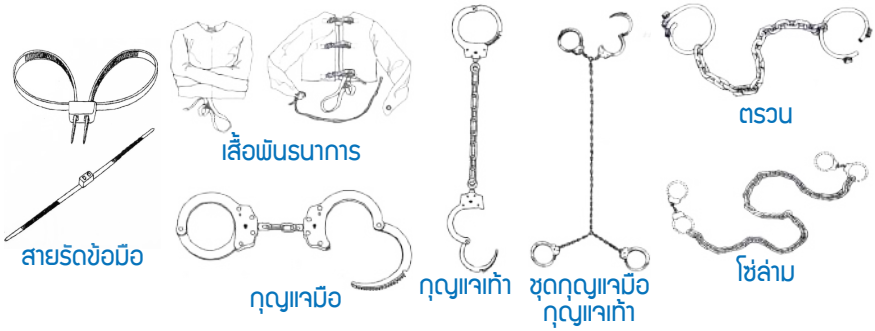

ข้อสังเกต

๑. พ.ร.บ. ราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑ วรรคท้าย การกำหนดประเภท ชนิดและขนาดของเครื่องพันธนาการให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

๒. กฎกระทรวง กำหนดประเภท ชนิด และขนาดของเครื่องพันธนาการที่ใช้แก่ผู้ต้องขัง พ.ศ. ๒๕๖๓ ออกตามความใน พ.ร.บ.ราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ ข้อ ๒ ประเภทของเครื่องพันธนาการที่ใช้แก่ผู้ต้องขังมี ๗ ประเภท คือ

๑) สายรัดข้อมือ
๒) เสื้อพันธนาการ
๓) กุญแจมือ
๔) กุญแจเท้า
๕) ชุดกุญแจมือและกุญแจเท้า
๖) ตรวน
๗) โซ่ล่าม

๓. กฎกระทรวง กำหนดเครื่องพันธนาการและหลักเกณฑ์การใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง พ.ศ. ๒๕๖๐ ข้อ ๑ เครื่องพันธนาการที่จะใช้แก่ผู้ต้องกักขังมี ๓ ประเภท คือ

๑) กุญแจมือ
๒) กุญแจเท้า
๓) ชุดกุญแจมือและกุญแจเท้า

ในกรณีจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการกรณีผู้ถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับกุมนั้น คงต้องแล้วแต่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับกุมนั้น เป็นข้อสำคัญอันหนึ่งซึ่งผู้จับจะต้องพิจารณาดูให้เหมาะสมว่าวิธีหรือการป้องกันทั้งหลายที่ใช้นั้นพอดีพอควรแก่พฤติการณ์และจำเป็นหรือไม่อย่างไร และการใช้เครื่องพันธนาการนั้นไม่ควรใช้พร่ำเพรื่อทุกกรณี เพราะการควบคุมตัวโดยการใช้เครื่องพันธนาการ หมายถึงการจำกัดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (ป. ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๖ การควบคุม บทที่ ๔ การใช้เครื่องพันธนาการ)

การใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ถูกจับที่ขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับกุมนั้นยังไม่ต้องถึงกับเป็นกรณีที่เข้าขั้นเป็นความผิดฐานต่อสู้หรือขัดขวางตำรวจในการปฏิบัติการตามหน้าที่เพียงแต่ดิ้นรนไม่ยอมให้จับก็ถือว่าเป็นการขัดขวางแล้วตำรวจผู้จับกุมก็สามารถใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ถูกจับได้

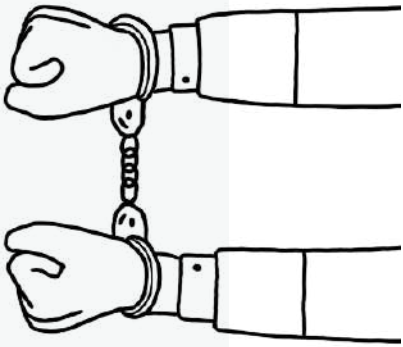

ฎีกาที่ ๘๑๙๘/๒๕๕๐

การที่สิบตำรวจตรี ส. เบิกความว่า เมื่อวิ่งไล่ตามจำเลยซึ่งกระทำผิดตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดฯ จะทันแล้วจำเลยหันกลับมาใช้มือปัดป้องไม่ยอมให้พยานเข้ามาใกล้ตัว เมื่อพยานเข้าไปกอดและพยานให้จำเลยคว่ำหน้าลง จำเลยล้มลงพร้อมกับพยาน จากนั้นพยานสั่งให้จำเลยนอนอยู่เฉยๆ แล้วพยานใส่กุญแจข้อมือ และให้จำเลยลุกขึ้นโดยไม่ปรากฏว่าจำเลยใช้เท้าถีบหรือใช้มือผลักอกอันเป็นการใช้กำลังประทุษร้ายแต่อย่างใด การที่จำเลยปัดป้องไม่ยอมให้สิบตำรวจตรี ส. เข้าใกล้ตัว การกระทำของจำเลยยังถือไม่ได้ว่าเป็นการต่อสู้หรือขัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติการตามหน้าที่

ก่อนที่จะใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ถูกจับนั้น ป. ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ ๖ การควบคุม บทที่ ๔ การใช้เครื่องพันธนาการ ได้วางระเบียบให้ผู้จับควรพิเคราะห์ถึงเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

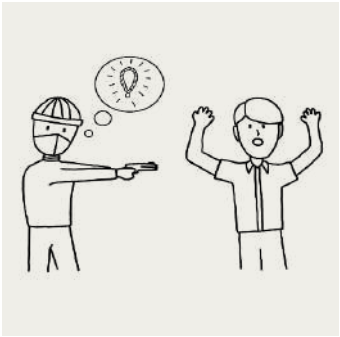

การกระทำผิด

จะต้องพิเคราะห์ว่าการกระทำความผิดของผู้ถูกจับเป็นความผิดอุกฉกรรจ์มหันตโทษหรือว่ามีความผิดเพียงเล็กน้อย ถ้าความผิดนั้นเป็นความผิดที่จะต้องมีโทษจำคุก การที่จะพยายามหลบหนีก็มีมากกว่าเหตุเล็กๆ น้อยๆ ถ้าไม่ใช่บุคคลที่มีหลักฐานอันสมควรหรือไม่แน่ใจว่าจะไม่หลบหนีแล้วก็ควรใช้กุญแจมือได้

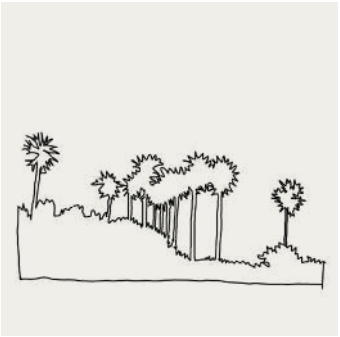

สถานที่

ให้พิเคราะห์ถึงสถานที่ที่จะควบคุมไป หากเป็นทางเปลี่ยวไม่มีละแวกบ้านผู้คนหรือมีบ้างก็เล็กน้อย เช่น ทางในป่า ในทุ่ง เป็นต้น มีโอกาสที่ผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือทำอันตรายแก่ผู้ควบคุมได้ง่าย เช่นนี้แม้จะใส่กุญแจมือก็ควร

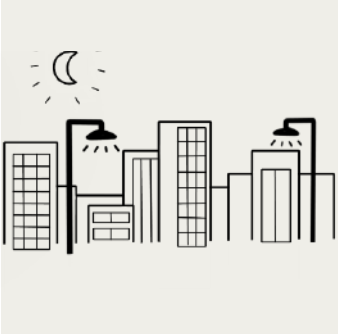

เวลา

หากเป็นเวลาค่ำหรือจำเป็นต้องพักค้างคืน ณ ที่ใด ที่หนึ่งในระหว่างทางซึ่งไม่มีที่ควบคุม เพื่อป้องกันการหลบหนีและการต่อสู้ ตำรวจก็ควรใช้กุญแจมือ

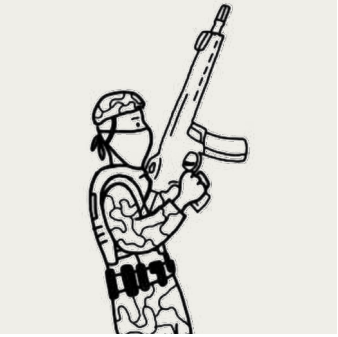

กิริยาความประพฤติ

เจ้าพนักงานจะต้องสังเกตดูว่าความประพฤติเป็นอย่างไรบุคคลที่เป็นพาลมาแต่เดิมก็ดี เคยต้องอาญาในการทุจริตมาแล้วหรือเคยหลบหนีการควบคุมของเจ้าพนักงานมาแล้ว หรือมีอาการกิริยาแสดงออกทำให้สงสัยว่าจะมีหรือจะคิดทำร้ายต่อเจ้าพนักงานผู้ควบคุม เจ้าพนักงานจะใส่กุญแจมือบุคคลเหล่านี้ก็ควร

ข้อ ๑๘
บุคคลที่ผู้จับควรใช้ดุลยพินิจในการใช้เครื่องพันธนาการ

การใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ถูกจับนั้น มีบุคคลบางจำพวกที่ผู้จับควรใช้ดุลยพินิจในการใช้เครื่องพันธนาการ เช่น

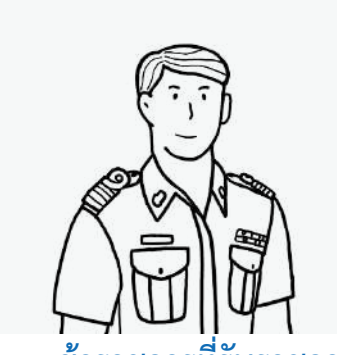

๑ ข้าราชการที่รับราชการมีหลักฐานมั่นคง

๒ พระภิกษุ สามเณร นักพรตต่างๆ

บุคคลดังกล่าวแล้วนี้ ถ้าไม่ได้กระทำความผิดเป็นอุกฉกรรจ์หมันตโทษหรือไม่ได้แสดงกิริยาจะขัดขืนหรือหลบหนีอย่างไรแล้ว ไม่ควรใช้กุญแจมือ โดยเฉพาะเด็กอายุต่ำกว่า ๑๔ ปี ถ้าไม่ได้กระทำความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกเกินกว่า ๑๐ ปี และเฉพาะหญิง คนชรา เด็ก คนพิการ และคนเจ็บป่วยซึ่งไม่สามารถจะหลบหนีได้ด้วยกำลังตนเอง ห้ามใช้เครื่องพันธนาการเป็นอันขาด (ป. ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๖ การควบคุม บทที่ ๔ การใช้เครื่องพันธนาการ ข้อ ๑๔๖)

๓ ทหารสวมเครื่องแบบ

๔ ชาวต่างประเทศชั้นผู้ดี

๕ หญิง คนชรา เด็ก คนพิการ และคนป่วยเจ็บซึ่งไม่สามารถจะหลบหนีได้

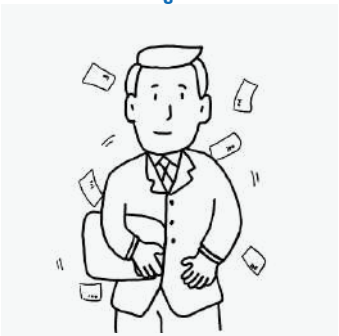

๖ พ่อค้าคหบดีซึ่งมีชื่อเสียงและมีหลักฐานการทำมาหากินโดยสุจริต

ข้อสังเกต

พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๖๙ วรรคสาม ในการจับกุมและควบคุมเด็กหรือเยาวชนต้องกระทำโดยละมุนละม่อม โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และไม่เป็นการประจานเด็กหรือเยาวชน และห้ามมิให้ใช้วิธีการควบคุมเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับหรือบุคคลอื่น รวมทั้งมิให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็กไม่ว่ากรณีใดๆ เว้นแต่มีความจำเป็นอย่างยิ่งอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กผู้ถูกจับหรือบุคคลอื่น

ข้อ ๑๙
ยุทธวิธีตำรวจในการใช้เครื่องพันธนาการ

การใช้เครื่องพันธนาการ (การใส่กุญแจมือ) ตามคู่มือยุทธวิธีตำรวจฯ นั้นมีอยู่ ๓ แบบด้วยกัน คือ

แบบที่ ๑

การใส่กุญแจมือในท่ายืนแบบหันหลังมือชนกัน

แบบที่ ๒

การใส่กุญแจมือในท่านั่ง

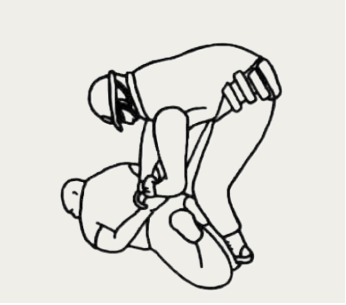

แบบที่ ๓

การใส่กุญแจมือในท่านอน

> “การใส่กุญแจมือต้องเป็นกรณีแห่งความจำเป็นเท่านั้น”

การใส่เครื่องพันธนาการโดยการใส่กุญแจมือตามยุทธวิธีตำรวจข้างต้นนั้น จะใช้กับผู้ถูกจับ และต้องเป็นกรณีแห่งความจำเป็นในการต้องใช้เครื่องพันธนาการโดยการใช้กุญแจมือ ในการจับตัวไปและเพื่อมิให้ผู้ถูกจับหลบหนีและจะใช้กำลังเกินกว่ากรณีจำเป็นมิได้

การใส่เครื่องพันธนาการโดยการใส่กุญแจมือนั้น จะกระทำได้ต้องพิจารณาจากองค์ประกอบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับข้อกล่าวหาและฐานความผิดของผู้ถูกจับที่ได้กระทำลงไปตามที่กล่าวมาแล้ว รวมทั้งพฤติการณ์ของผู้ถูกจับว่ามีการขัดขวาง หรือจะขัดขวาง หรือหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนีหรือไม่ หากผู้ถูกจับไม่มีพฤติการณ์ดังกล่าว ย่อมไม่มีความจำเป็นต้องใช้เครื่องพันธนาการโดยการใส่กุญแจมือ

บทส่งท้าย

ในความเป็นจริง **ไม่มีเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งที่เหมือนกัน (no identical situation)** ทั้งหมดทุกเหตุการณ์ ดังนั้นการใช้ยุทธวิธีตำรวจสำหรับเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งย่อมอาจมีความแตกต่างกัน และแม้ว่าตำรวจจะทำการฝึกฝนมามากน้อยเพียงใดย่อมอาจเกิดข้อผิดพลาดได้ ในทางปฏิบัติต้องยึดหลักกฎหมายและปรับหลักการทางยุทธวิธีตำรวจให้ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์แต่ละเหตุการณ์

กฎของเมอร์ฟี่ (Murphy's Law) ได้กล่าวไว้ว่า **"ทุกสิ่งที่ผิดพลาดได้ จะผิดพลาด" (Anything that can go wrong will go wrong.)** ซึ่งกฎดังกล่าวอธิบายไว้ว่าไม่มีอะไรเป็นไปตามกฎเกณฑ์ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเสี่ยงทุกเหตุการณ์ และแม้ว่าจะได้ฝึกฝนและมีการเตรียมการดีเพียงใดก็ตาม ก็ยังอาจมีความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ อีกทั้งยังอาจเกิดอันตรายหรือมีโอกาสกระทำผิดกฎหมายหรือเกินกว่าเหตุได้เสมอ ดังนั้น ตำรวจจึงพึงระมัดระวังและไม่ประมาทในการปฏิบัติหน้าที่แม้ว่าเหตุการณ์ในตอนแรกจะประเมินว่าไม่มีความเสี่ยงก็ตาม ดังนั้นในการปฏิบัติหน้าที่ควรมีการวิเคราะห์เกี่ยวกับ **การบริหารความเสี่ยง (risk management)** ด้วย

อย่างไรก็ดี สิ่งหนึ่งที่มักจะเกิดขึ้นหลังเหตุการณ์คือ **หลักอุปทาน (hindsight bias)** คือ การมีจินตนาการ หรือการมีอคติหรือความลำเอียงโดยที่เราคิดว่า เรารู้เหตุการณ์นั้นดี ก่อนที่เหตุการณ์นั้นจะเกิดขึ้น และมักจะปรากฏการณ์อยู่เสมอว่า **ผู้อื่นมักวิจารณ์เมื่อรู้ผลลัพธ์ของเหตุการณ์ที่ตำรวจเข้าเผชิญเหตุแล้ว** ส่วนตำรวจนั้น ต้องเข้าเผชิญเหตุการณ์ที่แปรเปลี่ยนได้ตลอดเวลา มีความเป็นพลวัตอยู่ในภาวะกลัวตาย ต้องคิดแก้ไขสถานการณ์และตัดสินใจภายในเสี้ยววินาที อีกทั้ง ยังมิอาจทราบถึง**ปัจจัยเบื้องหลัง (background)** บางประการ เช่น คนร้าย มีโรคประจำตัวหรือไม่ และอาจไม่ได้นำปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการแก้ไขเหตุการณ์มาพิจารณาด้วย เช่น กระแสสังคม เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่จึงต้อง **“รักษาความไม่ประมาทเสมอชีวิต”**

ประวัติผู้เขียน
พลตำรวจตรี ชนะชัย ลิ้มประเสริฐ

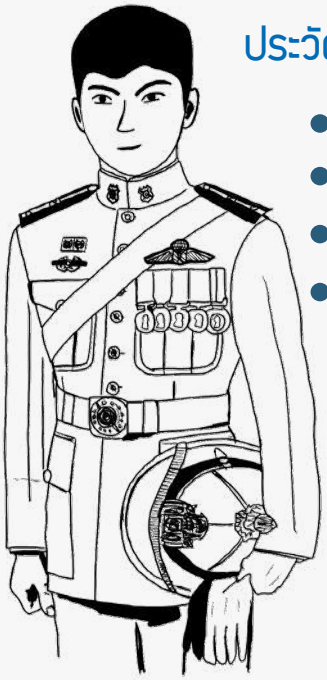

ประวัติการศึกษา

- นักเรียนนายร้อยตำรวจ รุ่นที่ ๓๗
- นิติศาสตรบัณฑิต
- นิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขากฎหมายธุรกิจ)
- เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ ๔๑

ประวัติการทำงาน

หลังจากจบการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ข้าพเจ้าได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองสารวัตรสืบสวนสอบสวนในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์จำนวนหลายสถานี จนกระทั่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าสถานี ดำรงตำแหน่งสารวัตรสถานีตำรวจภูธรตำบลปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ต่อมาได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในสังกัดกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง ได้แก่ กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ กองบังคับการปราบปราม กองบังคับการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ และกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

โดยปัจจุบันได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง รองผู้บัญชาการสำนักงานกฎหมายและคดี ทั้งนี้ ในระหว่างที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานีตำรวจภูธรและกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลางนั้น ได้รับมอบหมายให้ร่วมสอบสวนคดีสำคัญ คดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชนและสื่อมวลชนหลายครั้ง ทั้งคดีที่เกิดขึ้นในประเทศและต่างประเทศ

ด้านยุทธวิธีตำรวจและหลักปฏิบัติสากล

ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ ตร.	พล.ต.ท.ชนะชัย ลิ้มประเสริฐ
อดีตผู้ทรงคุณวุฒิ ตร.	พล.ต.ท.ณรงค์ ทรัพย์เย็น
รอง ผบก.ศยก.บช.ศ.	พ.ต.อ.สิริชัย มาสิลีรังสี
อจ.กค.นต.รร.นรต.	ร.ต.ท.หญิง จารุวรรณ บำรุงรักษ์

ด้านหลักกฎหมายและระเบียบ

รอง ผบก.คด.	พ.ต.อ.วีร์พล ใหญ่อรุณ
ผกก.ฝอ.กมค.	พ.ต.อ.หญิง วรวรรณ หวลมานพ
ผกก.กลุ่มงานพัฒนากฎหมาย กมค.	พ.ต.อ.หญิง ประพร เติมเกาะ
สว. กลุ่มงานพิจารณา ๑ มน.	พ.ต.ท.หญิง สุภารัตน์ สุวรรณดี
รอง สว.กตส.๓ คด.	ร.ต.อ.หญิง มนัสวี เพชรย้อย
รอง สว.กตส.๓ คด.	ร.ต.อ.หญิง วรวลัญช์ ศิริโท

ด้านพิสูจน์อักษรและภาพประกอบ

ผบ.หมู่ ตม.จว.ขอนแก่น	จ.ส.ต.หญิง วิจิตรา ชาติวงค์
รร.นรต.	นรต. วัจนะ วัจนะพุกกะ
	นรต. วันรัฐธ์ จันยะรมณ์
	นรต. ณัฏฐ์ณภัทร วณิชเจริญการ
	นรต. นันท์ธวัช ใจเกี๋ยง
	นรต. ปฏิภาณ เปการี
	นรต. ณัฐพัชร์ ลำดวน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กองกฎหมาย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ฉบับสมบูรณ์. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

กองบัญชาการศึกษา. (๒๕๖๑). คู่มือยุทธวิธีตำรวจสำหรับครูฝึก. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

บริการสำนักงานศาลยุติธรรม บริการสวัสดิการศาลฎีกา. (๒๕๕๖). สารบาญคำพิพากษาศาลฎีกา. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

รมย์สิทธิ์ วีริยาสรร, พล.ต.ต., และ ชนะชัย ลิ้มประเสริฐ, พล.ต.ต.. (๒๕๖๐). อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจ การจับ การค้น การควบคุม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ตำรวจ.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (๒๕๔๔). คู่มือการฝึกหลักสูตรครูฝึกยุทธวิธีตำรวจขั้นพื้นฐาน (๑ เล่ม). ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

สำนักงานภูมิภาคกรุงเทพฯ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ. (ม.ป.ป.). กฎเกณฑ์และมาตรฐานสากลสำหรับงานตำรวจ. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

สำนักงานภูมิภาคกรุงเทพฯ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ. (ม.ป.ป.). แนวทางสำหรับการปฏิบัติและประพฤติตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อบริการและให้ความคุ้มครอง. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

กฎหมาย

“ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๕๒, ๑๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๘

“ประมวลกฎหมายอาญา”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๗๓ ตอนที่ ๙๕ ฉบับพิเศษ, ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๙

“พระราชบัญญัติราชทัณฑ์”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๔ ตอนที่ ๒๑ ก, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

“กฎกระทรวง กำหนดเครื่องพันธนาการและหลักเกณฑ์การใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๔ ตอนที่ ๙๔ ก, ๑๔ กันยายน ๒๕๖๐

“กฎกระทรวง กำหนดประเภท ชนิด และขนาดของเครื่องพันธนาการที่ใช้แก่ผู้ต้องขัง”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๗ ตอนที่ ๘๔ ก, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๓

บรรณานุกรม

ภาษาต่างประเทศ

หนังสือ

Department of State publication. (1949). Universal Declaration of Human Rights. Washington D.C.: U.S. Government Printing Office.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

International Committee of the Red Cross. (2015). The use of force in law enforcement operations. ค้นจาก http://https://www.icrc.org/en/document/use-force-law-enforcement-operations

International Committee of the Red Cross. (2020). The use of weapons and equipment in law enforcement operations. ค้นจาก http://www.icrc.org/en/document/use-weapons-and-equipment-law-enforcement-operations

New York City Police Department. (2016). Patrol Guide. ค้นจาก https://www.nyc.gov/html/ccrb/downloads/pdf/pg221-01-force-guidelines.pdf

Police Executive Research Forum. (2016). Critical Issues in Policing Series Guiding Principles on Use of Force. ค้นจาก http://https://www.policeforum.org/assets/30%20guiding%20principles.pdf

United Nations Human Rights. (1990). Basic Principles on the Use of Force and Firearms. ค้นจาก http://https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/useofforceandfirearms.aspx

United Nations Human Rights. (1979). Code of Conduct for Law Enforcement Officials. ค้นจาก https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/lawenforcementofficials.aspx

อักษรย่อ

ป. ระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี	ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี
ป.วิ.พ.	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
ป.วิ.อ.	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ป.อ.	ประมวลกฎหมายอาญา
พ.ร.บ.	พระราชบัญญัติ
ม.	มาตรา
CCLEO	Code of Conduct for Law Enforcement Officials
BPUFF	Basic Principles on the Use of Force and Firearms
NYPD	New York City Police Department
PERF	Police Executive Research Forum

ภาคผนวก ๑

ประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย

รับรองโดยสมัชชาสหประชาชาติ มติที่ 34/169 ลงวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2522

ข้อ 1

เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายต้องปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามกฎหมายตลอดเวลาด้วยการบริการชุมชน และด้วยการปกป้องบุคคลทุกคนจากการกระทำที่ผิดกฎหมาย เทียบเท่ากับความรับผิดชอบสูงสุดตามข้อกำหนดแห่งวิชาชีพของพวกเขา

คำชี้แจง

(ก) คำว่า "เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย" หมายรวมถึง เจ้าหน้าที่ทุกคนที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับกฎหมาย ไม่ว่าจะได้รับการแต่งตั้งหรือคัดเลือกซึ่งใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ โดยเฉพาะการใช้อำนาจในการจับกุมหรือการคุมตัว

(ข) ในประเทศที่ทหารหรือกองกำลังรักษาความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ไม่ว่าจะสวมใส่เครื่องแบบหรือไม่ก็ตาม ให้ถือว่าเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวอยู่ภายใต้คำจำกัดความของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายด้วยเช่นกัน

(ค) การบริการชุมชนนั้นมีเจตนาครอบคลุมถึงการให้บริการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนผู้ซึ่งโดยเหตุผลส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม หรือเหตุฉุกเฉินอื่นซึ่งต้องได้รับความช่วยเหลือในทันทีทันใด

(ง) ข้อกำหนดฉบับนี้มีเจตนาครอบคลุมไม่เพียงแต่ความรุนแรง ภัยคุกคาม และการกระทำที่เป็นอันตรายทั้งหมด แต่รวมถึงข้อห้ามทั้งหมดภายใต้กฎหมายที่มีความผิดและโทษทางอาญา ข้อกำหนดฉบับนี้ยังครอบคลุมถึงการกระทำของบุคคลซึ่งได้รับการยกเว้นความรับผิดทางอาญา

ข้อ 2

ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนนั้น เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายต้องเคารพและปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมทั้งรักษาและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของบุคคลทุกคน

คำชี้แจง

(ก) สิทธิมนุษยชนได้รับการระบุและการปกป้องโดยกฎหมายของประเทศและกฎหมายระหว่างประเทศ ท่ามกลางตราสารระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่าง

ประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการถูกทรมาน และการถูกปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการปราบปรามและการลงโทษอาชญากรรมการเหยียดผิว อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและลงโทษอาชญากรรมการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หลักเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางกงสุล

(ข) คำชี้แจงข้อกำหนดฉบับนี้ของแต่ละประเทศพึงระบุถึงข้อกำหนดหรือกฎหมายระดับภูมิภาคหรือประเทศซึ่งรับรองและคุ้มครองสิทธิดังกล่าวข้างต้น

ข้อ 3

การใช้กำลังของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะกระทำได้เฉพาะกรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งและเท่าที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น

คำอธิบาย

(ก) ข้อกำหนดฉบับนี้เน้นย้ำว่า การใช้กำลังของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นเป็นข้อยกเว้น ถึงแม้จะบอกเป็นนัยว่า เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอาจจะได้รับอำนาจในการใช้กำลังด้วยเหตุผลเท่าที่จำเป็นภายใต้ในสถานการณ์ในการต่าง ๆ เพื่อป้องกันอาชญากรรม หรือการดำเนินการหรือการสนับสนุนการจับกุมผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องสงสัยโดยชอบด้วยกฎหมาย และต้องไม่ใช้กำลังเกินกว่าเหตุ

(ข) โดยปกติกฎหมายของประเทศจะจำกัดการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปตามหลักสัดส่วนที่เหมาะสม โดยให้เป็นที่เข้าใจว่า การตีความข้อกำหนดนี้ต้องอยู่ภายใต้หลักสัดส่วนที่เหมาะสมของประเทศนั้น ๆ แต่ไม่ว่าในกรณีใดก็ตาม ห้ามมิให้ตีความข้อกำหนดนี้เพื่ออ้างอำนาจในการอนุญาตให้ใช้กำลังที่ไม่ได้สัดส่วนต่อวัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมายที่ต้องการให้บรรลุ

(ค) การใช้อาวุธปืนถือเป็นมาตรการขั้นสุดท้าย ดังนั้นจึงควรพยายามทุกวิถีทางเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้อาวุธปืน โดยเฉพาะเมื่อปฏิบัติต่อเด็ก โดยทั่วไปแล้วไม่ควรใช้อาวุธปืน ยกเว้นกรณีที่ผู้ต้องสงสัยใช้อาวุธเพื่อขัดขืนการจับกุม หรือกรณีที่มีความเสี่ยงต่อชีวิตของผู้อื่นและมาตรการอื่น ๆ ที่อันตรายน้อยกว่าไม่เพียงพอที่จะยับยั้งหรือจับกุมผู้ต้องสงสัยได้ นอกจากนี้ทุกครั้งที่มีการใช้อาวุธปืนจะต้องส่งรายงานให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจทันที

ข้อ 4

เรื่องที่เป็นความลับซึ่งอยู่ในการครอบครองของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ต้องถูกเก็บรักษาเป็นความลับ ยกเว้นกรณีจำเป็นอย่างยิ่งต้องเปิดเผยเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่หรือกระบวนการยุติธรรม

คำอธิบาย

ในการปฏิบัติหน้าที่โดยปกติเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายมักได้รับรู้ข้อมูลซึ่งอาจจะเกี่ยวของกับชีวิตส่วนตัว หรือข้อมูลที่อาจจะเป็นภัยต่อผลประโยชน์และชื่อเสียงของบุคคลอื่น ดังนั้นจึงควรระมัดระวังอย่างยิ่งในการเก็บรักษาและการใช้ข้อมูลเหล่านั้นในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งควรจะเปิดเผยข้อมูลเหล่านั้นแค่ในขอบเขตของการปฏิบัติหน้าที่หรือความจำเป็นในกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น การเปิดเผยข้อมูลความลับเหล่านี้ด้วยเหตุผลอื่นนั้นไม่เหมาะสมด้วยประการทั้งปวง

ข้อ 5

ห้ามเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายกระทำ ยุยง หรือยินยอมให้เกิดการทรมานหรือการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี หรือห้ามเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอ้างคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาหรือสถานการณ์พิเศษไม่ว่าจะเป็นภาวะสงคราม สภาพคุกคามที่จะเกิดสงคราม สภาพคุกคามต่อความมั่นคงของชาติ การขาดเสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศ หรือสภาวะฉุกเฉินสาธารณะอื่นใด เพื่อสร้างความชอบธรรมในการทรมานหรือการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี

คำอธิบาย

(ก) ข้อห้ามนี้นำมาจากปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการถูกทรมานและการถูกปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี ที่รับรองโดยสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ ซึ่งระบุว่า

"[การกระทำดังกล่าวเป็น]...การกระทำผิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และควรถูกประณามว่าเป็นการปฏิเสธต่อวัตถุประสงค์ของกฎบัตรสหประชาชาติและเป็นการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกาศไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยด้วยสิทธิมนุษยชน [และตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ]"

(ข) ปฏิญญาได้ให้คำจำกัดความ การทรมาน ว่า

"...การทรมาน หมายถึง การกระทำใดก็ตามโดยเจตนาที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัส ไม่ว่าทางกายหรือทางจิตใจต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้กระทำหรือยุงยงให้กระทำเพื่อความประสงค์ที่จะให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือคำสารภาพจากบุคคลนั้นหรือจากบุคคลที่สาม เพื่อการลงโทษบุคคลนั้นสำหรับการกระทำซึ่งบุคคลนั้นกระทำหรือถูกสงสัยว่าได้กระทำ หรือเพื่อเป็นการข่มขู่ให้กลัวหรือ

เป็นการบังคับขู่เข็ญบุคคลนั้นหรือบุคคลอื่น ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่เกิดเป็นผลปกติหรือเป็นผลสืบเนื่องมาจากการลงโทษทั้งปวงที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง”

(ค) สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติยังไม่ได้ให้คำจำกัดความของ “การปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี” แต่การตีความควรกระทำโดยให้มีความหมายครอบคลุมมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อป้องกันการละเมิดแก่กายหรือจิตใจ

ข้อ 6

เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายต้องรับรองให้มีการคุ้มครองสุขภาพของผู้อยู่ภายใต้การคุมขังอย่างครอบคลุม และต้องจัดหาการดูแลทางการแพทย์ให้ทันทีที่จำเป็น

คำอธิบาย

(ก) “การดูแลทางการแพทย์” ซึ่งหมายถึงการบริการโดยบุคลากรทางการแพทย์ รวมถึงแพทย์ที่ผ่านการรับรองและนักปฏิบัติการฉุกเฉินการแพทย์ ต้องถูกจัดหาเมื่อจำเป็นหรือเมื่อได้รับการร้องขอ

(ข) แม้บุคลากรทางการแพทย์ดังกล่าวข้างต้นมักเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมาย เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายต้องพิจารณารับฟังวิจารณญาณของบุคลากรดังกล่าวหากบุคลากรนั้นแนะนำให้จัดหาการรักษาอย่างเหมาะสมแก่ผู้อยู่ภายใต้การคุมขังโดยหรือตามคำแนะนำของบุคลากรทางการแพทย์ที่ไม่มีความเกี่ยวพันกับปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมาย

(ค) โดยเป็นที่เข้าใจทั่วไปว่า เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายต้องจัดให้มีการดูแลทางการแพทย์แก่ผู้เสียหายจากการละเมิดกฎหมายหรือผู้เสียหายจากอุบัติเหตุที่เกิดจากการละเมิดกฎหมายด้วยเช่นกัน

ข้อ 7

เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายต้องไม่กระทำการทุจริตใด ๆ รวมทั้งต้องต่อต้านและปราบปรามการทุจริตอย่างเต็มความสามารถ

คำอธิบาย

(ก) การทุจริตใด ๆ ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกันกับการใช้อำนาจโดยมิชอบทุกประการ ไม่สอดคล้องกับวิชาชีพของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายซึ่งกระทำการทุจริตจะต้องถูกดำเนินการทาง

กฎหมายอย่างเต็มที่ เนื่องหากจากรัฐบาลไม่สามารถหรือไม่บังคับใช้กฎหมายต่อเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐเอง ย่อมไม่สามารถคาดหวังที่จะบังคับใช้กฎหมายกับพลเมืองได้

(ข) ในขณะที่ความหมายของการทุจริตต้องเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายของแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตาม ควรต้องเป็นที่เข้าใจโดยทั่วกันว่า คำนิยามนั้นต้องครอบคลุมถึงการปฏิบัติหรือการละเว้นการปฏิบัติตามหน้าที่หรือการกระทำอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของตน เพื่อแลกเปลี่ยนกับการเรียกร้องหรือการรับของขวัญ คำสัญญา หรือสิ่งจูงใจ หรือการได้รับสิ่งเหล่านั้นโดยมิชอบหลังจากการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ

(ค) คำว่า "การทุจริต" ดังกล่าวข้างต้น ควรเข้าใจตรงกันว่าหมายรวมถึงความพยายามในการกระทำการทุจริตด้วยเช่นกัน

ข้อ 8

เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายต้องปฏิบัติตามกฎหมายและประมวลหลักปฏิบัติฉบับนี้ และควรป้องกันและยับยั้งการฝ่าฝืนกฎหมายและประมวลหลักปฏิบัติฉบับนี้อย่างเต็มความสามารถ

เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายที่มีเหตุให้เชื่อว่าได้เกิดหรือกำลังจะเกิดการฝ่าฝืนประมวลหลักปฏิบัติฉบับนี้ ต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาของตนรับทราบ รวมถึงหากเห็นว่าจำเป็น ให้รายงานให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ซึ่งมีอำนาจในการตรวจสอบหรือแก้ไขสถานการณ์

คำอธิบาย

(ก) เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายต้องปฏิบัติตามประมวลหลักปฏิบัติฉบับนี้เมื่อใดก็ตามที่มีการรวมเข้าไว้ในกฎหมายหรือกฎระเบียบภายในของประเทศ หากกฎหมายหรือกฎระเบียบภายในของประเทศมีมาตรการเข้มงวดกว่าประมวลหลักปฏิบัติฉบับนี้ ให้ยึดถือการปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎระเบียบนั้น

(ข) ข้อกำหนดนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาสมดุลระหว่าง การรักษาระเบียบวินัยภายในองค์กรซึ่งกำกับดูแลความมั่นคงปลอดภัยของสาธารณะ กับความจำเป็นในการจัดการกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ดังนั้นโดยปกติแล้วเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจึงต้องรายงานการละเมิดตามสายบังคับบัญชาของตน ยกเว้นเมื่อไม่มีวิธีการอื่น ๆ ในการตรวจสอบหรือแก้ไขสถานการณ์นั้น หรือวิธีการอื่น ๆ ใช้ไม่ได้ผล ในกรณีเช่นนี้เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจึงจะดำเนินการทางกฎหมายอื่น ๆ ที่อยู่ ภายนอกสายบังคับบัญชาของตน นอกจากนี้เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องไม่ถูกลงโทษทางปกครองหรือทางอื่นใด เนื่องจากการรายงานว่ามีหรือกำลังจะมีการละเมิดประมวลหลักปฏิบัติฉบับนี้

(ค) คำว่า "เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ซึ่งมีอำนาจในการตรวจสอบหรือแก้ไขสถานการณ์" หมายถึงเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่มีอยู่แล้วภายใต้กฎหมายของประเทศ ไม่ว่าจะอยู่ภายใต้หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายหรือหน่วยงานอิสระอื่น ซึ่งมีอำนาจตามรัฐธรรมนูญ ขนบธรรมเนียมประเพณี หรืออำนาจอื่น ๆ ในการตรวจสอบการร้องเรียนและการร้องทุกข์อันเกิดจากการละเมิดในขอบเขตของประมวลหลักปฏิบัติฉบับนี้

(ง) ในบางประเทศ สื่อมวลชนอาจถือว่ามีบทบาทในการตรวจสอบข้อร้องเรียนดังที่กล่าวถึงในข้อย่อย (ค) ข้างต้น ดังนั้นอาจเป็นการสมควรที่เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะนำเสนอการละเมิดไปสู่ความสนใจของสาธารณชนผ่านสื่อมวลชน โดยต้องเป็นมาตรการสุดท้ายและต้องสอดคล้องกับกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศนั้น ๆ รวมถึงข้อกำหนดข้อ 4 ของประมวลหลักปฏิบัติฉบับนี้

(จ) เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายซึ่งปฏิบัติตามประมวลหลักปฏิบัติฉบับนี้สมควรได้รับความเคารพ การสนับสนุนอย่างเต็มที่ และความร่วมมือจากชุมชนที่ตนรับผิดชอบและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายซึ่งตนสังกัดอยู่ รวมทั้งจากผู้ปฏิบัติวิชาชีพด้านการบังคับใช้กฎหมาย

ภาคผนวก ๒

หลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย

รับรองโดยที่ประชุมใหญ่สหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดครั้งที่แปด ณ กรุงฮาวาน่า ประเทศคิวบา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม ถึง วันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2533

โดยที่ งานของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายเป็นงานบริการสังคม ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องรักษาเงื่อนไขการปฏิบัติงานและสถานภาพของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้น รวมถึงต้องปรับปรุงให้เหมาะสมเมื่อใดก็ตามที่จำเป็น

โดยที่ การคุกคามต่อชีวิตและความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายถือเป็นการคุกคามต่อเสถียรภาพของสังคมทั้งมวล

โดยที่ เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล ดังที่ได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและยืนยันอีกครั้งในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

โดยที่ กฎมาตรการขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษได้กำหนดบริบทซึ่งเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์อาจใช้กำลังในการปฏิบัติตามหน้าที่นั้น

โดยที่ ข้อ 3 ของหลักปฏิบัติของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายได้กำหนดว่า เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอาจใช้กำลังบังคับได้เฉพาะกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งยวด และภายในขอบเขตของการปฏิบัติการตามหน้าที่เท่านั้น

โดยที่ การประชุมเตรียมการสำหรับการประชุมองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ครั้งที่ 7 ซึ่งจัดขึ้นที่เมืองวาเรนนา ประเทศอิตาลี ได้มีการตกลงกันถึงองค์ประกอบที่เป็นข้อพิจารณาในอนาคตว่าด้วยการจำกัดการใช้กำลังและอาวุธปืนของของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย

โดยที่ ในการประชุมขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ครั้งที่ 7 ได้เน้นย้ำไว้ในมติที่ 14 นอกจากอื่น ว่า การใช้กำลังและอาวุธของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายควรได้สัดส่วนด้วยความเคารพต่อสิทธิมนุษยชน

โดยที่ คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมขององค์การสหประชาชาติโดยมติที่ 2529/10 ข้อ 9 ลงวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2529 ได้ขอให้ประเทศสมาชิกให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามหลักปฏิบัติว่าด้วยการ

ใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติมีมติที่ 41/149 ลงวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2529 นอกจากอื่น เห็นพ้องด้วยกับข้อเสนอแนะของคณะมนตรีฯ

โดยที่ เป็นการสมควรที่จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายโดยพิจารณาถึงบทบาทของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายในการรักษาความปลอดภัยของสาธารณชนและความสงบเรียบร้อยของสังคม และความสำคัญของคุณสมบัติ การฝึกอบรม และการปฏิบัติของของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย

หลักการพื้นฐานที่จะกล่าวต่อไปนั้น กำหนดขึ้นเพื่อช่วยสนับสนุนประเทศสมาชิกในการดำเนินภารกิจในการรับรองและส่งเสริมบทบาทที่เหมาะสมของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งควรที่รัฐบาลจะได้ให้ความสำคัญและความเคารพและปฏิบัติตามภายในกรอบแห่งกฎหมายและการปฏิบัติของประเทศ และทำให้เป็นที่ตระหนักรู้และปฏิบัติตามของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายตลอดจนบุคคลอื่น ๆ เช่น ผู้พิพากษา อัยการ นักกฎหมาย สมาชิกของฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และสาธารณชน

หลักเกณฑ์ทั่วไป

1. รัฐบาลและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายพึงกำหนดและจัดให้มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และข้อบังคับว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายต่อบุคคล โดยในการกำหนดกฎเกณฑ์และข้อบังคับดังกล่าว รัฐบาลและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายต้องทบทวนประเด็นจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังและอาวุธปืนอยู่เสมอ
2. รัฐบาลและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายพึงกำหนดวิธีการอย่างกว้างขวางมากเท่าที่จะเป็นไปได้ และจัดหาอาวุธและเครื่องกระสุนปืนให้มีชนิดหลากหลายแก่เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้เหมาะกับลักษณะการใช้กำลังและอาวุธปืนที่แตกต่างกัน ซึ่งควรรวมถึงการพัฒนาอาวุธเพื่อลดความสามารถที่ไม่ทำให้ถึงแก่ชีวิต เพื่อสำหรับใช้ในสถานการณ์ที่เหมาะสม โดยมีจุดประสงค์เพื่อลดการใช้วิธีการใด ๆ ที่สามารถทำให้เกิดการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตของบุคคลได้ ด้วยจุดประสงค์เดียวกันนี้ เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายพึงได้รับอุปกรณ์ป้องกันตัว เช่น โล่ หมวกนิรภัย เสื้อกันกระสุน และยานพาหนะกันกระสุน เพื่อที่จะลดความจำเป็นในการใช้อาวุธทุกชนิดลง
3. การพัฒนาและการใช้อาวุธเพื่อลดความสามารถที่ไม่ทำให้ถึงแก่ชีวิต ควรมีการประเมินอย่างรอบคอบเพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อผู้ไม่เกี่ยวข้องให้เหลือน้อยที่สุด อีกทั้งการใช้อาวุธดังกล่าวควรอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวด

4. ในการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายพึงเลือกใช้สันติวิธีให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ ก่อนจะเลือกใช้กำลังและอาวุธปืน เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอาจใช้กำลังและอาวุธปืนต่อเมื่อวิธีการอื่น ๆ ไม่มีประสิทธิผล หรือไม่แสดงให้เห็นสัญญาณที่จะบรรลุผลที่พึงประสงค์เท่านั้น
5. ในกรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการใช้กำลังและอาวุธปืนโดยชอบด้วยกฎหมายได้ เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะต้อง

   (ก) ใช้กำลังและอาวุธปืนอย่างจำกัด เพียงให้พอเหมาะแก่ความจำเป็นตามความร้ายแรงของความผิดและตามวัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมายที่ต้องการบรรลุในกรณีนั้น ๆ

   (ข) ลดความเสียหายและการบาดเจ็บให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด และเคารพและรักษาชีวิตมนุษย์

   (ค) จัดเตรียมความช่วยเหลือและความช่วยเหลือทางการแพทย์ให้กับผู้ได้รับบาดเจ็บหรือผู้ได้รับผลกระทบโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

   (ง) รับรองให้ญาติหรือเพื่อนสนิทของผู้ได้รับบาดเจ็บได้รับการแจ้งเหตุโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

6. หากมีการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากการใช้กำลังหรืออาวุธปืนของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องรายงานเหตุนั้นต่อผู้บังคับบัญชาในทันที ตามหลักเกณฑ์ข้อ 22
7. รัฐบาลจะต้องดำเนินการให้เป็นที่มั่นใจได้ว่า การใช้กำลังและอาวุธโดยมิชอบหรือตามอำเภอใจโดยเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย จะต้องได้รับโทษทางอาญาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายในประเทศนั้น
8. สถานการณ์ที่ไม่ปกติ เช่น ความไม่มั่นคงภายในด้านการเมืองหรือภาวะฉุกเฉินสาธารณะอื่น ๆ ไม่สามารถนำมาใช้อ้างเป็นเหตุผลที่จะไม่ปฏิบัติตามหลักการพื้นฐานนี้ได้

หลักเกณฑ์พิเศษ

9. เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องไม่ใช้อาวุธปืนกับบุคคลอื่นเว้นแต่ในกรณีเพื่อเป็นการป้องกันตัวหรือป้องกันผู้อื่นให้พ้นจากภยันตรายร้ายแรงที่ใกล้จะมาถึงและมีความรุนแรงที่อาจถึงแก่ชีวิตหรืออันตรายสาหัส เพื่อป้องกันการตระเตรียมก่ออาชญากรรมที่ร้ายแรงประเภทที่กำลังจะก่ออันตรายแก่ชีวิต เพื่อทำการจับกุมบุคคลที่แสดงออกว่ากำลังจะก่ออันตรายและได้ต่อสู้ขัดขวางเจ้าหน้าที่นั้นหรือเพื่อป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวหลบหนี ทั้งนี้การใช้อาวุธปืนนั้นให้กระทำได้ต่อเมื่อวิธีการอื่น ๆ ที่มีความรุนแรงน้อยกว่านี้ต่างไม่เพียงพอที่จะกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้แล้ว และไม่ว่ากรณีใดก็ตาม การเจตนาใช้อาวุธปืนให้เกิดอันตรายถึงชีวิตนั้นให้กระทำได้เฉพาะกรณีเพื่อป้องกันชีวิตของตนหรือผู้อื่นในภาวะที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้แล้วเท่านั้น

10. ในสถานการณ์ดังกล่าวในข้อ 9 เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายพึงแสดงสถานภาพความเป็นเจ้าหน้าที่ของตนก่อนและแจ้งเตือน ให้ผู้ที่จะถูกใช้อาวุธปืนทราบก่อนว่าเจ้าหน้าที่มีความจำเป็นจะต้องใช้อาวุธปืนนั้น โดยเว้นระยะเวลาอย่างเพียงพอ ให้ตระหนักรู้ เว้นแต่กรณีที่เจ้าหน้าที่ผู้นั้นไม่สามารถกระทำได้เนื่องจากโดยสถานการณ์ขณะนั้นมีความเสี่ยงต่อชีวิตหรืออันตรายที่ร้ายแรงต่อเจ้าหน้าที่หรือบุคคลอื่น หรือกรณีเป็นที่เห็นได้ชัดแจ้งว่า ไม่เหมาะสมหรือมิอาจทำเช่นนั้นได้
11. กฎเกณฑ์และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นพึงรวมถึง
    (ก) การกำหนดสถานการณ์ซึ่งเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะได้รับอนุญาตให้พกพาอาวุธปืน ซึ่งจะต้องกำหนดประเภทของอาวุธปืนและกระสุนปืนที่จะอนุญาตให้พกพานั้นด้วย
    (ข) การกำหนดให้ชัดเจนว่าการใช้อาวุธปืนนั้นจะกระทำได้เพียงในกรณีที่จำเป็นและสมควร รวมทั้งเป็นไปในลักษณะที่จะลดความเสี่ยงต่ออันตรายให้เหลือน้อยที่สุด
    (ค) ข้อห้ามมิให้ใช้อาวุธปืนและกระสุนในลักษณะที่จะก่อให้เกิดอันตรายหรือเสี่ยงอันตรายโดยไม่มีเหตุอันควร
    (ง) หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการควบคุม การเก็บรักษา และการเบิกจ่ายอาวุธปืน รวมถึงวิธีการที่จะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องรับผิดชอบในอาวุธปืนและกระสุนที่ตนเบิกไป
    (จ) การจัดให้มีข้อแนะนำและคำเตือนว่าด้วยการยิงปืน
    (ฉ) หลักเกณฑ์ว่าด้วยระบบการรายงานเหตุในกรณีเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายได้ใช้อาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่นั้น

การควบคุมการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

12. ด้วยเหตุที่บุคคลทุกคนพึงมีสิทธิที่จะเข้าร่วมการชุมนุมโดยสงบและชอบด้วยกฎหมายตามหลักการที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองนั้น รัฐบาลและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพึงตระหนักว่าการใช้กำลังและอาวุธปืนผู้ชุมนุมนั้นจะกระทำได้ต่อเมื่อเป็นไปตามข้อ 13 และข้อ 14
13. กรณีที่จะสลายการชุมนุมซึ่งเป็นการชุมนุมมิชอบด้วยกฎหมายแต่ไม่มีการใช้ความรุนแรงใด ๆ นั้น เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องหลีกเลี่ยงการใช้กำลัง หรือในกรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ให้ใช้กำลังในระดับที่น้อยที่สุด โดยใช้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น
14. กรณีที่จะสลายการชุมนุมซึ่งเป็นการชุมนุมที่มีการใช้ความรุนแรง เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะใช้อาวุธปืนได้เฉพาะต่อเมื่อวิธีการอื่นซึ่งอันตรายน้อยกว่านั้นไม่สามารถใช้ได้ผลแล้ว อีกทั้งการใช้อาวุธปืนจะต้องเป็นไปในระดับที่น้อยที่สุดโดยใช้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น และไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตาม จะต้องอยู่ภายใต้บังคับของข้อ 9 ดังกล่าวข้างต้น

การใช้กำลังในการคุมขังหรือควบคุมตัว

15. เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย จะต้องไม่ใช้กำลังในการคุมขังหรือควบคุมตัวบุคคล เว้นแต่กรณีจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อการรักษาความปลอดภัยและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสถานที่นั้น หรือ ในกรณีที่ความปลอดภัยของบุคคลถูกคุกคาม
16. ในการคุมขังหรือควบคุมตัวนั้น เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องไม่ใช้อาวุธปืน เว้นแต่กรณีเพื่อป้องกันตัวเองหรือผู้อื่นให้พ้นจากอันตรายที่ร้ายแรงต่อชีวิตหรือถึงขั้นอันตรายสาหัสได้ในขณะนั้น หรือในกรณีจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อป้องกันการหลบหนีของผู้ที่ถูกคุมขังหรือถูกควบคุมตัว โดยที่ผู้นั้นได้แสดงออกว่าจะก่ออันตรายดังพฤติการณ์ในข้อ 9
17. หลักการที่กล่าวมาแล้วข้างต้นไม่กระทบต่อสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ของเรือนจำดังที่บัญญัติไว้ในกฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ โดยเฉพาะในข้อ 33, 34 และ 54

คุณสมบัติ การฝึกอบรม และการให้คำปรึกษา

18. รัฐบาลและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายจะต้องดำเนินการให้เป็นที่มั่นใจได้ว่า เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายทุกคนเป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกตามวิธีของการกลั่นกรองที่เหมาะสม โดยจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรม มีความพร้อมทางด้านร่างกายและสภาพจิตใจ เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ อีกทั้งได้รับการฝึกอบรมในวิชาชีพนั้น ๆ อย่างต่อเนื่องและจริงจัง รวมทั้งมีการทดสอบสมรรถภาพเป็นระยะอย่างสม่ำเสมอ
19. รัฐบาลและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายจะต้องดำเนินการให้เป็นที่มั่นใจได้ว่า เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายทุกคนจะได้รับการฝึกอบรมและทดสอบที่พอเพียงตามมาตรฐานสำหรับการใช้กำลัง ส่วนกรณีของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายซึ่งเป็นผู้ที่จะได้รับมอบหมายให้พกพาอาวุธปืนนั้นจะต้องได้รับการฝึกอบรมพิเศษว่าด้วยการใช้อาวุธปืนจนผ่านการฝึกอบรมพิเศษนั้น แล้วจึงจะได้รับอนุญาตให้พกพาอาวุธปืนได้
20. ในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้น รัฐบาลและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายจะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการฝึกอบรมเรื่องจริยธรรมของตำรวจกับสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการสอบสวน การแสวงหาทางเลือกอื่นแทนการใช้กำลังและอาวุธปืน รวมถึงการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี การทำความเข้าใจกับพฤติกรรมของฝูงชน วิธีการโน้มน้าว การเจรจาต่อรอง และการไกล่เกลี่ย ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อที่จะลดการใช้กำลังและอาวุธปืน นอกจากนี้หน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายพึงพัฒนาเนื้อหาการฝึกอบรมและวิธีปฏิบัติสำหรับเหตุการณ์แต่ละประเภทโดยเฉพาะด้วย
21. รัฐบาลและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายต้องจัดให้มีการให้คำปรึกษาเพื่อจัดการความเครียดให้แก่เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายซึ่งมีส่วนเกี่ยวพันกับสถานการณ์ซึ่งมีการใช้กำลังและอาวุธปืน

การรายงานและการทบทวนวิธีการแก้ปัญหา

22. รัฐบาลและหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องจัดวางระบบการรายงานและการทบทวนวิธีการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพกรณีเกิดเหตุการณ์ที่ต้องมีการรายงานตามความในข้อ 3 และข้อ 11 (ฉ) ดังกล่าวข้างต้น สำหรับกรณีที่เกิดเหตุการณ์ที่ต้องมีการรายงานดังกล่าวนั้น รัฐบาลและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายจะต้องมีมาตรการที่จะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า มีกระบวนการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งหน่วยงานทางการบริหารที่เป็นอิสระหรือหน่วยงานอัยการต้องอยู่ในฐานะที่จะใช้ขอบเขตอำนาจศาลและกฎหมายตามอำนาจหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมแก่พฤติการณ์ ในกรณีที่มีการตายและบาดเจ็บสาหัสหรือผลร้ายแรงอื่น ๆ ต้องจัดส่งรายงานโดยละเอียดของกรณีดังกล่าวไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบในการตรวจสอบทางบริหารและการควบคุมโดยศาล
23. บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการใช้กำลังหรืออาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวนั้น ตลอดจนผู้แทนตามกฎหมายของบุคคลนั้นพึงมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการที่เป็นอิสระ ซึ่งรวมทั้งกระบวนการทางศาล ในกรณีที่บุคคลซึ่งได้รับผลกระทบจากการใช้กำลังหรืออาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวถึงแก่ความตายไปแล้วก็ให้ผู้อยู่ในความอุปการะของบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ใช้สิทธิดังกล่าวแทน
24. รัฐบาลและหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องดำเนินการให้เป็นที่มั่นใจว่า เจ้าหน้าที่ระดับผู้บังคับบัญชาทั้งหลายจะต้องรับผิดในกรณีที่รู้หรือควรรู้ว่า เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายซึ่งอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของตนอยู่ระหว่างใช้หรือได้ใช้กำลังและอาวุธปืนโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ไม่ดำเนินการยับยั้ง ป้องกัน และรายงานเหตุดังกล่าว
25. รัฐบาลและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายจะต้องดำเนินการให้เป็นที่มั่นใจได้ว่า เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายทั้งหลายจะต้องไม่ถูกดำเนินคดีอาญาหรือจะต้องไม่ถูกดำเนินการทางวินัยเนื่องมาจากการที่เจ้าหน้าที่ผู้นั้นได้ปฏิเสธการใช้กำลังและอาวุธปืนหากว่าเป็นการปฏิเสธโดยชอบเพราะเป็นการปฏิบัติตามหลักการปฏิบัติของของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายและหลักการต่าง ๆ ดังกล่าวในเอกสารฉบับนี้ สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้รายงานเหตุเกี่ยวกับการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่อื่นโดยเป็นการรายงานตามหลักการดังกล่าวก็พึงได้รับการคุ้มครองเช่นกัน
26. การที่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชานั้นจะนำมาเป็นข้ออ้างในการปฏิเสธความรับผิดไม่ได้หากเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นรู้อยู่แล้วว่า คำสั่งที่ให้ใช้กำลังและอาวุธปืนนั้นซึ่งทำให้มีผู้ถึงแก่ความตายหรือได้รับอันตรายสาหัส โดยที่ปรากฏอย่างชัดแจ้งว่าเป็นคำสั่งมิชอบด้วยกฎหมายและเจ้าหน้าที่ผู้นั้นมีโอกาสตามสมควรที่จะปฏิเสธการปฏิบัติตามคำสั่งนั้นได้แต่กลับทำตามคำสั่งนั้น และไม่ว่าในกรณีใดก็ตาม ความรับผิดยังคงตกอยู่แก่ผู้บังคับบัญชาที่ออกคำสั่งโดยมิชอบด้วยกฎหมายด้วย

ภาคผนวก ๓

คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
ที่ ๑๗๗/๒๕๖๔
เรื่อง การรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษความผิดอาญานอกเขตอำนาจการสอบสวน

ด้วยสำนักงานตำรวจแห่งชาติเห็นสมควรกำหนดการดำเนินการในการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษความผิดอาญานอกเขตอำนาจการสอบสวนตามมาตรา ๑๒๔ และมาตรา ๑๒๗ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม ซึ่งกำหนดให้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินการรับแจ้งความในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งของพนักงานสอบสวนที่มิได้มีอำนาจทำการสอบสวนในคดีนั้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๑(๔) แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๗/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ เรื่อง การกำหนดตำแหน่งของข้าราชการตำรวจซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติจึงออกคำสั่ง ดังนี้

ข้อ ๑ ให้ยกเลิก

(๑) หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ๐๐๑๑.๒๕/๑๖๒๖ ลงวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๑ เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษในความผิดอาญานอกเขตอำนาจพนักงานสอบสวน

(๒) หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ๐๐๑๑.๒๕/๒๑๙๒ ลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑ เรื่อง ซักซ้อมการปฏิบัติในการรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษความผิดอาญานอกเขตอำนาจพนักงานสอบสวน

ข้อ ๒ ในคำสั่งนี้หากคำใดมิได้มีคำอธิบายไว้ ให้ถือคำอธิบายตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

ข้อ ๓ ในคำสั่งนี้

(๑) "ตำรวจ" หมายความว่า ตำรวจซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๒) "ข้าราชการตำรวจ" หมายความว่า ข้าราชตำรวจประเภทที่มียศและไม่มียศตามกฎหมายว่าด้วยตำรวจแห่งชาติ

(๓) "คำแจ้งความ" หมายความว่า เรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่ผู้แจ้งความได้แจ้งต่อผู้รับแจ้งความซึ่งอาจเกี่ยวกับคดีอาญาหรือไม่ก็ตาม

(๔) "ผู้แจ้งความ" หมาย ความว่า บุคคลซึ่งได้มาแจ้งคำแจ้งความต่อผู้รับแจ้งความ

(๕) "ผู้รับแจ้งความ" หมายความว่า ตำรวจ หรือพนักงานสอบสวน ซึ่งได้รับแจ้งคำแจ้งความจากผู้แจ้งความ

(๖) "รายงานประจำวันอิเล็กทรอนิกส์" หมายความว่า รายงานประจำวันที่ได้มีการจัดทำขึ้นในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับใช้บันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ของตำรวจ และงานที่ตำรวจได้ปฏิบัติในวันหนึ่ง ๆ ไว้เป็นหลักฐานในแต่ละวันมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น และตำรวจได้จัดการไปอย่างไร

(๗) "อิเล็กทรอนิกส์" หมายความว่า การประยุกต์ใช้วิธีการทางอิเล็กตรอน ไฟฟ้า คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า หรือวิธีอื่นใดในลักษณะคล้ายกัน และให้หมายความรวมถึงการประยุกต์ใช้วิธีการทางแสง วิธีการทางแม่เหล็ก หรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้วิธีต่าง ๆ เช่นว่านั้น

ข้อ ๕ เมื่อมีผู้มาแจ้งความต่อตำรวจ หรือพนักงานสอบสวนที่อยู่นอกเขตอำนาจการสอบสวน ให้ผู้รับแจ้งความรับคำแจ้งความนั้นไว้ หากเป็นกรณีผู้แจ้งความได้รับมอบอำนาจให้มาแจ้งความ ให้ขอหนังสือมอบอำนาจหรือเอกสารอื่นใดที่แสดงถึงการมอบหมายให้มาแจ้งความ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการรับคำแจ้งความ

ข้อ ๖ เมื่อคำแจ้งความนั้นมีลักษณะเป็นคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษความผิดอาญานอกเขตอำนาจของตน การลงรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีอาญา หรือรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีจราจร ให้ปรากฏรายละเอียดชื่อ และที่อยู่ของผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ลักษณะแห่งความผิด พฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ความผิดนั้นได้กระทำลง ความเสียหายที่ได้รับ และชื่อหรือรูปพรรณของผู้กระทำผิดเท่าที่จะบอกได้ ให้ครบถ้วนตามมาตรา ๒ (๗) (๘) และมาตรา ๑๘ และหรือมาตรา ๑๙ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมิต้องออกเลขคดี แต่ให้ออกเลขคดีอาญาหรือคดีจราจรนอกเขต (คดีอาญา/จราจร ที่ นข.../.....ของ.....) เพื่อประโยชน์ในการติดตามผลการดำเนินคดี ทั้งนี้ พนักงานสอบสวนจะทำการบันทึกปากคำผู้แจ้งความประกอบคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษด้วยหรือไม่ก็ได้

ความผิดอันยอมความได้ แม้จะร้องทุกข์นอกเขตอำนาจการสอบสวน เมื่อมีการร้องทุกข์ภายในสามเดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ย่อมถือเป็นการร้องทุกข์โดยชอบด้วยกฎหมาย

ข้อ ๖ ให้นำระบบรายงานประจำวันอิเล็กทรอนิกส์สถานีตำรวจมาใช้ในการลงรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีอาญา และรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีจราจรตามข้อ ๕ โดยอนุโลม

ข้อ ๗ เมื่อมีการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษความผิดอาญานอกเขตอำนาจการสอบสวน ให้ดำเนินการ ดังนี้

(๑) กรณีลงรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีอาญา รายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีจราจร ให้ส่งสำเนารายงานประจำวันดังกล่าวพร้อมรับรองสำเนาถูกต้อง และเอกสารประกอบคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ (ถ้ามี) ไปยังพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจสอบสวนโดยเร็ว ภายใน ๓ วัน นับแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ ทั้งนี้ หากเป็นกรณีเร่งด่วนอาจส่งเรื่องไปทางโทรสาร หรือช่องทางอิเล็กทรอนิกส์อื่นไปก่อน แล้วจึงส่งสำเนารายงานประจำวันดังกล่าวพร้อมรับรองสำเนาถูกต้องดังกล่าว พร้อมเอกสารอื่นที่เป็นต้นฉบับไปยังพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจการสอบสวน

(๒) กรณีลงระบบรายงานประจำวันอิเล็กทรอนิกส์ วิธีการส่งรายงานประจำวันอิเล็กทรอนิกส์ให้เป็นไปตามประกาศสำนักงานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทั้งนี้ หากเป็นกรณีเร่งด่วนอาจส่งเรื่องไปทางโทรสาร หรือช่องทางอิเล็กทรอนิกส์อื่นไปก่อน และหากมีเอกสารประกอบคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ ให้ส่งต้นฉบับไปยังพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจสอบสวนโดยเร็ว ภายใน ๓ วัน นับแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

ข้อ ๘ เมื่อหัวหน้าสถานีตำรวจ หรือหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจสอบสวน ได้รับเรื่องตามข้อ ๗ แล้ว ให้มอบหมายพนักงานสอบสวนรับผิดชอบดำเนินการสอบสวนตามอำนาจและหน้าที่ โดยให้ดำเนินการ ดังนี้

(๑) บันทึกรายละเอียดต่างๆ ตามที่ได้รับเรื่องไว้ในสมุดสารบบการดำเนินคดีอาญาทั่วไป หรือสมุดสารบบการดำเนินคดีจราจรทางบก และลงรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีอาญา หรือรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีจราจร และบันทึกในระบบสารสนเทศสถานีตำรวจ (CRIMES) และให้รีบดำเนินการสอบสวนโดยมิชักช้า

(๒) การรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษความผิดอาญานอกเขตอำนาจการสอบสวน ยังมิอาจถือได้ว่าเป็นการสอบสวนโดยชอบด้วยกฎหมาย จึงให้ออกหมายเรียกผู้ร้องทุกข์หรือผู้กล่าวโทษ เพื่อมาทำการบันทึกปากคำ โดยเร็ว

(๓) การส่งประเด็นการสอบสวน พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจ อาจส่งประเด็นไปยังพนักงานสอบสวน ซึ่งมีอำนาจทำการสอบสวนปากคำแทน ตั้งที่บัญญัติไว้ตามบทบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๒๘(๑) ก็ได้

หากเป็นเรื่องที่มิได้เกิดในเขตอำนาจการสอบสวนของตน ให้ส่งเรื่องไปยังสถานีตำรวจ หรือหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนที่มีอำนาจการสอบสวนโดยเร็ว สำหรับวิธีการส่งเรื่องทางอิเล็กทรอนิกส์ให้เป็นไปตามประกาศของสำนักงานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทั้งนี้ ให้หัวหน้าสถานีตำรวจ หรือหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนที่ได้รับเรื่องดังกล่าวดำเนินการตามความในวรรคหนึ่งต่อไป

ข้อ ๙ หน่วยงานใดจะเริ่มดำเนินการรับแจ้งความที่มีลักษณะเป็นรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษความผิดอาญานอกเขตอำนาจการสอบสวนผ่านระบบรายงานประจำวันอิเล็กทรอนิกส์สถานีตำรวจ ให้เป็นไปตามประกาศของสำนักงานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยความเห็นชอบของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

ข้อ ๑๐ บรรดาระเบียบ และคำสั่งอื่นในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในคำสั่งนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับคำสั่งนี้ ให้ใช้คำสั่งนี้แทน

ข้อ ๑๑ วิธีปฏิบัติเรื่องใดที่มิได้กำหนดในคำสั่งนี้ไว้โดยเฉพาะ ให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง หรือหนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๙ เมษายน พ.ศ.๒๕๖๔

พลตำรวจเอก
(สุวัฒน์ แจ้งยอดสุข)
ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

QR code คำสั่งที่ยกเลิก

๑๐๗ การนำบทบัญญัติว่าด้วยวิธีตำรวจมาใช้ให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายว่าด้วยการค้น การรับ การควบคุม

คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
ที่ ๖๗๘/๒๕๖๔
เรื่อง การบันทึกภาพและเสียงการตรวจค้น จับกุม และการสอบสวนคดีอาญา

ด้วยสำนักงานตำรวจแห่งชาติเห็นสมควรกำหนดแนวทางปฏิบัติในการบันทึกภาพและเสียงการตรวจค้น จับกุม และการสอบสวนคดีอาญา เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม ซึ่งกำหนดให้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ และพนักงานสอบสวน

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๑(๔) แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๗/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ เรื่อง การกำหนดตำแหน่งของข้าราชการตำรวจซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติจึงออกคำสั่ง ดังนี้

ข้อ ๑ ในคำสั่งนี้หากคำใดมิได้ให้ความหมายไว้ ให้ถือความหมายตามที่กฎหมายกำหนด

ข้อ ๒ ในคำสั่งนี้

(๑) "ตำรวจ" หมายความว่า ตำรวจซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๒) "สิ่งบันทึกภาพและเสียง" หมายความว่า งานอันประกอบด้วยลำดับภาพและเสียงที่ลงบันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะใดๆ ซึ่งสามารถที่จะนำมาเล่นซ้ำได้อีก โดยใช้เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการใช้วัสดุนั้น

(๓) "การบันทึกภาพและเสียง" หมายความว่า การจัดทำข้อมูลสิ่งบันทึกภาพและเสียงด้วยวิธีการต่อเนื่องด้วยลำดับภาพและเสียงโดยมิได้มีการตัดต่อเพิ่มเติมลงในภาพและเสียงที่ได้มีการบันทึกไว้

(๔) "ผู้บันทึก" หมายความว่า ตำรวจผู้ได้รับมอบหมาย หรือพนักงานสอบสวนที่เป็นผู้จัดทำสิ่งบันทึกภาพและเสียง

ส่วนที่ ๑
การบันทึกภาพและเสียงการตรวจค้นคดีอาญา

ข้อ ๓ การตรวจค้นบุคคลใดในที่สาธารณสถาน เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด ให้ตำรวจผู้ตรวจค้นบันทึกภาพและเสียงโดยใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ทางราชการจัดหาให้ หรือสิ่งอื่นใดที่สามารถบันทึกภาพและเสียงได้ เว้นแต่มีเหตุอันมิอาจดำเนินการได้ ให้บันทึกเหตุแห่งการนั้นไว้ในบันทึกการตรวจค้นด้วย

ข้อ ๔ การบันทึกภาพและเสียงการตรวจค้นในที่รโหฐาน ให้ดำเนินการ ดังนี้

(๑) กรณีมีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล ให้หัวหน้าชุดตรวจค้นมอบหมายตำรวจผู้ร่วมตรวจค้นผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการบันทึกภาพและเสียงโดยใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ทางราชการ

จัดหาให้ หรือสิ่งอื่นใดที่สามารถบันทึกภาพและเสียงได้ เว้นแต่มีเหตุอันมิอาจดำเนินการได้ ให้บันทึกเหตุแห่งการนั้นไว้ในบันทึกการตรวจค้น

(๒) กรณีเข้าเหตุยกเว้นการค้นโดยไม่มีหมายค้นหรือคำสั่งของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่น หากสามารถดำเนินการบันทึกภาพและเสียงในขณะตรวจค้นได้ ก็ให้ดำเนินการตามข้อ ๔ (๑)

ส่วนที่ ๒
การบันทึกภาพและเสียงการจับกุมคดีอาญา

.....

ข้อ ๕ การบันทึกภาพและเสียงการจับกุมในที่สาธารณสถาน ให้ดำเนินการ ดังนี้

(๑) กรณีมีหมายจับหรือคำสั่งของศาล ให้หัวหน้าชุดจับกุมมอบหมายตำรวจผู้ร่วมจับกุมผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการบันทึกภาพและเสียงโดยใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ทางราชการจัดหาให้ หรือสิ่งอื่นใดที่สามารถบันทึกภาพและเสียงได้ เว้นแต่มีเหตุอันมิอาจดำเนินการได้ ให้บันทึกเหตุแห่งการนั้นไว้ในบันทึกการจับ

(๒) กรณีเข้าเหตุยกเว้นการจับโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่น หากสามารถดำเนินการบันทึกภาพและเสียงในขณะจับกุมได้ ก็ให้ดำเนินการตามข้อ ๕ (๑)

ข้อ ๖ การจับกุมในที่รโหฐาน ให้ดำเนินการ ดังนี้

(๑) กรณีการจับโดยมีหมายจับหรือคำสั่งของศาล และมีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล หรือผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้าน หรือเข้าเหตุยกเว้นการค้นโดยไม่มีหมายค้นหรือคำสั่งของศาลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่น ให้หัวหน้าชุดจับกุมมอบหมายตำรวจผู้ร่วมจับกุมผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการบันทึกภาพและเสียงโดยใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ทางราชการจัดหาให้ หรือสิ่งอื่นใดที่สามารถบันทึกภาพและเสียงได้ เว้นแต่มีเหตุอันมิอาจดำเนินการได้ ให้บันทึกเหตุแห่งการนั้นไว้ในบันทึกการจับ

(๒) กรณีเข้าเหตุยกเว้นการจับโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่น และผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้าน หรือเข้าเหตุยกเว้นการค้นโดยไม่มีหมายค้นหรือคำสั่งของศาลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่น หากสามารถดำเนินการบันทึกภาพและเสียงในขณะจับกุมได้ ก็ให้ดำเนินการตามข้อ ๖ (๑)

ส่วนที่ ๓
การบันทึกภาพและเสียงการสอบสวนคดีอาญา

.....

ข้อ ๗ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายที่บัญญัติให้มีการบันทึกภาพและเสียงการสอบสวนคดีอาญาประเภทอื่นใดไว้ ให้พนักงานสอบสวนทำการบันทึกภาพและเสียงผู้ต้องหา โดยใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ทางราชการจัดหาให้ หรือสิ่งอื่นใดที่สามารถบันทึกภาพและเสียงได้ ในประเภทคดี ดังต่อไปนี้

(๑) คดีความผิดต่อชีวิตหรือร่างกาย โดยมีผู้ถึงแก่ความตาย หรือได้รับอันตรายสาหัส

(๒) คดีความผิดฐานชิงทรัพย์และมีผู้ถึงแก่ความตาย หรือได้รับอันตรายสาหัส

(๓) คดีความผิดฐานปล้นทรัพย์

(๔) คดีที่มีความสำคัญ หรือเป็นที่สนใจของประชาชน เช่น คดีเรียกค่าไถ่ คดีที่ผู้กระทำผิดมีแผนประทุษกรรมเป็นที่น่าสนใจ หรือคดีโจรกรรมรถยนต์ที่ใช้วิธีการพิเศษ เป็นต้น

(๕) คดีที่ไม่ปรากฏหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ หรือไม่อาจใช้วิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์ในการแสวงพยานหลักฐานอื่นใดได้ นอกจากคำรับสารภาพของผู้ต้องหา

(๖) คดีที่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาให้การเป็นประโยชน์อันเป็นข้อมูลสำคัญต่อการดำเนินคดีกับผู้บงการหรือตัวการสำคัญหรือพิสูจน์ความผิดของผู้ร่วมกระทำความผิดคนอื่นในข้อหาความผิดที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป

เว้นแต่มีเหตุอันมิอาจดำเนินการได้ ให้บันทึกเหตุแห่งการนั้นไว้ในบันทึกของพนักงานสอบสวน

ส่วนที่ ๔
การจัดเก็บ และการเผยแพร่สิ่งบันทึกภาพและเสียง

ข้อ ๘ การจัดเก็บข้อมูลการบันทึกภาพและเสียง ให้ดำเนินการ ดังนี้

(๑) ให้หัวหน้าสถานีตำรวจ หรือหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนมอบหมายตำรวจเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บสิ่งบันทึกภาพและเสียงการตรวจค้น จับกุม และการสอบสวนคดีอาญา

(๒) ให้ตำรวจผู้บันทึกภาพและเสียงการตรวจค้น จับกุม และการสอบสวนคดีอาญา ส่งสิ่งบันทึกภาพและเสียงกับตำรวจผู้รับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายตามข้อ ๘(๑)

(๓) เมื่อตำรวจผู้รับผิดชอบได้รับมอบสิ่งบันทึกภาพและเสียงมาแล้ว หากจำเป็นต้องใช้ภาพและเสียงนั้นประกอบสำนวนการสอบสวนให้จัดทำสิ่งบันทึกภาพและเสียงนั้น จำนวน ๒ ชุด เพื่อส่งให้แก่พนักงานสอบสวน

(๔) เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับสิ่งบันทึกภาพและเสียง จำนวน ๒ ชุด แล้ว ให้นำไปประกอบสำนวนการสอบสวนส่งให้พนักงานอัยการ จำนวน ๑ ชุด ส่วนอีก ๑ ชุด ให้เก็บไปไว้กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยให้มีการผนึกสิ่งบันทึกภาพและเสียงดังกล่าว เพื่อป้องกันมิให้มีการทำลายหรือทำให้เสียหาย และให้ลงลายมือชื่อพนักงานสอบสวน ผู้ต้องหา และผู้จัดเก็บ ไว้ด้วย

ข้อ ๙ ห้ามมิให้ทำการเผยแพร่สิ่งบันทึกภาพและเสียง เว้นแต่เพื่อการสืบสวนและการสอบสวนคดีอาญา

ส่วนที่ ๕
ระยะเวลาการเก็บรักษา และการทำลาย

ข้อ ๑๐ สิ่งบันทึกภาพและเสียงที่มีความจำเป็นต้องใช้เพื่อประกอบการสืบสวน และการสอบสวนคดีอาญา ให้เก็บรักษาไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด หรือคดีขาดอายุความ

ข้อ ๑๑ สิ่งบันทึกภาพและเสียงที่ไม่มีความจำเป็นต้องใช้เพื่อประกอบการสืบสวน และการสอบสวนคดีอาญา ให้เก็บรักษาไว้เป็นระยะเวลา ๕ ปี ตามรอบปีปฏิทิน

ข้อ ๑๒ วิธีการทำลายสิ่งบันทึกภาพและเสียง เมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามข้อ ๑๐ และข้อ ๑๑ ให้เป็นไปตามประกาศสำนักงานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ข้อ ๑๓ บรรดาระเบียบ และคำสั่งอื่นในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในคำสั่งนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับคำสั่งนี้ ให้ใช้คำสั่งนี้แทน

ข้อ ๑๔ วิธีปฏิบัติเรื่องใดที่มิได้กำหนดในคำสั่งนี้ไว้โดยเฉพาะ ให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง หรือหนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๙ เมษายน พ.ศ.๒๕๖๔

พลตำรวจเอก

(สุวัฒน์ แจ้งยอดสุข)
ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

๑๑๑ การนำยุทธวิธีตำรวจมาใช้ให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายว่าด้วยการค้น การจับ การควบคุม

บทอุดมคติตำรวจ

เคารพเอื้อเฟื้อต่อหน้าที่ กรุณาปราณีต่อประชาชน
อดทนต่อความเจ็บใจ ไม่หวั่นไหวต่อความยากลำบาก
ไม่มักมากในลาภผล มุ่งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชน
ดำรงตนในยุติธรรม กระทำการด้วยปัญญา
รักษาความไม่ประมาทเสมอชีวิต

บทร้อยกรองที่พระนิพนธ์โดย สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ
(จวน อุฏฐายีมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก องค์ที่ ๑๖
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙